

TRÆK AF HASLEV'S HISTORIE

HASLEV MUSEUM

1977 - 78

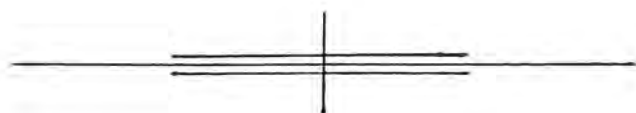
P. Bakhave

TRÆK AF HASLEV'S HISTORIE.

HASLEV MUSEUM

1977 - 78

Genoptrykt februar 2004.
på 100g INK JET paper

Tekst og tegninger
Preben Bækhave

Haslev Museum og
Haslev Lokalhistoriske Arkiv

Forord	2
Et længdesnit af Haslevs historie	3
Kirken	4
Bykort før 1800	7
Bykort efter 1800	8
Præstegården	9
Haslev før udskiftningen ca 1790	10
Haslev op til 1870	11
Jernbanen	13
Handelen	15
Håndværket	16
Skolerne i Haslev	18
Den offentlige sektor	22
Byens udvikling (kort)	24
Telefonen	26
Postvæsenet	26
Petroleumslys (gadebelysning)	29
Elektricitet	29
Gasværket	32
Apoteket	32
Sanatoriet	33
Sygehuset i Haslev	35
Mejerierne	36
Haslev Bryggeri.....	36
Haslev lervarefabrik	37
Missionshotellet	37
Axelhus	38
Sparekassen	38
Haslev Bank	39
Haslev Andels-Svineslagteri	39
Brandvæsnet	41
Folkebiblioteket	43
Undervisning af børn	45
Bregentved-Gisselfeld Birks historie	49
Sognefogederne i Haslev	53
Foreninger m.v.	55
Den første flyver lander i Haslev	59
Amtsudstillingen 1906	60
Trafikale forhold	61
Familien og boligen	64

Dette hæfte er udarbejdet i forbindelse med udstillingen "TRÆK AF HASLEVS HISTORIE" på Haslev Museum 1977 - 1978 og tænkt som en vejledning til uddybning af emnet, altså ikke noget bind III af Haslevs historie. Til udarbejdelsen af hæftet er benyttet oplysninger fra pastor Arne Majvangs notater og artikler om Haslev, og fra fhv. skoleinspektør J. Heltofts notater om landsbyen Haslev. Endvidere oplysninger fra en række lokale jubilæums- og årsskrifter, samt artikler i aviser m.v.

Udstillingen er arrangeret i et samarbejde mellem Haslev Museum og Haslev lokalhistoriske arkiv. Man takker hermed lokalhistorisk arkivs medhjælper for hjælp med oplysninger og billedmateriale.

Skulle De ligge inde med genstande, billeder eller beretninger (skriftlige eller mundtlige) er såvel Haslev Museum som Haslev lokalhistoriske arkiv meget interesserede i at få kontakt med Dem. De skal derfor altid være meget velkomne til at kontakte de to institutioner.

Preben Bækhave.

ET LÆNGDESNIT AF HASLEV'S HISTORIE.

Dette er en kortfattet orientering om Haslevs udvikling, skrevet i forbindelse med udstillingen TRÆK AF HASLEV'S HISTORIE på Haslev Museum. Om landsbyen Hasle, engang nogle gårde og huse omkring kirken og gadekæret, nu en storkommune.

Som så mange andre af det frodige sjællandske landskabs små bondebyer, lå Haslev i ubemærkethed, indtil en jernbane oprettedes i 1870.

Før i tiden var byen kun nogle gårde under "Bregentved", tæt sammenslynget ved landevejen mellem Køge-Næstved og Ringsted-Rønnede.

Landsbyen havde dog andet end gårdbrugere - der var også håndværkere, så som en tømrer, en skomager, en drejer, en smed og en hjulmand samt overfor gadekæret en mindre købmandshandel, drevet af købmand Inger.

Skal vi søge Haslev's fortid, må vi som altid henholde os til de ældste skriftlige kilder. - Nogle af de første oplysninger finder vi i Roskildebispens jordbog fra 1370. Men der er ingen tvivl om, at der har været mennesker på egnen før den tid. Disse første mennesker skiftede ofte bopæl. - Men efterhånden som de fik dyrket jordstykker ved indbyrdes fællesskab, fik man faste bopladser. Disse små landsbysamfund skabtes ved gensidig hjælpsomhed og fælles slid.

I Haslev-Freerslev sogne opstod der da også en del landsbysamfund, hvoraf flere forsvandt igen. Gårdene kom ofte til at stå øde, og jorden underlagt en hovedgård.

Foruden Haslev og Freerslev blev der i sognet kun to andre landsbysamfund tilbage, nemlig Troelstrup og Høstentorp.

Navnet Haslev ændres igennem tiden. - Hasleuæ bruges i 1135, i 1370 skrives det Haslæ. - På et kort fra 1813 staves den Harslöv, til 1870 i daglig tale Hasle. Navnet er dannet af trænavnet Hassel. Det er altså et vidnesbyrd om gammel skovbevoksning.

Da stenkirker i Valdemarernes tid rejste sig rundt om i landet og muligvis allerede før, var Haslev en så anseelig bebyggelse, at den blev kirkeby.

Den første kirke i Haslev har sikkert været en trækirke, bygget af svære egeplanke. Der er dog aldrig fundet spor efter en sådan kirke.

De ældste dele af Haslev Kirke går tilbage til slutningen af 12. århundrede. Kirken var opført af kalksten fra Faxe kalkbrud eller fra Stevns klint. Bygningen var til at begynde med af den for landsbykirker almindelige type og størrelse. Men de stadige udvidelser både i længden og bredden - op igennem middelalderen lader formode, at folkemængden i sognet, og vel også Haslev By, er vokset ret betydeligt i middelalderens århundrede.

Første udvidelse fandt sted allerede i 13. århundrede, da kirken forlængedes mod vest. Fra en større ombygning, der fandt sted i 14. århundrede, ved vi, at skibet blev udvidet betydeligt i bredden og koret gjort både længere og bredere.

Kirken blev påført både tårn, sakristi, nordkapel og våbenhus, engang efter 14. århundrede.

Den sidste tilbygning og ombygning fandt sted i 1914 - 1916 og medførte en generel ændring af kirkens struktur, idet man vendte hovedskibet nord-syd, således at det gamle kirkeskib nu danner tværskib.

I 1960erne blev der foretaget en del moderniseringer af kirken, hvorunder kirken var lukket i en periode. Den blev genåbnet ved en gudstjeneste den 24. september 1967.

Haslev Kirke efter ombygningen 1914 - 1916, og frem til slutningen af 1960erne, hvor kirkemuren blev ændret.

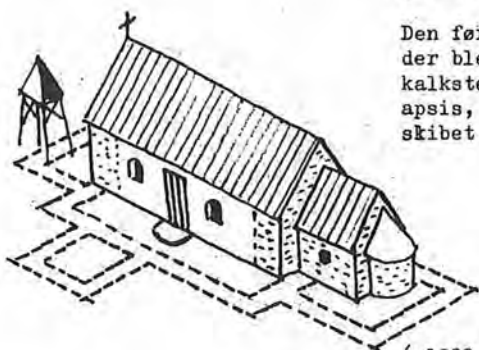
(Før 1100-tallet)

Den første kirke i Haslev har sikkert været en trækirke, bygget af svære egeplanker. Der er dog ikke fundet spor efter en sådan kirke.

(Ca. 1100-tallet)

Den første stenkirke, der blev bygget af kalksten, var med en apsis, ca. 16 m lang. skibet var 6 m bredt.

(1200-tallet)

Udvidelsen af den lille oprindelige kirke, fandt sted i 1200-tallet, både imod øst og vest. I vest forlængede man skibet med 4,25 m. I øst nedbrød man apsis og forlængede korret ca 2 m.

(1300-tallet)

I slutningen af 1200-tallet var en ny udvidelse nødvendig. Man rejste en ny sydmur 2,50 m syd for den oprindelige kalkstensmur og kirken blev nu 9 m bred. Muren blev også gjort højere og bræddeloftet afløstes af krydshvælvinger, de findes endnu i tværskibet på den nuværende kirkebygning.

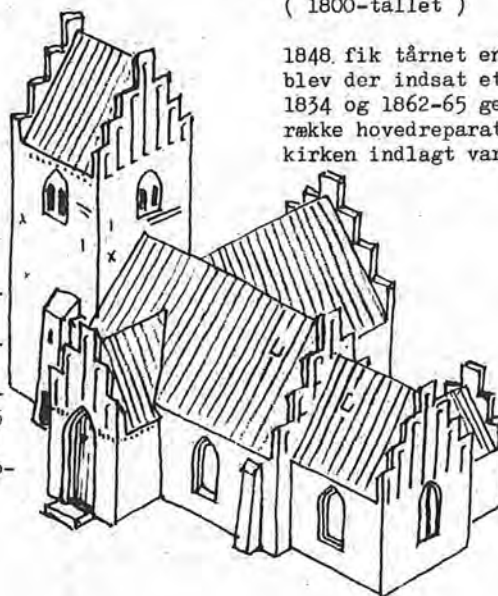
(1400-tallet)

I den periode byggedes bl.a. et sakristi til det gamle kor's nordside (nu benyttet som venteværelse før dåb). Imod syd byggedes også våbenhus (nuværende sakristi). Det ser ud som om der tidligere har været et lavere våbenhus end det nævnte. Tårnet og nordkapellet blev opført i slutningen af 1400-tallet. Tårnet har været genstand for flere reparationer. Således i 1700-tallet, hvor der blev hentet omk. 4900 sten fra det faldefærdige Nykøbing slot til udbedring af det 21 m høje tårn.

(1800-tallet)

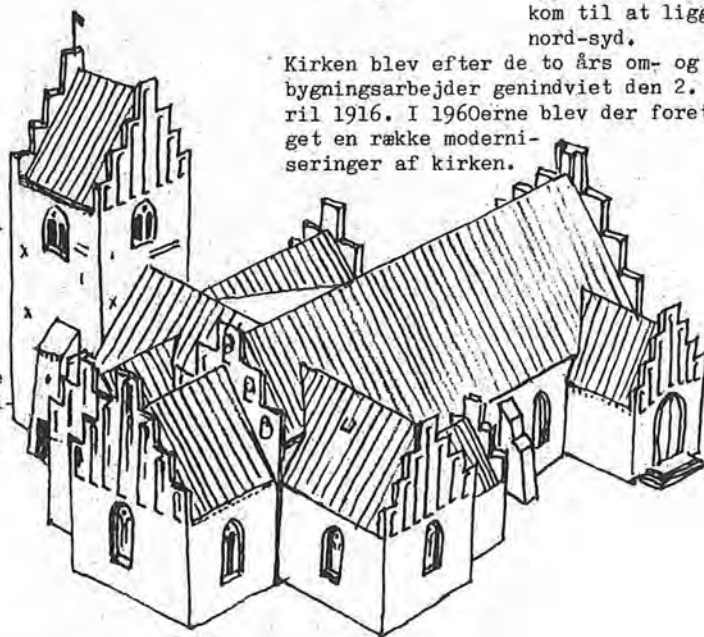
1848 fik tårnet en vindfløj og 1854 blev der indsat et urværk. 1834 og 1862-65 gennemgik kirken en række hovedreparationer og 1884 fik kirken indlagt varmeanlæg.

(1900-tallet)

1914-16 blev der foretaget en gennemgribende om- og tilbygning til den gamle landsbykirke. Man byggede et nyt kirkeskib tværs igennem den gamle kirke, hvorved kirkeskibet i den gamle kirke blev tværskib i nye kirkebygning, hvis skib kom til at ligge nord-syd.

Kirken blev efter de to års om- og tilbygningsarbejder genindviet den 2. april 1916. I 1960'erne blev der foretaget en række moderniseringer af kirken.

I Haslev ved vi fra beretninger, at der har ligget en hovedgård, men af dens ejere kendes kun Magnus Toddæ, 1328 - og Peder Dene 1398.

En hovedgård er en gård, hvorunder henhører bøndergods. - I ældre tid var den fri for visse afgifter, f.eks. konge- og kirketiende. Af den tidligere omtalte Roskilde-bisp's jordbog fra 1370 (Valdemar Atterdag's tid) fremgår det, at biskoppen i Roskilde var ejer af hovedgården i Haslev. De førnævnte ejere Magnus Toddæ og Peder Dene, har da været bispens lensmænd. - Adelsmænd var dengang ofte bispens lensmænd. De bestyrede hovedgårde og havde tilsyn med bøndergods.

Af jordbogen ses endvidere, at biskoppen ejede 10 gårde i Troelstrup, og at bønderne herfra skulle gøre hovarbejde på hovedgårdene i Haslev, nemlig 4 dage i kornhøsten, 2 dage i høhøsten og iøvrigt 1 dag om ugen. De var gået ind på dette for at få nedsat landgilden til det halve. En sådan ordning var en stor fordel for hovedgården, idet man her kunne indskrænke det faste folkehold til, hvad der var brug for året rundt, medens man i travle perioder kunne få ekstrahjælp fra fæstebønderne.

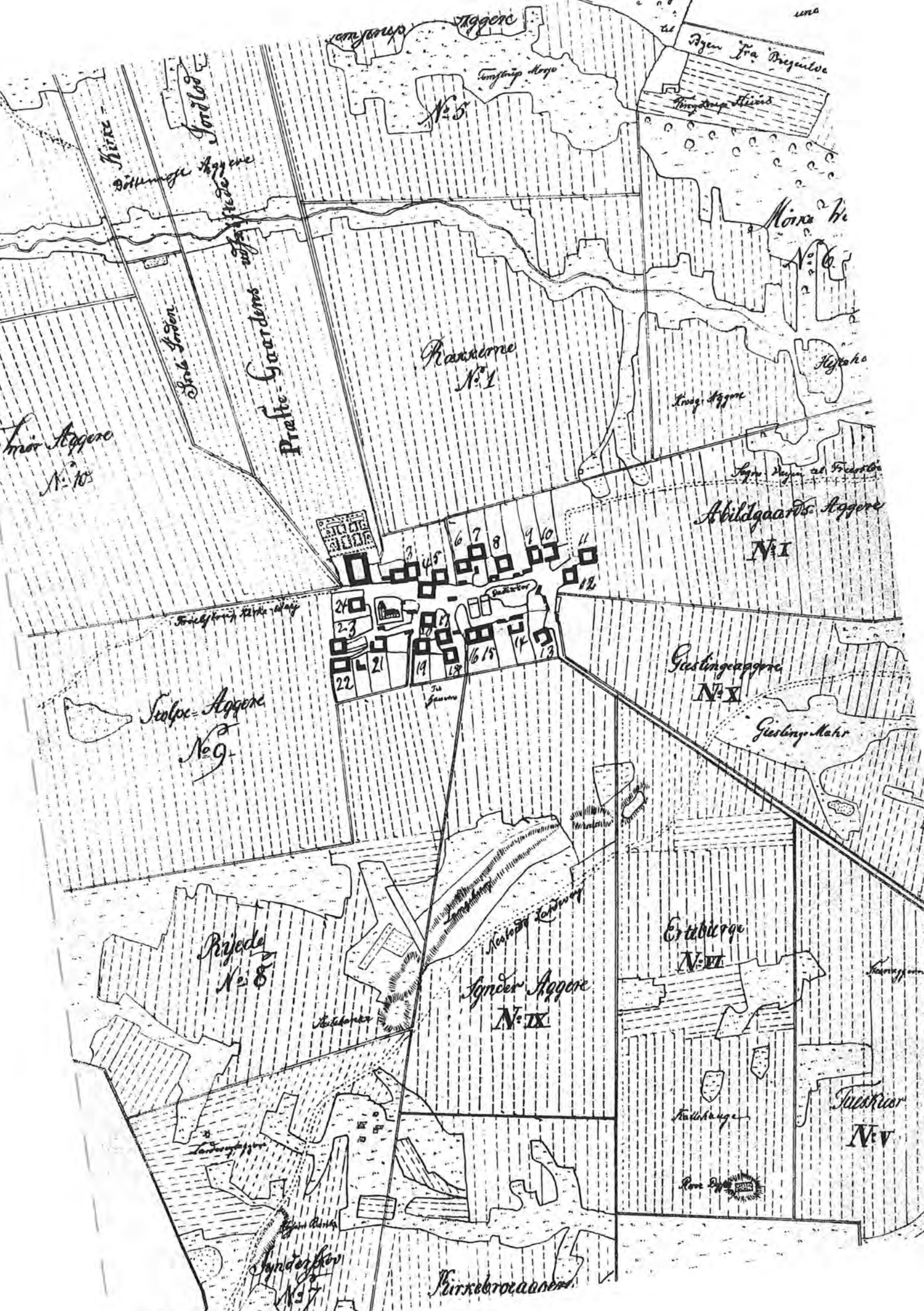
De gik som sagt ind på ordningen for at få landgilden nedsat, men de tænkte ikke på, at de fremtidig ikke var herre over deres egen arbejdskraft. - Beretningen om bønderne i Troelstrup giver en af de første oplysninger i Danmark om begyndende hoveri.

Roskildebispen ejede i året 1370 2.600 gårde på Sjælland, men umiddelbart før Reformationen ejede han mange flere, nemlig hver 4. gård på øen, bl.a. fordi han da havde udstykket mange af sine hovedgårde.

Når 10 bønder skulle gøre hovarbejde af omfang som førnævnt, må hovedgården have haft store jordtilliggender og har måske endda omfattet den største del af Haslev's byjord, så der kun har været ret få gårde i Haslev udover hovedgården.

I året 1430 forlenede Roskildebispen bøndergårdene i Troelstrup til ejeren af Bregentved. - Bispen har altså ikke mere haft brug for Troelstrup-bøndernes arbejdskraft. Man kan gætte på, at grunden hertil er at han efter tidens skik har udstykket hovedgården i Haslev. Adelsfamilien har så måttet vige pladsen for en række almindelige gårdbrugere, idet de er rykket ind på de nye gårde.

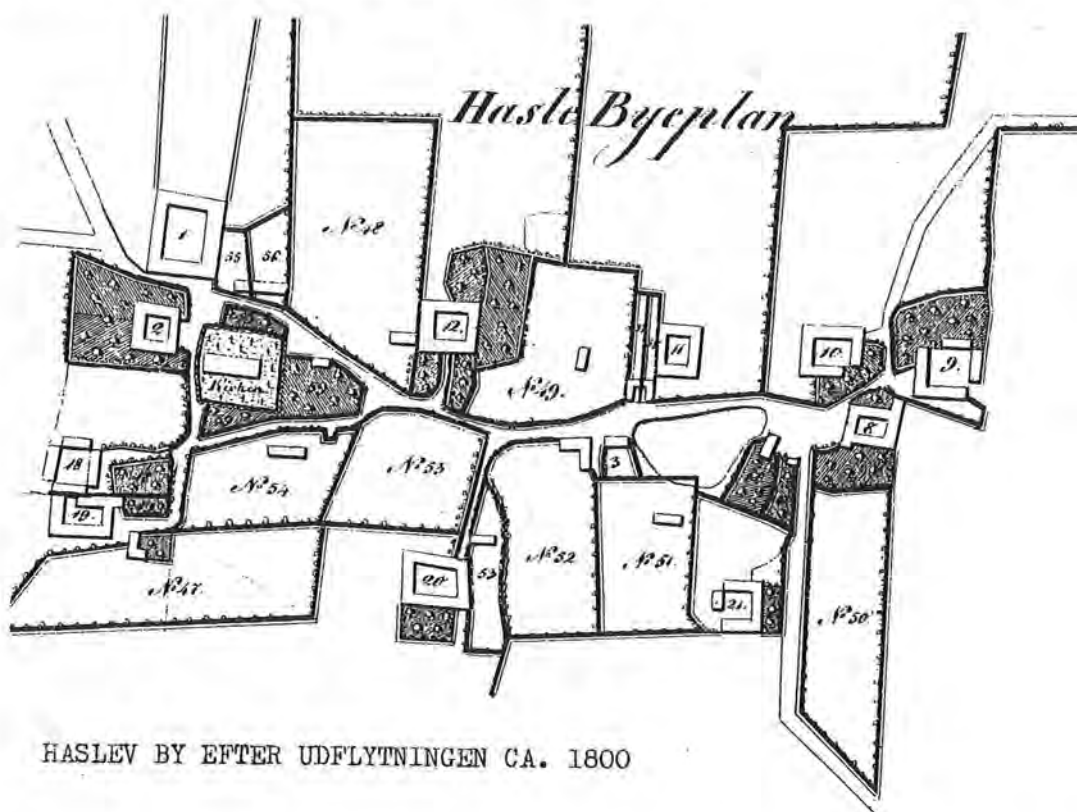
I året 1449 var der strid mellem Haslev og Themstrup om skovskellet mellem disse byer. Roskildebispen lod udtage vidner. Da der nu i denne sag ikke er tale om en hovedgård, men om en by må det af denne beretning fremgå med sikkerhed at udstykningen havde fundet sted på dette tidspunkt.

Det er almindeligt i Danmark, at landsbyerne omkring år 1400 får det udseende, som de derefter i det store og hele bevarer indtil de store landboreformers tid og et stykke ind i det 19. århundrede. Dette har da også været tilfældet med Haslev.

I 1664 og 1688 blev der optaget matrikler, d.v.s. fortegnelse over al jord i landet. Af disse matrikler fremgår det, at der i Haslev By har været 24 gårde foruden præstegården.

Kortet over Haslev By og jord fra 1790 viser de samme 25 gårde. - En række nord og en række syd for gaden. Sådant har Haslev altså set ud fra ca. 1400 indtil stavnsbåndet og fællesdriftens ophør lidt før 1800. Umiddelbart derefter begynder udflytningen, som det fremgår af kortet fra 1800.

HASLEV BY EFTER UDFLYTNINGEN CA. 1800

Efter reformationen 1536 inddrog kongen bispegodset, og dermed blev bispens Haslevgårde til krongods. - 14.7. 1561 købte Vincents Juel således ifølge matriklen 5 gårde og 2 ødegårde i Haslev af Kronen.

Den 11.9. 1573 købte Peder Oxe, Gisselfeld, 17 gårde og 1 ødegård af Frederik d. II.

Udflytterbyen Themstrup lå langs skoven, hvor endnu nogle huse synes at minde om denne beliggenhed.

Peder Oxe døde 1575, og hans arvinger solgte Haslev-gårdene til Bregentved, som derefter bevarede ejerforholdet til fæsterne i 1860erne blev selvejere.

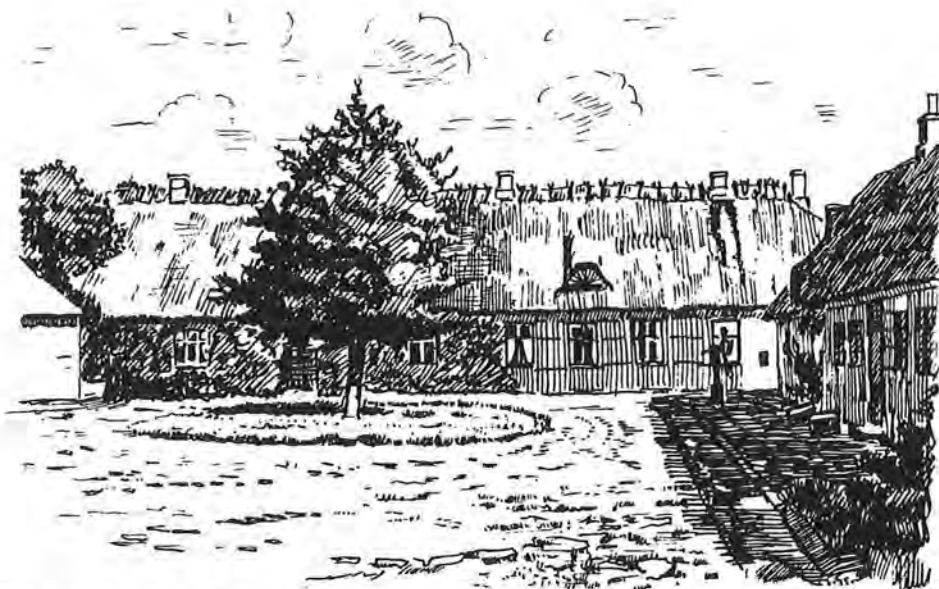
Af skødet, der viser Peder Oxes køb af de 17 gårde i Haslev, fremgår det at 2 af gårdene var dobbelt så store som de øvrige, idet de skulle svare til 15 tdr. landgildehartkorn, medens de andre kun var skyldsat til 8 tdr.

I matriklen 1664 ses det, at endnu een af gårdene i Haslev svarer 15 tdr.

Ved opmålingen har man begyndt med præstegården, som i matrikelbogen har fået nr. 1. - Derefter nr. 2,3,4, o.s.v. i rækken nord for vejen, og der fortsættes fra øst mod vest, syd for gaden, så de to gårde, som ligger længst mod vest får nr. 24 og 25. Den ene af disse har skyldsætningen 15 tdr., og da begge er bygget som tvillinggårde, kan man gå ud fra, at det er den anden som i 1573 svarede 15 tdr.

Når en gård blev udstykket, bevarede hovedparcellen som regel et noget større jordtilliggende end de andre. Man må derfor tænke sig, at den gamle bispegård i Haslev har ligget på de 2 gårdes plads list sydøst for kirken.

Gårdene brændte i 1866. - Den senere gård, ejet af Valdemar Hansen, og Ryesagergård var rester af dem. Jordene er i høj grad udstykket, idet bl.a. seminariet, gymnasiet og den udvidede højskole er bygget på jordene som hørte til disse gårde.

Som en sidste rest af det gamle Haslev stod præstegården indtil 1940. Bygningerne blev da nedrevet og en ny præstebolig blev opført på stedet. 100 år var præstegården da. I 1840, natten mellem den 21. og 22. april, medens Johs. Mohr var sognepræst, udbrød der ild i Haslev præstegård, og i løbet af kort tid nedbrændte den fuldstændig. Den bestod af en firlænget gård, som var forsikret for 4950 sølvrigsdaler.

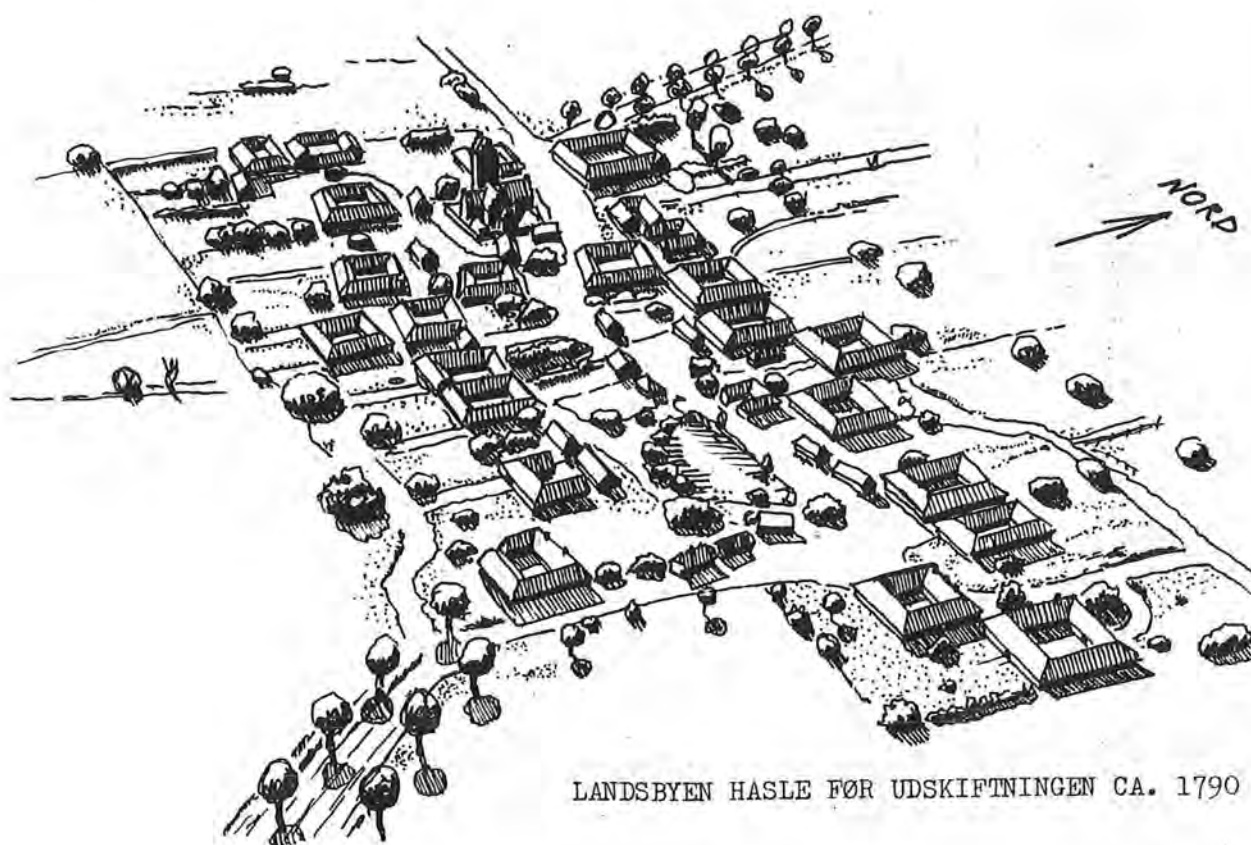
Man tog straks fat på opførelsen af en ny præstegård, der ligesom den første blev firlænget. Gennem porten i den søndre længe kom man ind i gården, hvor man så stod overfor stuehuset, som udgjorde den nordre længe - en smuk og hyggelig stråttækt bindingsværksbygning med fire skorstene og fire halvrunde småkviste. På et tidspunkt har man nedrevet den søndre længe ud mod vejen.

Det kan nok være svært at forestille sig, hvordan de mange gårde har ligget i Haslev, da denne var en landsby. Man delte som sagt byen op i østre by og vestre by, hvilket man da også tog hensyn til ved udskiftningen. - Skal man kigge efter spor af landsbyen, findes der enkelte huse endnu, f.eks. en længe af den gamle degnegård i Kirkestræde. - Stuehuset af Jens Andreasens gård på højskolen. Den gamle bindingsværksbygning ved gadekæret, som var spindeskole fra 1782 til 1795. Det vil sikkert også være muligt at finde enkelte fragmenter i en del af de ældre huse i gl. by.

En del gårde blev ildens bytte, således sognefoged Henrik Jensens gård, der nedbrændte 5. juli 1876 i forbindelse med en brand, som opstod i et fælles mejeri, som Johan Henrik Voss havde indrettet i 1875. - Også manufakturhandler Eskesens forretning nedbrændte.

Når man endvidere idag ikke har mulighed for at forestille sig landsbygårdenes beliggenhed skyldes det, at da banen kom i 1870, blev der lavet en vej "som en lang tarm" fra kirken til jernbanestationen langs markskellet mellem præstegård og sognefogedgård.

Skal vi endnu engang tage et tilbageblik på landsbyen før udflytningen, så har vi f.eks. oplysninger fra 1771 og 1754. - Af sidstnævnte fremgår det, at der i Haslev By fandtes 24 bøndergårde foruden præstegård og degnegården, hvor der sad gårdmænd med gode danske navne som Hans Olsen, Søren Nielsen, Peder Jørgensen, o.s.v. Bagved alle disse navne fandtes et dagligt liv, som nok kunne være interessant at se ind i, et liv med glæder og sorger. - Men dette fortæller beretningen intet om udover at nogle er sengeliggende og andre lever som almissemænd.

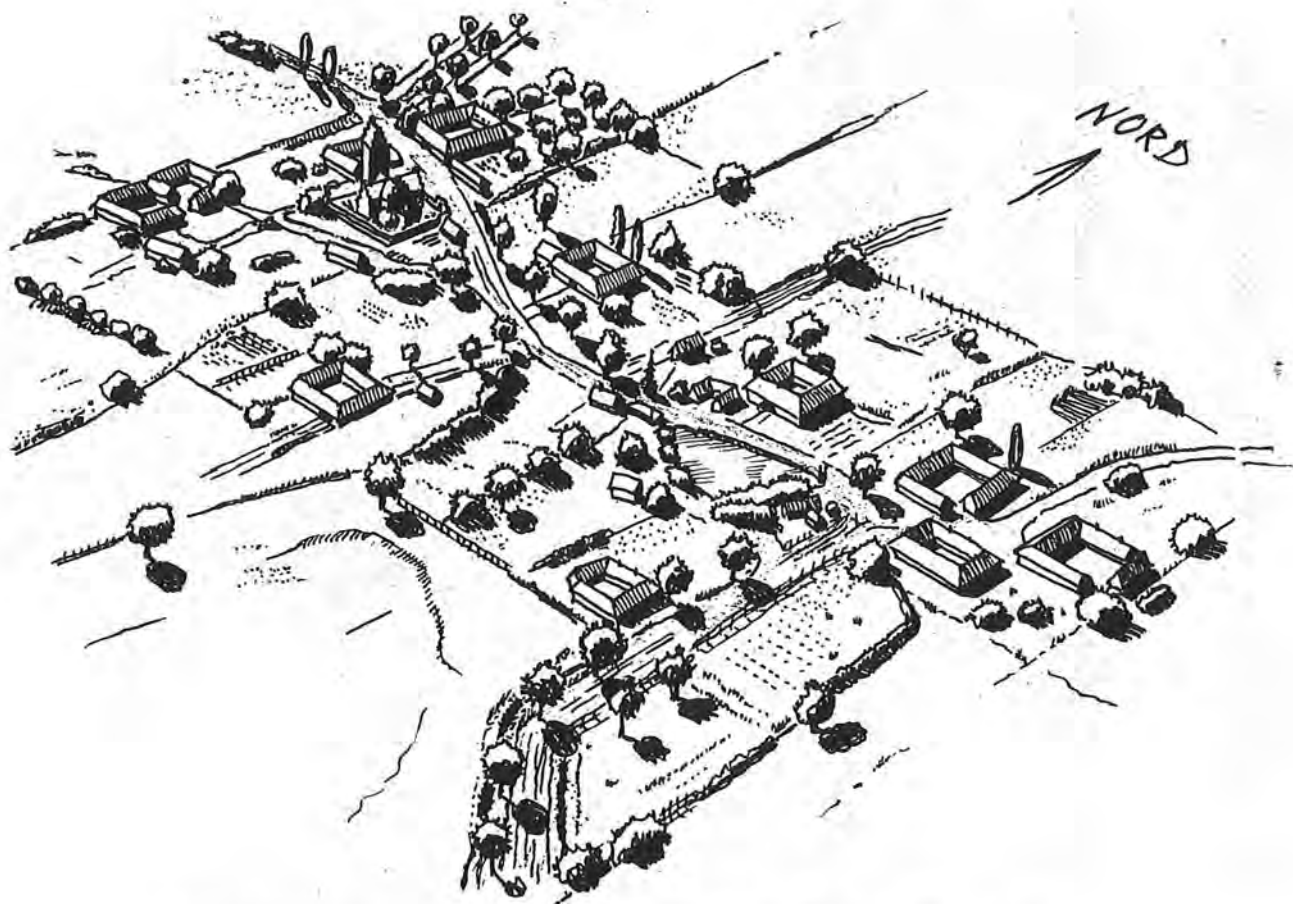
LANDSBYEN HASLE FØR UDSKIFTNINGEN CA. 1790

Hvis man ser en anden gruppe, nemlig husmændene, fra folketællingen i 1771, fremgår det, at 1 var grovsmed, 2 savskærere, 2 hjulmænd, 1 kedelflikker, 1 materialkusk, 1 gammel og affældig, 1 skrædder, 1 væver og 1 tømrersvend.

Af indersterne i byen levede 4 af aftægt fra gård, 6 som daglejere, 2 skomagere, 1 håndlanger, 2 almisselemmer, 1 murersvend, 1 træskomand, 1 tømrersvend og 1 hjulmand.

Da Haslevgårdene skulle udskiftes, stod det klart at nogle af byens gårde måtte flyttes ud på marken. Dette var et stort problem, da alle gårdfæsterne helst ville blive i byen.

Det første skridt til at bestemme, hvilke gårde der skulle flyttes, var at vurdere bygningerne og deres beliggenhed. Der blev udarbejdet en oversigt der viser gårdenes kvalitet i 1790. - Af denne oversigt fremgår det, at ikke alle gårde var i den bedste stand. Der skrives f.eks. "bygningerne middelmådige" eller "gården lille og tildels gammel", men også "gården temmelig god, men dog lille have". - Således fik hver gård en karakter. - Brandfaren blev også taget i betragtning. - Efter oversigten at dømme forstår vi, at mange af Haslev By's gårde var gamle og middelmådige og trængte til fornyelse. - Dette skete altså ved udskiftningen i 1800. Da flere af de gamle gårdes stuehuse blev liggende i byen, og da der også blev bygget nye huse, begyndte Haslev så småt at vokse.

LANDSBYEN HASLE EFTER UDSKIFTNINGEN OG OP TIL CA. 1870

Udskiftningen medførte, at 12 gårde blev udflyttet og 1 nedlagt. Jorden blev lagt til nogle huse. Af gårde som blev udflyttet, kan nævnes: Tvinggården, matr. nr. 5, Dynggården, matr. nr. 23, Søndermarksgården, matr. nr. 25, Ærtebjerggården, matr. nr. 22, Pilegården, matr. nr. 6, Sønderskovgård, matr. nr. 24, Skovgård, matr. nr. 7 m.fl.

Idag kan vi følge disse matrikelnumre ved de verserende udstykninger af hovedparceller.

Eksempelvis har alle udstykninger fra præstegårdsjorden matr. nr. 1 og fra sognefogedgården matr. nr. 12.

Til Haslev Bylav hørte 1787: 337 personer, og dette var 1801 steget til 343 personer. Hele Haslev sogn var: 1801 på 593 beboere, - 1845: 849 beboere.

Haslev voksede endnu kun langsomt. - I 1860 var der 1000 indbyggere. Da stationen så kom i 1870, øgedes tilvæksten, så der i 1880 var 1397 beboere.

Den første bebyggelse i Jernbanegade lå på præstegårdsjorden (matr. nr. 1). Hertil var knyttet den servitut, at byggegrundene skulle have facadelinie med Jernbanegade på 25 alen, og dybden på parcellen skulle være 70 alen (altså ialt 1 skp.land).

Dette blev også normen på byggegrundene på den anden side af gaden, sognefogedens jord (matr. nr. 12) og i det hele taget for byggegrundene i byens første udviklingstid.

Sognefoged Henrik Jensens gård blev, efter den før omtalte brand, bygget op igen, men i 1877 rejste sognefogeden derfra og solgte den til agent Ulrich, som deraf først udstykkede 32 byggegrunde, senere forøgedes det til 79. - Snart rejste der sig huse langs Jernbanegade, som dengang var en landevej med grøfter og poppeltræer i rabatten. I gårdens avlsbygninger oprettedes et bryggeri, som dog få år efter nedlægges.

Haslev udvikledes kun langsomt i 1860erne. Haslev-Freerslev sogneråd købte i marts 1869 de 19 tdr. land, der hørte til arvefæstegårdmanden Johan Hansens lod (matr. nr. 9)

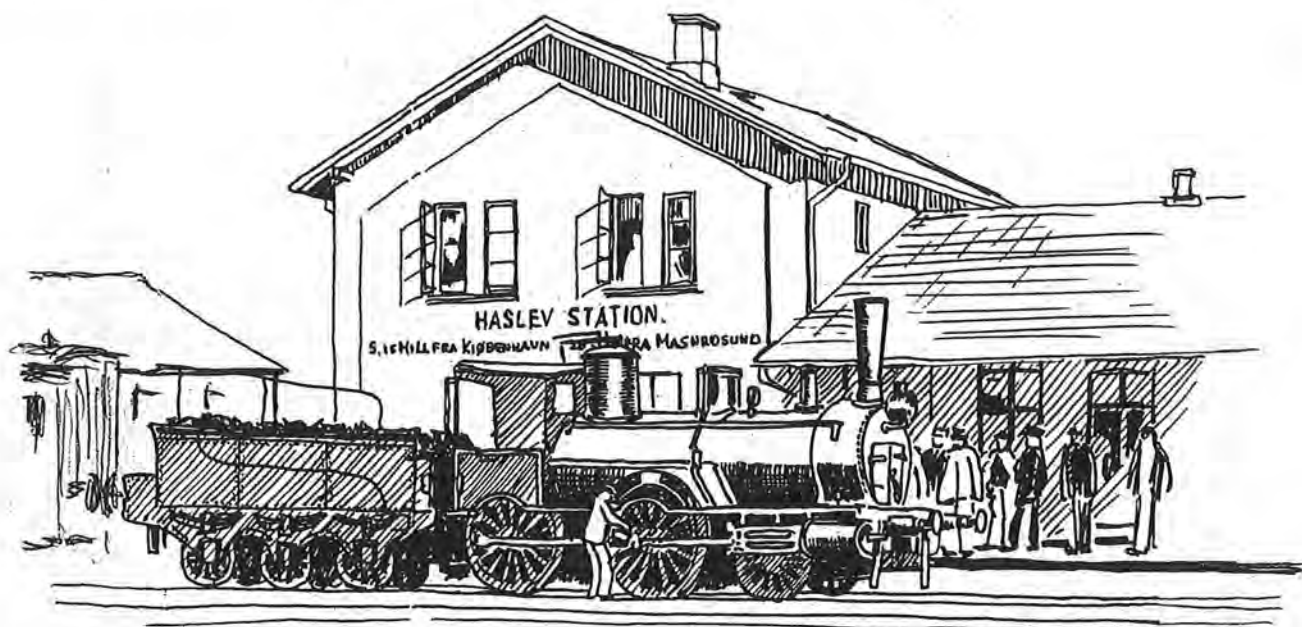
Vejen der førte til Johan Hansens lod, hvorpå der byggedes fattiggård (nu Solhjem) kaldes den dag idag for Johansgade efter den mand, der solgte jorden til sognerådet. Den omtalte fattiggård indviedes 26.11. 1869. - I 1914 omdannedes fattiggården under navnet Solhjem til drankerasyll med plads til 15 - 20 patienter. Spiritusbeskatningen under 1. verdenskrig bevirkede at der ikke længere var patienter nok til hjemmet. Februar 1918 købte Kristelig Forening Til Vildfarne Børns Redning hjemmet, og Solhjem blev indrettet til hjem for 25 drenge.

JERNBANEN.

Haslev fik altså ikke lov til at leve det gamle stilfærdige landsbyliv. Da man i 1868 planlagde Sydsjællandsbanen, var der først taget bestemmelse om at Bråby skulle være stationsby, medens der ved Haslev Urned eller Sophiendal skulle etableres et trinbrædt. Efter nogen forhandlinger blev Haslev dog valgt, med en rigtig station.

Haslev stationsbygning byggedes i nogen afstand fra den gamle Haslev By ved gadekæret. Der blev, som tidligere nævnt, skabt forbindelse mellem den gamle by og stationen ved anlæggelse af et lige vejstykke mellem præstelodden og sognefogedlodden. Vejen blev i den nordlige ende drejet hen forbi stationsbygningen.

Langs denne vej, som fik navnet Jernbanegade blev der nu mulighed for at bygge huse med forretninger og virksomheder i forbindelse med boligen.

4. oktober 1870 trak lokomotivet "Ymer" det første tog ind på Haslev Station. Der fandt ellers ingen større festligheder sted i den anledning. De urolige forhold ude i verden, bl.a. den fransk-tyske krig, indbød ikke til noget sådant, mente man. For Haslev blev dette spiren til noget stort. Stationsbyens tid var indledt, og de første togrejsende var kommet til Haslev. Siden har tusindvis af mennesker passeret Haslev Station, og som en broget masse i dagligdagen passeret gennem stationens ventesale, herimellem H.C. Andersen. Selvom kun de få har lagt mærke til ham, når han i landauer blev hentet eller bragt til toget ved besøg hos grevskabet på Bregentved og Gisselfeld, har vi dog Hans Christian Olsens beretning om begivenheden. Han var tjener på Bregentved, da H.C. Andersen gæstede herregården i 1874, og har fortalt følgende: "Jeg kunne næsten ikke lade være med at trække på smilebåndet, når jeg hentede ham på stationen i Haslev. Hans bukser var en halv alen brede forneden, og så havde han en lang skødefrakke på, og en lille bitte

flad kasket. I hånden havde han en vældig knortekæp". - Ja, sådan er H.C. Andersen kommet til Haslev.

Mere markante begivenheder har stationen også været ramme om.

Der var nemlig andre togankomster, som kunne drive hele Haslevs befolkning ned på stationspladsen. - Det var et eventyr, at byen i 1900 fik verdens største mejeri "Trifoleum". - Mange mennesker blev draget til Haslev i den anledning.

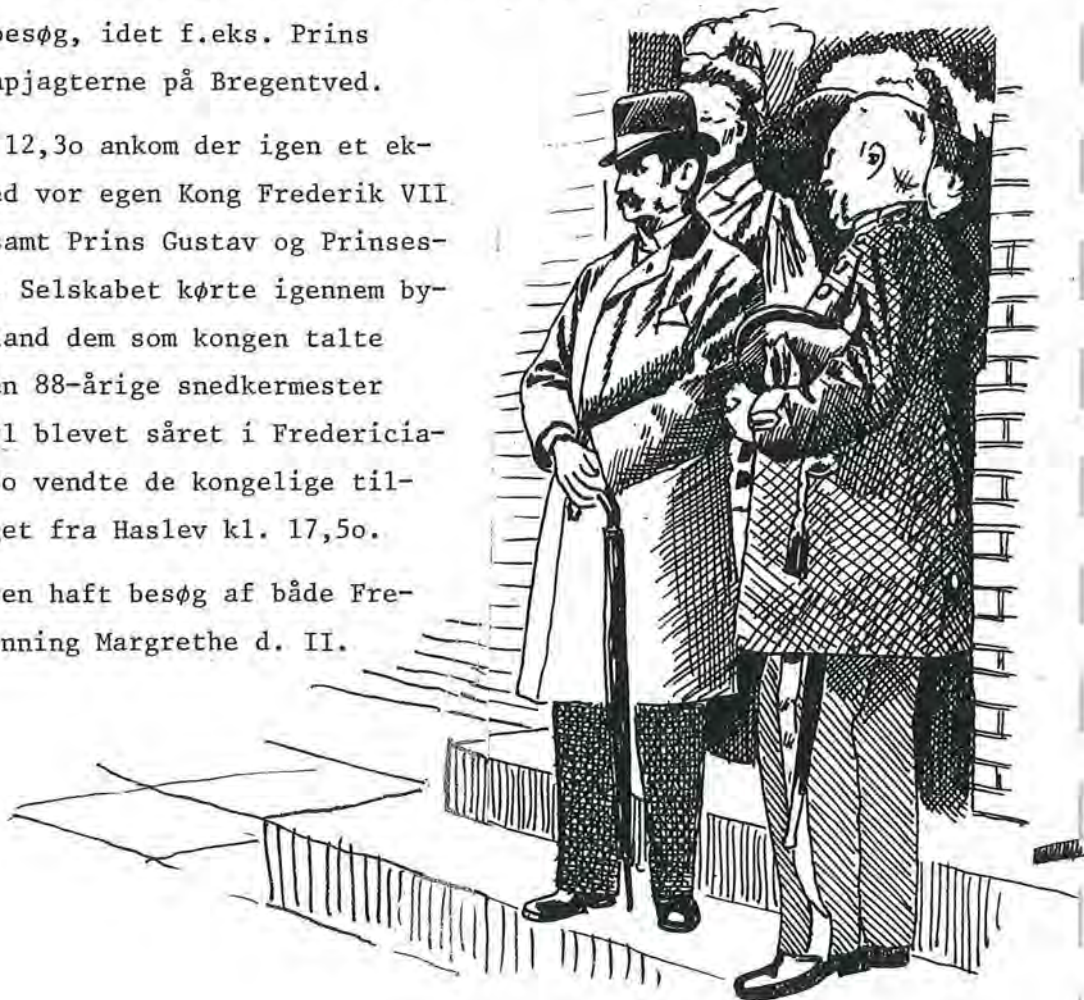
Allerede i 1901 havde man besøg af englændere, samt af kong Georgs meyerske.

Den 12. april 1902 skulle Prinsen af Wales være kommet til "Trifoleum", men han blev forhindret på grund af sygdom, og i hans sted kom kavalier hos dronning Alexandra af England, oberst Brocklehurst. - Det var en skuffelse, at Prinsen af Wales ikke kom i 1902, men den 12. april 1904 kl. 11,45 ankom et ekstratog med Kong Edward d. VII af England. - Det kongelige følge blev modtaget af flere adelige, amtmanden og birkefuldmægtig Opstrup. I det kongelige følge var Dronning Alexandra af England, vor egen kronprins (Fr. VIII) Prins Carl og Prinsesse Maud, Prins Valdemar, Prinsesse Marie, Prins Christian (Chr. X), Prinsesse Alexandrine m.fl. Der ventede mange 4-spændige vogne udenfor stationen for at køre gæsterne til "Trifoleum" og senere ad den flagsmykkede Jernbanegade til Gisselfeld, hvor alle spiste frokost. I haven står nu et lindetræ plantet af Edward d. VII, som et minde om dengang. Under hurra-råb rejste de kongelige fra Haslev den 12. april 1904 kl. 16,15, og man kunne notere: "En stor dag for Haslev og det danske smør".

Man fik ofte prinse-besøg, idet f.eks. Prins Valdemar deltog i klapjagterne på Bregentved.

Den 5. juli 1911 kl. 12,30 ankom der igen et ekstratog. Denne gang med vor egen Kong Frederik VII og Dronning Louise, samt Prins Gustav og Prinsesserne Tyra og Dagmar. Selskabet kørte igennem byen til Gisselfeld. Blandt dem som kongen talte med undervejs, var den 88-årige snedkermester Søren Hansen, der var blevet såret i Fredericiaslaget 1848. Kl. 17,30 vendte de kongelige tilbage og kørte med toget fra Haslev kl. 17,50.

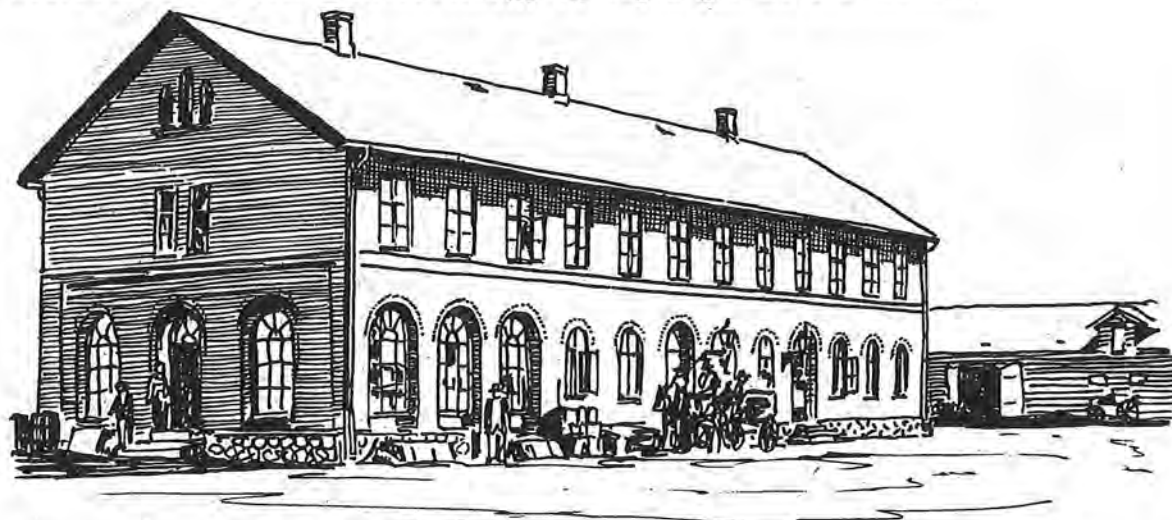
I de senere år har byen haft besøg af både Frederik d. IX og af Dronning Margrethe d. II. (Som tronfølger).

Handelen.

Overfor stationen lod lensgreve F.G.J. Moltke, Bregentved, i 1870 bygge en stor bygning med kro og købmandsforretning. Købmandsforretningen blev lejet af Carl J. Ulrich, Køge. Han så, at der var store muligheder i Haslev, og han startede den første virkelige købmandsforretning i byen. Det fik afgørende betydning for Haslev's udvikling.

Efter at jernbanen var oprettet, tog beboerne øst for Haslev stadig ad hovedvejen til Køge for at handle, men efterhånden opdagede man at der i Haslev fandtes en velassorteret købmandsforretning, og vejen gik nu til Haslev.

Haslev stationsby var under hurtig udvikling. I 1870 var der 1164 indbyggere i Haslev sogn, men i 1901 - 3.144.

Den store befolkningstilvækst skete i selv byen, der drog mennesker til sig som en magnet.

Inden 1900 var flere veje anlagt, således Sofiendalsvej, Nygaden og Vestergade.

Man var også begyndt at opføre to-etages huse i byens centrum, bl.a. fordi byggegrundene var blevet dyre. Kort før 1900 blev følgende gader anlagt: Allegade i 7 m bredde + 2 gange 2,5 m, Østergades forlængelse - Torvegade. Derefter Bredgade, Søndergade og Lysholms Alle i samme bredde.

Om Allegade kan siges, at den følger en ældre markvej.

Fra 1884 til 1916 ligger Haslev By's store vækstperiode. Mange bygninger med forretninger blev bygget. De fleste forretninger blev opført på Jernbanegades vestlige side, idet provst M. Weber havde lagt den servitut på grundene, at der ikke måtte oprettes ildelugtende virksomheder. På Jernbanegades østlige side købte Carl J. Ulrich de fleste grunde til videresalg, og på disse grunde blev lagt den servitut, at der ikke måtte oprettes forretninger, der kunne konkurrere med ham. Derfor blev der på denne side bygget en del værksteder. Selvfølgelig kom der senere forretninger også i denne vejside, men der er stadig flest forretninger på den vestlige side.

De to uldgyder J. Jespersen - Skree og A. P. Christensen kom i flere år på Hasleveggen for at sælge deres varer. De fandt, at Haslev var en god handelsby, og de oprettede begge forretninger her.

Efterhånden som både handel og industri var blomstret op, var det naturligt, at man ville danne en handels- og industriforening. Denne blev stiftet 11. oktober 1892.

Håndværket.

I gamle dage var der til hvert gods knyttet håndværkere. Det gjaldt f.eks. karretmagere, snedkere og også sadel- og tapetmagere, smede, tømrere m.fl.

Også Bregentved havde sine egne håndværkere. Da grevskabet blev oprettet, var det mest udlændinge, der blev ansat, da de havde dygtiggjort sig, særlig indenfor deres område. Efterhånden lærte de danske håndværkere dem kunsten efter, og det blev disse der fik ansættelse på godset.

Af en fortegnelse fra 1753 fremgår det, at en del af husmændene i Haslev By tilfælde var håndværkere, og hos flere af dem boede der insidder-familier.

Det kan eksempelvis nævnes:

Nicolai Rokkendroph bruger skomager-håndværk. Rasmus Nielsen Smed, der er grovsmed. Peter Steensen, der har insidder Hans Pedersen, der bruger skrædderhåndværk. Lars Heeboe, der har insidderen Johan Samuel Scherber, der er tømrersvend, o.s.v.

I første halvdel af 1800 - tallet var der kamp om at få lov til at nedsætte sig som håndværker. Ikke så få ønskede at komme til Haslev - Freerslev -egnen, og der kom mange henvendelser til lensgreven på Bregentved om at få tilladelse hertil.

En håndværker blev ansat på kontrakt, således blev sadelmager Skaarup ansat med bolig i Ødevadshuset, jævnfør en kontrakt af 19. januar 1825.

Går vi op til året 1872, var der af håndværkere følgende i Haslev sogn:

Mølleren i Bregentved vandmølle.

Tømrer Beck i Koldinghus.

Maler J.O. Strand i Østerskovhus.

Farver Fahrenholtz hos sognefoged Henrik Jensen.

Urmager Peter Jensen (onkel Peter) hos J. Chr. Andreasen.

Smedesvend Joachim Ludvig Olsen.

Skomager Otto Lang.

Snedker Jens Chr. Nielsen.

Bødker Chr. Rasmussen.

Smed Lars Olsen.

Væver Peder Jacobsen.

Loven om næringsfrihed af 1857, der bryder byernes handelsmonopol, trådte i kraft 1862, og ødelagde håndværkets organisationer og afstedkom en del forvirring i næringslivet.

En vandring fra by til land bliver en af lovens følger.

Da mulighederne var store i en by som Haslev, hvor en udvikling var i fuld gang, søgte mange håndværkere til byen. Blandt dem var en række driftige foregangsmænd. Landhåndværkeren havde gennem århundreder stået i skyggen af håndværkerne fra købstæderne. Ved folkehøjskolernes start i midten af 1800-tallet søgte mange af håndværkerne disse skoler, som havde oprettet specielle håndværkerafdelinger. Her dygtiggjorde de sig og vendte tilbage til arbejdet med nye ideer og tanker. Købstæderne havde hidtil haft monopol på svende og mesterprøver - nu samlede man sig om også på landet af få lærlingeundervisning.

Folk som snedkermester Bødtcher, urmager Jensen, barber Olsen og malermester V. Kruuse gik sammen med andre om at starte en håndværkerforening i Haslev.

Det var forøvrigt den første håndværkerforening i Danmark udenfor købstæderne, da den blev stiftet den 20. november 1882.

Formålet var "at virke til håndværkerstandens og industriens tarv og bedste".

Enhver håndværker og industridrivende, som havde udstået sin læretid, kunne optages i foreningen.

Optagelsen skulle godkendes af de øvrige medlemmer.

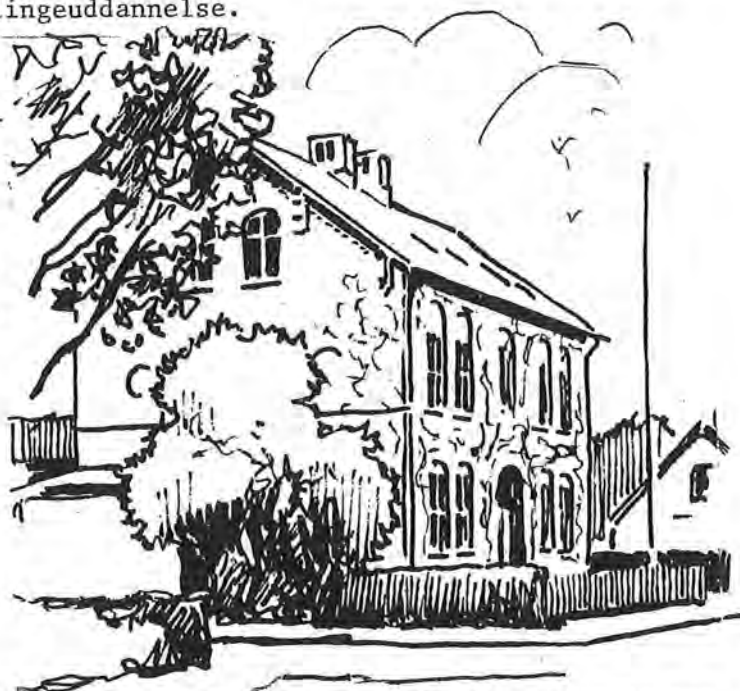
I 1897 startedes på foreningens initiativ Teknisk Undervisning i Haslev. Til det brug fik Haslev Håndværkerforening to værelser i den gamle skole i Jydekrogen, da skolen samme år blev nedlagt.

Man startede med 60 - 70 elever i Kildehøjskolen.

Tanken om en Teknisk Skole-bygning modnedes nu mere og mere.

Man begyndte at lægge grunden til den nødvendige kapital. I 5-årige bidrag indtegnedes der ca. 2000,- kr. netto. Ved tegning af rentefrie lån indkom der ca. 3000,- kr. Da Grev Fr. C. Moltke erfarede, at man ville bygge en Teknisk Skole, gav han byggegrunden og en sum på 2000,- kr. Staten gav 1/3 af byggesummen, 6.900,- kr. Man lånte yderligere 5.000,- kr. Og på denne måde kunne man påbegyn- de opførelsen af Teknisk Skole, som blev indviet 31. oktober 1901. Skolen virkede indtil 1961, hvor undervisningen ophørte som følge af centralundervisning i de forskellige håndværkerfags lærlingeuddannelse.

Mange unge Haslev-folk har igennem de ca. 60 år skolen har virket, modtaget deres teoretiske uddannelse her, til gavn for den store og dygtige håndværkerstand, som ved byens udvikling fik mulighed for at virke i Haslev, og dermed yde deres til stationsbyens vækst.

SKOLERNE I HASLEV.

I Haslev By's sydlige ende skete der også en begivenhed, der fik vidtrækkende betydning for byen. Den 5. november 1891 indviede Vilh. Beck Haslev Højskole. Skoletanken var blevet fostret hos de folk, der mødtes til "Helligforsamling" i Jens Andreasens gård og i Haslevs første missionshus fra 1879 - det næstældste i Danmark - på den nuværende skoles grund. Det var jævne mennesker som Jens Andreasen, Hans Henrik Madsen og Niels Johannesen. De besad et vidsyn den dag de i 1891, da de opsøgte Indre Missions formand Vilh. Beck, for at få oprettet en folkehøjskole. De kom til den rette, for han gik igang med opgaven med stor energi og fik mange andre med.

Uden forstander P.C. Davidsen, var Haslev næppe blevet til så stor en skoleby som idag.

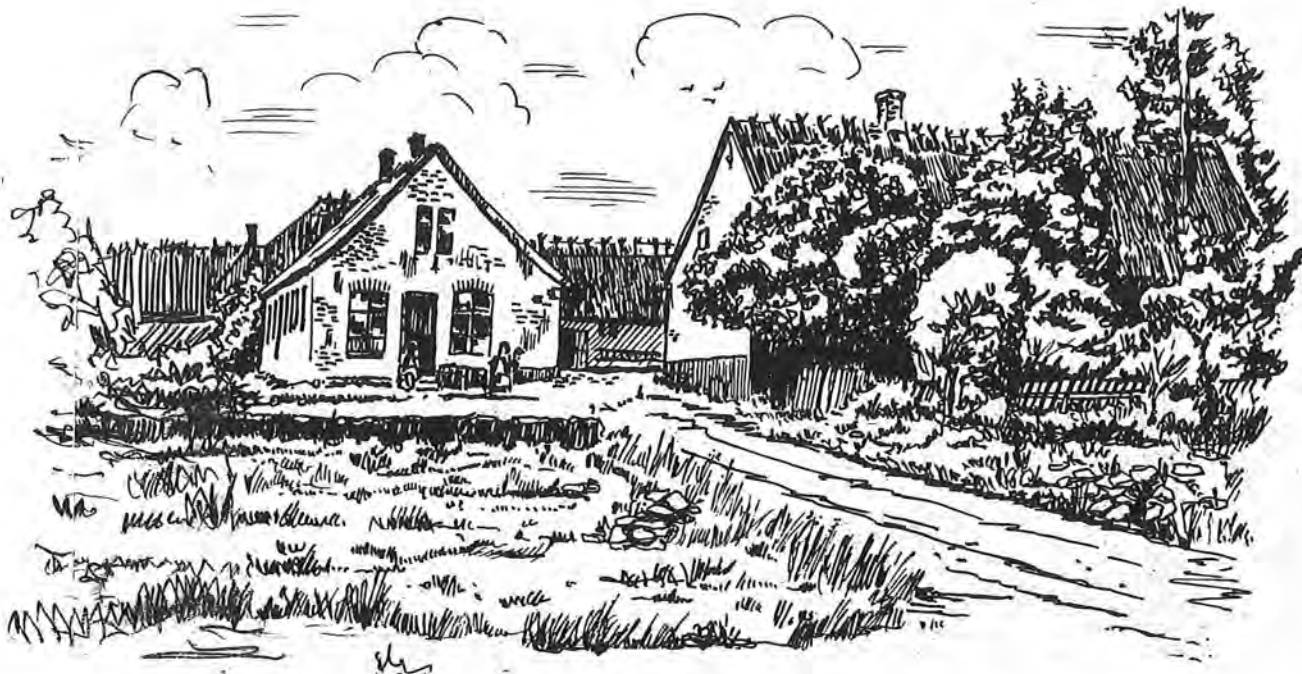
I løbet af få år gjorde han Haslev Højskole så livskraftig, at der fra denne skole udgik initiativ til oprettelsen af de mange andre skoler i byen.

Det vil vel føre for vidt at gennemgå alle detaljer i udviklingen indenfor skolerne oprettelse. Ikke alle skolerne kom til verden uden smerte. Men det står fast, at Haslev idag er et særpræget og enestående pædagogisk center.

Vi kan i korte træk følge udviklingen af skolernes tilblivelse. År 1868 var vækelsen kommet til Haslev. I Januar 1891 udbyder 10 sjællandske lægmænd og Vilh. Beck aktier til Haslev Højskole.

11. juni afholdes den første generalforsamling.

5. november indvies skole så af Vilh. Beck med P.C. Davidsen som forstander.

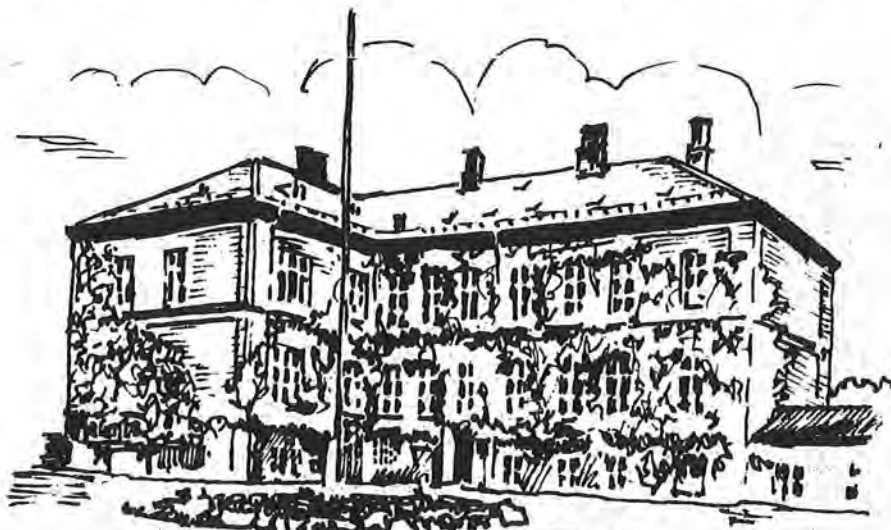

Jens Andreasens gård, hvor spiren til højskolen blev lagt. Gården indgik i skolens bygninger. (I gavlen havde N. Johannesen en tid forretning - nu er der kun en enkelt længe tilbage af gården).

I 1894 køber skolen det gamle missionshus og indretter det til gymnastiksal. Gårdens nærmeste længe bliver brugt til elevbolig. Begge bygninger nedrives i 1954. Som erstatning for det gamle missionshus opførtes i 1894 et nyt "Bethesta" ud mod Bregentvedvej.

I 1895 opretter man landbrugsafdeling under lærer P. Sandbæk.

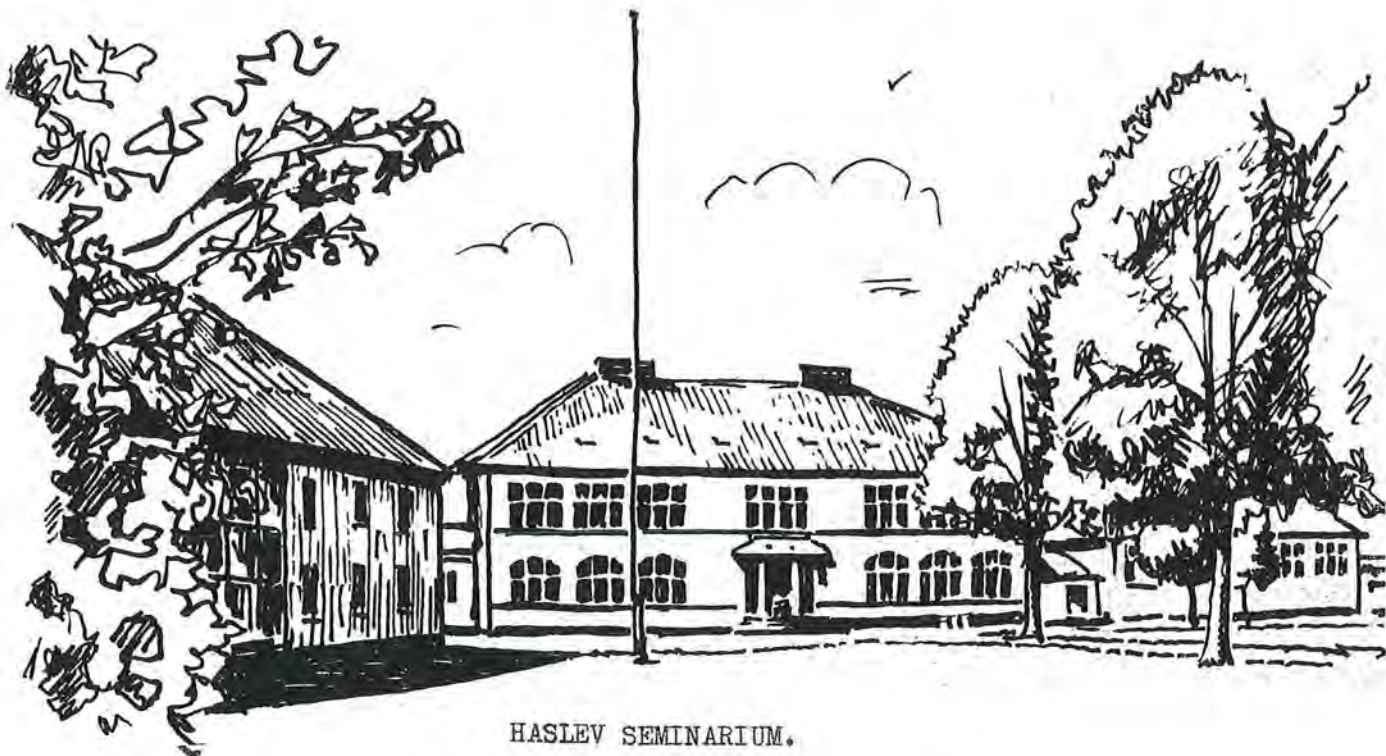
I 1897 bliver der under bygmester N.C. Christensens ledelse oprettet håndværkerafdeling.

HØJSKOLENS HOVEDBYGNING

I 1904 udskilles landbrugsafdelingen og flyttes til den nye landbrugsskole i Søndergade under forstander J.K. Jensen.

I 1905 tages Haslev Seminariums bygning i brug efter at undervisningen først har været igang i nogle måneder på landbrugsskolen med Oscar Petersen som forstander.

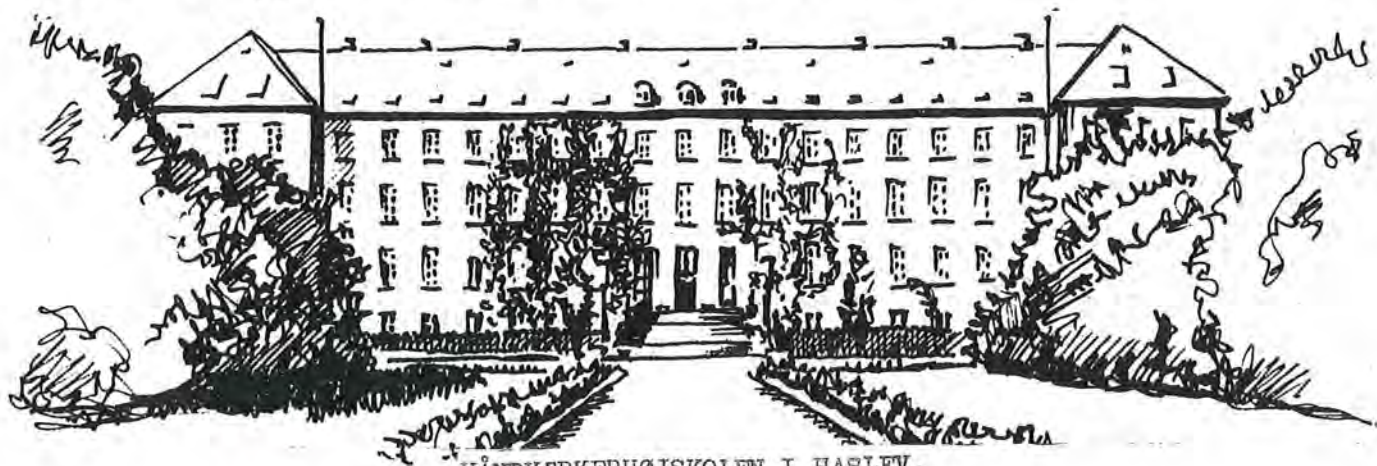
HASLEV SEMINARIUM.

I 1908 får Landbrugsskolen en ny nabo, nemlig Husholdningsskolen.

I 1914 oprettes Haslev Gymnasium under cand.mag. Carl Olsen. Dette medfører, at Langes Realskole på Tingvej (nu SEAS's hovedkontor) nedlægges.

I 1916 begynder man på de første udvidede kurser og i 1919 bliver undervisningen selvstændig ved den nye Haslev Udvidede Højskole på Skolevej med forstander Pagh Petersen som leder.

Og endelig i 1922 efter Håndværkerhøjskolens opførelse, udskilles håndværkerafdelingen under bygmester N.C. Christensens ledelse.

HÅNDVÆRKERHØJSKOLEN I HASLEV.

Alle disse skoler bliver gennem årene udvidede og ombygget. Nye skolereformer medfører, at undervisningen omlægges. Håndværkerhøjskolen bliver bl.a. central-skole for lærlingeundervisningen I 1959 besluttede bestyrelsen for Håndværkerhøjskolen at søge oprettet et bygningsteknikum ved skolen.

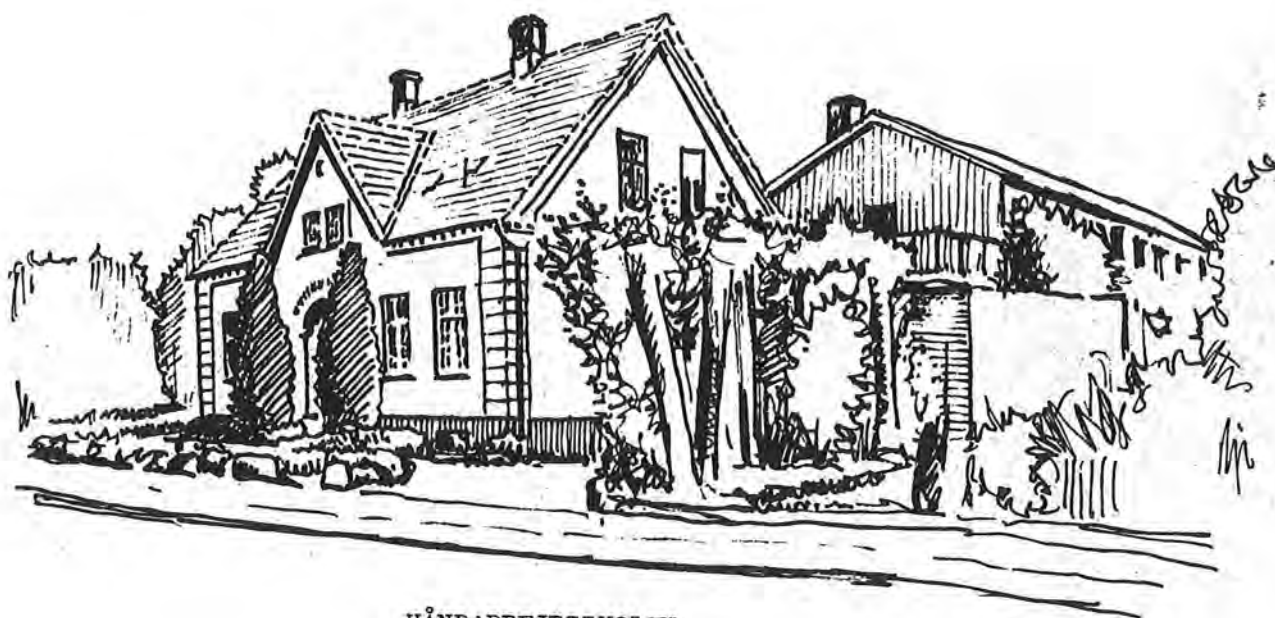
Den 1. november 1963 påbegyndtes undervisningen i to aspirantklasser i lejede lokaler på Håndværkerhøjskolen.

Torsdag den 26. august 1965 blev en dag, som mange mennesker i Haslev vil huske. I anledning af nedlæggelse af grundstenen til byens første højere undervisningsanstalt får byen igen kongebesøg. Kong Frederik IX og dronning Ingrid besøger Haslev og modtages på Rådhuset, besøger Håndværkerhøjskolen og nedlægger grundstenen til Haslev Teknikum. Bygningerne tages i brug i 1967.

Bland skoler, som måtte finde andre undervisningsmuligheder er Husholdnings- og Landbrugsskolen, der i august 1970 ændres til efterskole.

Andre skoler har måttet nedlægges efter mange års virke på grund af "nye tider".

I 1914 blev Haslev Kontrolskole oprettet med Søren Lausten som forstander. Han kom i 1899 til Trifoleum i Haslev som kontrolassistent og laborant. Han døde i 1938 og blev afløst af Elna Malling, som ledede skolen indtil 1957, hvor Kontrolskolen blev nedlagt og bygningen indrettet til loge.

HÅNDARBEJDSSKOLEN.

På Sofiendalsvej oprettedes i 1934 Håndarbejdsskolen, som virkede indtil 1972.

Lokalerne er nu, efter at have stået tomme i et par år, indrettet til fritidshjem.

På Lysholm Alle fik Haslev en Beslagskole i 1950, oprettet af Østifternes Samvirkende Smedemesterforening. Skolen er nu nedlagt igen.

Indenfor den offentlige sektor, og her tænkes på de kommunale forhold, der har måttet følge udviklingen efter det behov udbygningen af byen krævede, var kloakering en nødvendighed.

De mange åbne grøfter, som naturligt eksisterede i landsbyen, gav ofte grund til klager, nu hvor alskens spildevand blev ledet ud i afløbene fra den voksende industri og de mange huse.

Den "stødvis" tilblivelse af vejnettet, og den omstændighed, at udparcelleringen til at begynde med kun foretoges med den enkelte udstykkede hovedparce for øje, fik i starten en uheldig udvikling af afvandings- og kloakforholdene. Først da kommunen omkring 1916 - 1918 fik en teknisk konsulent, blev der skabt en mere rationel ordning af kloakvæsenet. Anlæggelse af et rensningsanlæg var en naturlig følge af byens vækst.

Fra 1884 til 1916 ligger, som tidligere nævnt, Haslev By's store vækstperiode. Byen vokser ud til siderne, og den breder sig nord for banelinien og ud langs hovedfærdselsvejene skyder forstadsbebyggelser frem. Mange af de huse der bygges, er 1 eller 1½ etages enkelthuse, og når man ser disse huse idag, virker det som datidens "typehuse". En form som man endnu finder mange steder i de gamle kvarterer i byen, nu om- og tilbygget på mange måder, men kernen er den lille bygning med 2 eller 4 vinduer til gaden, bag hvilket lå et par stuer. Mod haven (bagtil) fandtes soveværelse, køkken med træskogang og en forstue med trappe til 1. sal, hvor der ofte fandtes en mindre lejlighed eller et par ekstra værelser.

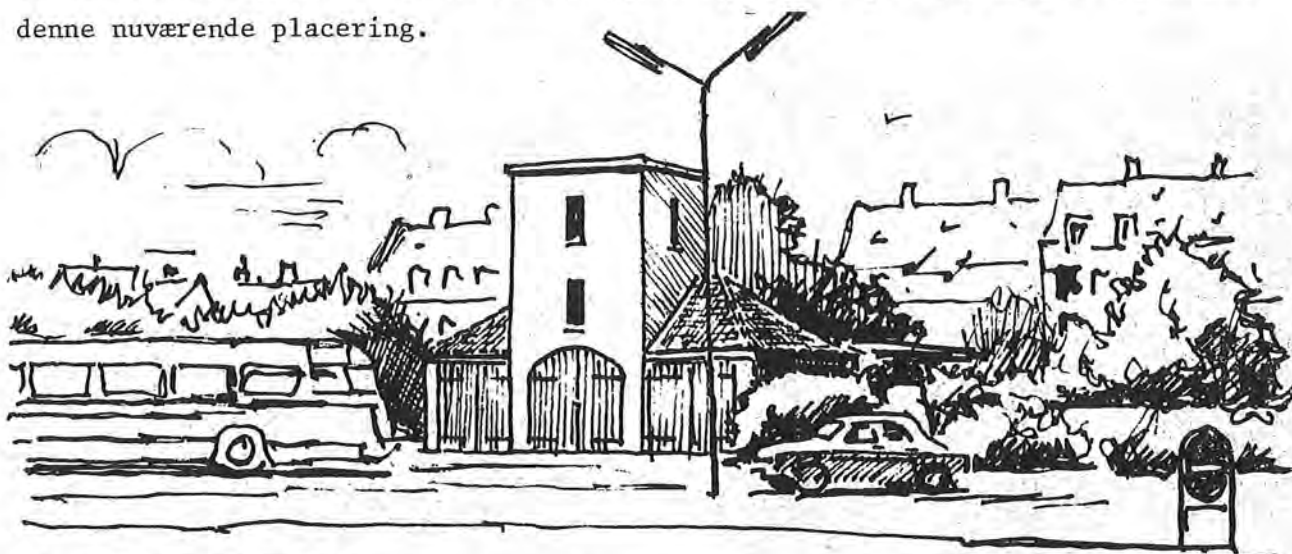
Under hele udviklingen har alt nybyggeri så godt som kun haft lov af 21/3 1861 om brandpolitiet på landet, ændret ved lov af 1/3 1889 og ved lov af 6/4 1898 at rette sig efter.

Dette slog ikke til i længden, og Haslev - Freerslev kommune måtte vedtage et bygningsreglement, en sundhedsvedtægt af 23/8 1900 og et spildevandsregulativ, som gennem årene alle har gennemgået ændringer, indtil landsbyggeloven trådte i kraft i 1960erne.

Det er kun naturligt, at Haslev foruden sin kirke og skole, også fik hoteller, banker, apotek og en lang række andre offentlige og halvoffentlige bygninger og pladser.

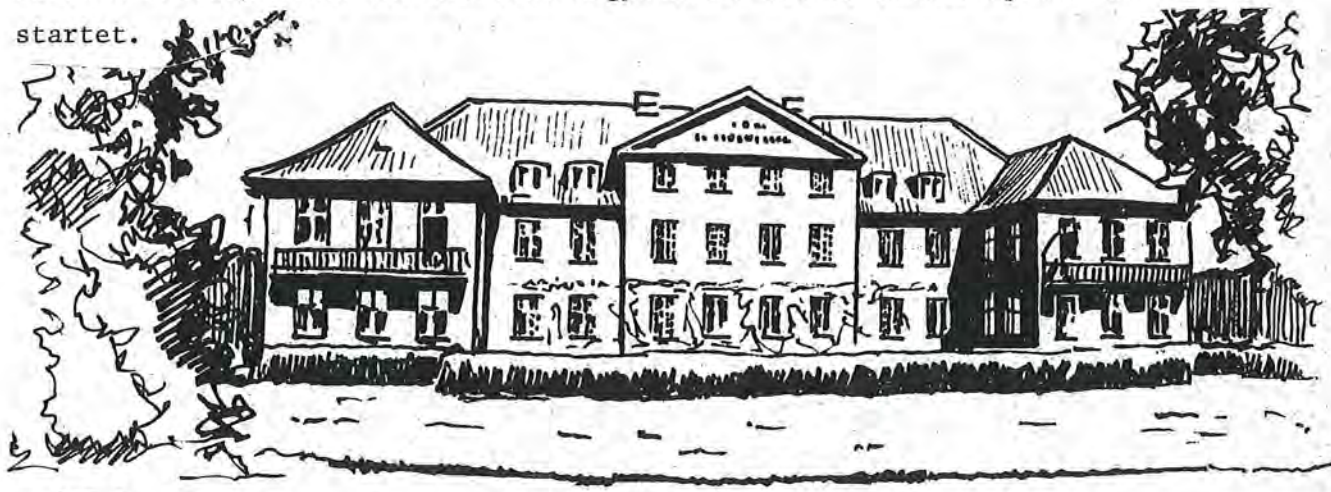
Adskillige institutioner har også i tidens løb selv opført bygninger her.

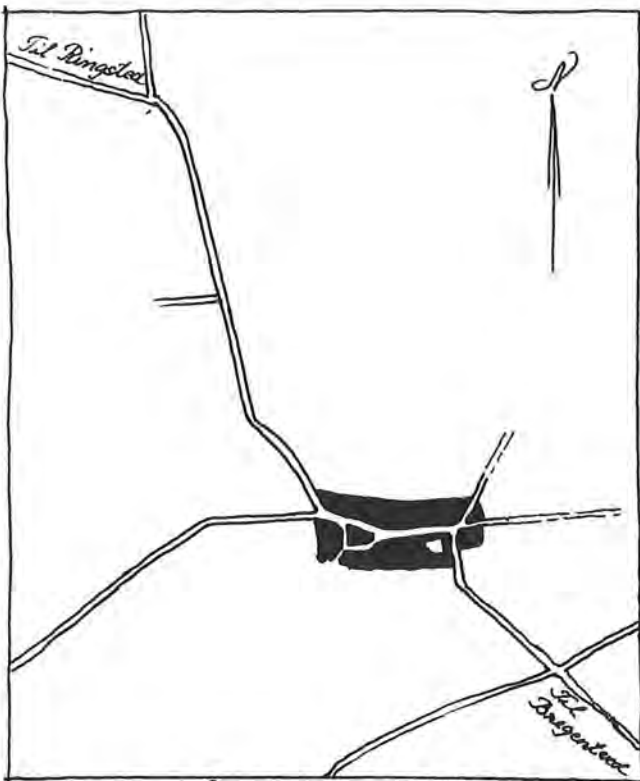
I 1893 dukker torvespørgsmålet op. Sognerådet har haft denne sag til behandling. Man er uenige om beliggenheden. De fleste ønsker torvet bag Axelhus. Da Carl J. Ulrich skænker pladsen mellem Jernbanegade og Nygade gratis, valgte sognerådet denne nuværende placering.

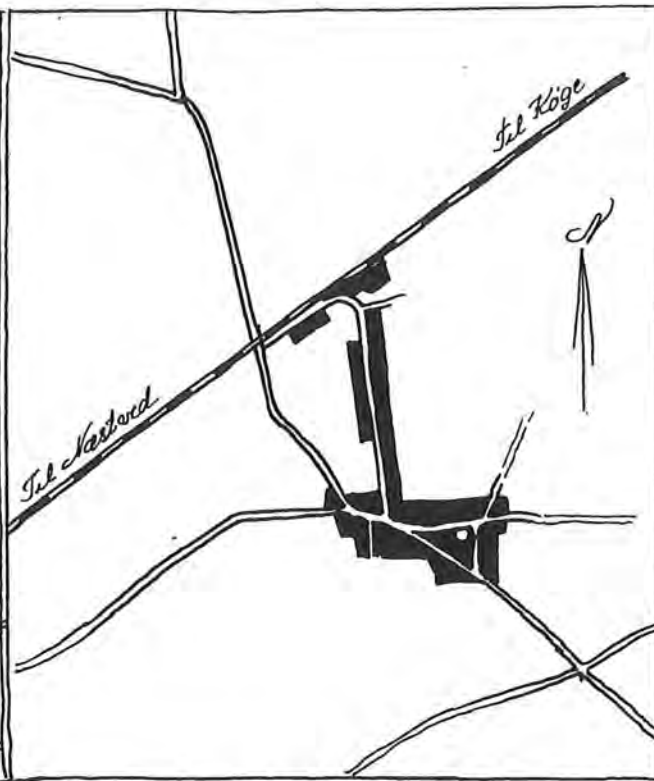
TORVET MED DEN GAMLE BRABDSTATION. NU NEDREVET.

Som tidligere skrevet fik Haslev en fattiggård i 1869, som nedlægges i 1905. Kommunen havde drevet fattiggården. Men nu ønskede en nydannet plejeforening at hjælpe de ældre og svagelige. Derfor besluttede foreningen, hvis formand var Grev F.C. Moltke, at oprette et alderdomshjem. Man indrettede Jens Christiansens tidligere gård (beliggende bag vandtårnet) ejet af Grev Moltke, til det første alderdomshjem. I en tid, hvor man ellers kun kendte fattiggården, var det der skete i Haslev, forud for sin tid. Begyndelsen til De Gamles Hjem i Haslev var startet.

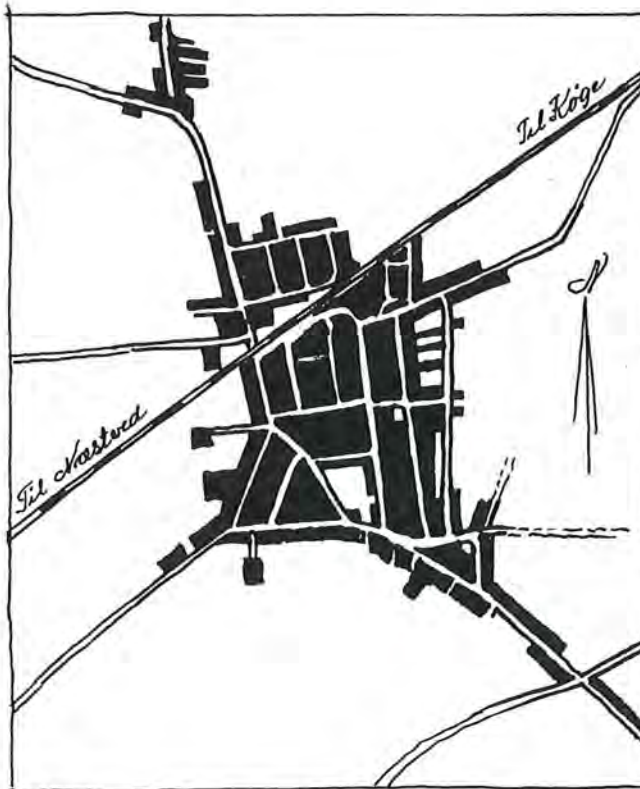

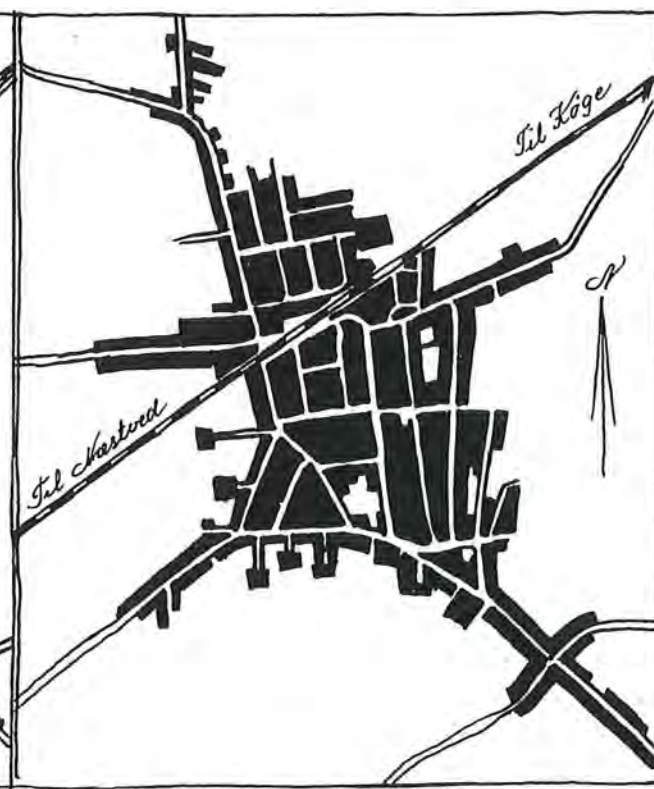
Landsbyen Haslev
ca. 1868

Haslev stationsby
1884.

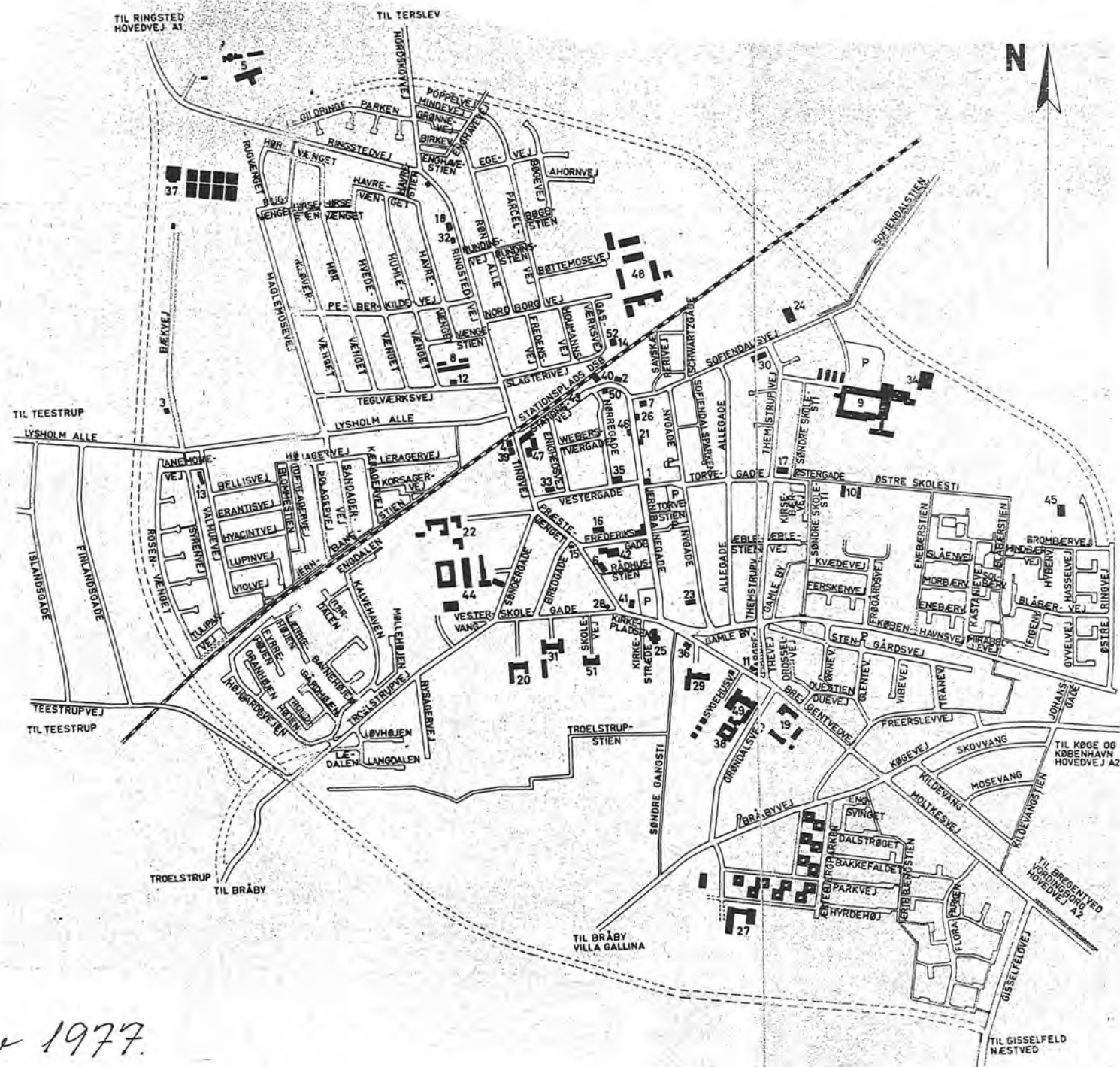

Haslev 1916
Skolernes by

Haslev by
1940.

- 1 Andelsbanken
- 2 Apoteket
- 3 Arbejdsformidlingen
- 4 Arresten
- 5 Behandlingsinstituttet
- 6 Bibliotek
- 7 Bio
- 8 Blindeinstituttet
- 9 Borger og Realskolen
- 10 Børnehaven og Vuggestue
- 11 Børneh. Lillebo - Frøgården
- 12 Børnehaven Humlebo
- 13 Børneh. Sct. Georgs Gården
- 14 CF - Gården
- 15 Dagpleje og Hjemmehjælp
- 16 De Gamles Hjem
- 17 Falck - Zonen
- 18 Fritidshjemmet
- 19 Grundskolen
- 20 Gymnasiet
- 21 Haslev Bank
- 22 Haslev Efterskole
- 23 Haslev Fjernvarme
- 24 Gl. Haslev Hal
- 25 Haslev Kirke
- 26 Haslev Sparekasse
- 27 Haslev Teknisk Biskuben
- 28 Hjemmeværnsdistrikt Midtsj
- 29 Højskolen
- 30 Håndarbejdsskolen
- 31 Håndværkerhøjskolen
- 32 Kapellanboligen
- 33 K.F.U.K.
- 34 Ny Haslev Hal
- 35 Missionshotellet
- 36 Missionshuset
- 37 Nordskovskolen
- 38 Plejehjemmet
- 39 Politistationen
- 40 Posthuset
- 41 Præstegården
- 42 Rådhuset
- 43 Rutebilstationen
- 44 Seminarier
- 45 Solhjem
- 46 Sparekassen SKS
- 47 SEAS Hovedkontor
- 48 SEAS Nordborg
- 49 Sygehuset
- 50 Teknisk Forvaltning
- 51 Udvidede Højskole
- 52 Vandværket

Haslev 1977.

Søster Johanne var den første leder, og blev afløst af fr. Marie Rasmussen, der flyttede ind som den første bestyrerinde på De Gamles Hjem i Frederiksgade, som opførtes i 1921 af arkitekt A. Brüel.

TELEFON.

I 1887 gjorde telefonen sit indtog i Haslev. Med Carl J. Ulrich som hovedmand, blev der i Haslev oprettet en enkelt telefonledning fra Køge til Haslev. I 1889 kunne man via et lille omstillingsbord betjene 6 abonnenter:

Bygmester Jensen, Freerslev.

Købmand Jensen Krogh.

Købmand Tofte, Slataf.

Forpagter Ulrich, Sophiendal.

Agent Carl J. Ulrich.

En egentlig telefoncentral blev først åbnet i 1894 med urmager P. Jensen som bestyrer. De enkelte abonnenter fik nu numre. I 1896 købte KTAS centralanlægget, men P. Jensen fortsatte som bestyrer indtil 1903. Flere gange blev centralen udvidet, og i 1921 flyttede man centralen til den nuværende ejendom i Jernbanegade. Den 31. december 1961 havde centralen ialt 1218 abonnenter. I 1969 blev centralen fuldautomatiseret.

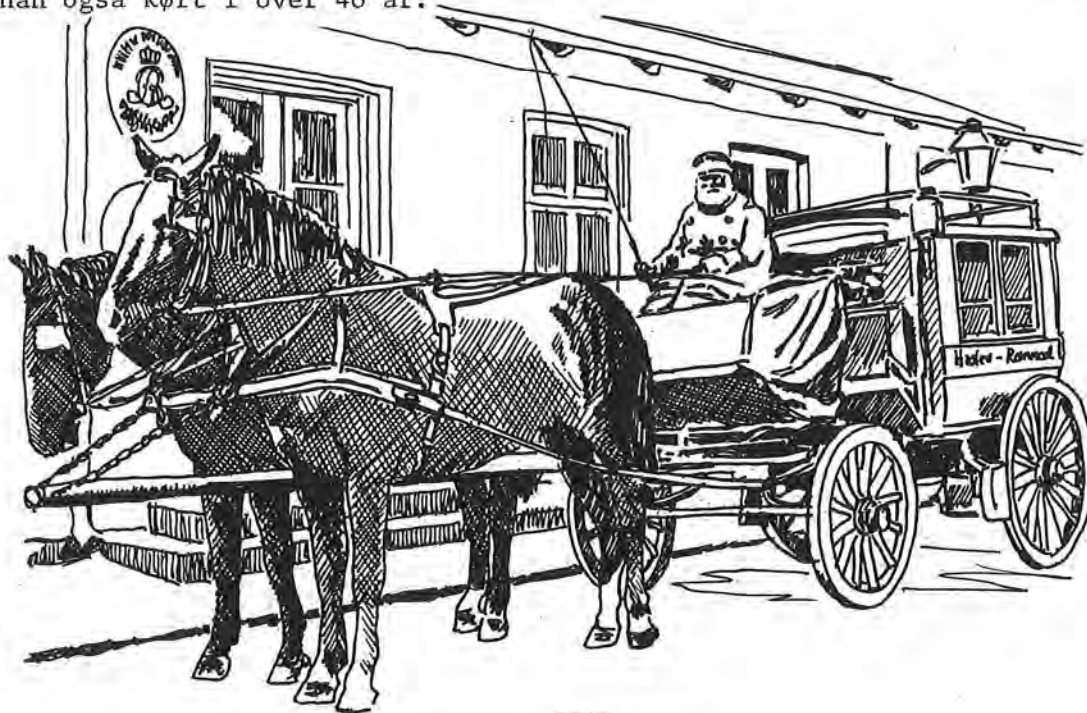
STATIONSPLADSEN MED JERNBANEHOTEL - TEATERSAL - A/S ULRICH & SØN
POSTVÆSENET.

Inden sommeren 1858 var der et ridende postbud, som red fra Ringsted til Vemmetofte, der leverede post til Haslev. I 1858 blev der etableret en gang ugentlig dagvognsforbindelse mellem Ringsted og Rønnede, men først i 1862 blev der oprettet et brevindleveringssted i Haslev, som blev underlagt postekspeditionen i Rønnede. Brevsamler var sognefoged Henrik Jensen og senere snedker Hans Christian Larsen.

Imidlertid åbnedes Sydbanen, og Haslev station blev brevindleveringssted underlagt Køge Postkontor, som et ikke regnskabsførende postekspedition. Det blev dog allerede året efter gjort regnskabsførende. Samtidig nedlag-

des forbindelsen med Ringsted, og istedet oprettedes en forbindelse to gange daglig mellem Haslev og Fakse over Rønnede. Man fik kontakt med Carl J. Ulrich, Køge, som skulle fremføre brev- og pakkepost. Til postkører antog Ulrich en mand ved navn Ole - kaldet "Ole Amager". Ole kunne ikke rigtig passe tiderne som postmesteren forlangte. Han kunne ikke finde sig i systemet, og rejste den 1. juni 1873 til Amerika.

Hans afløser blev da Henrik Bahn, som også arvede Oles postvogn, som kort efter måtte kasseres. Det voldte vanskeligheder at finde en ny. Men ved stormfloden i 1872 var landevejen mellem Ærøskjøbing og Marstal skyllet væk, og derved blev den stedlige postvogn overflødig. Ulrich fik den billigt, og den blev overdraget til postkusk Bahn. Denne kørte postvogn indtil han var næsten 70 år gammel. Han trak sig tilbage den 31. juli 1913 - da havde han også kørt i over 40 år.

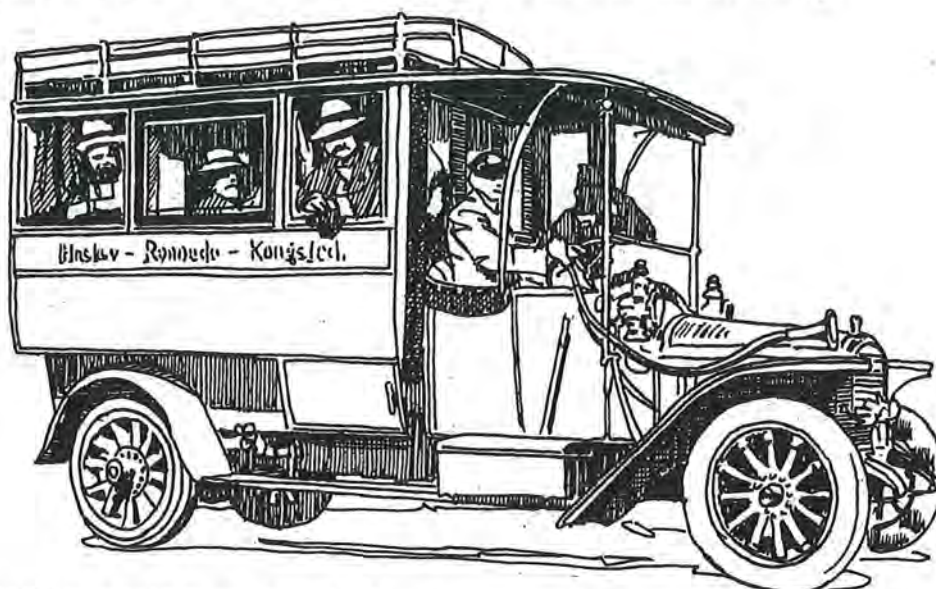
POSTKØRER HENRIK BAHN.

1. september 1879 opsagde Ulrich kontrakten, og da Østsjællandssbanen var åbnet 1. juli 1879, ophørte forbindelsen med Fakse. Ruten vedblev at bestå med de hidtidige afgangssteder fra Haslev og fra Rønnede. 1. august 1879 oprettedes en kontrakt om kørslen med postkusk Henrik Bahn. For dette fik han f.eks. i 1887 en årlig sum på 2.400,- kr. I 1912 var lønnen steget til 2.800,- kr.

I 1900 anskaffede Bahn en ny postvogn med mere plads. Han var kendt for at være præcis, og svigtede aldrig - selvom vejr og vej var dårligt. Det gav da også genlyd på hele Haslev-egnen, da postvæsenet den sidste dag i april 1913 opsagde kontrakten med Henrik Bahn til ophør 1. august 1913. Dette var dog en følge af udviklingen.

Der blev så fra 1. august 1913 skrevet kontrakt om postens udkørsel med automobil. Bilen var en "Adler", og den nye postkontrahent var en mand fra København ved navn Karl Theodor Rasmussen. Bilkørslen blev suppleret med et hestekøretøj. Ruten blev indimellem lagt om, alt efter ønsker fra beboerne langs ruten

Den 24. januar 1916 brændte bilen og måtte erstattes af en ny.

Senere overtog postvæsenet selv kørslen til Rønnede. Nu har postbilerne overtaget de lange ture i Haslev's omegn.

I begyndelsen fra 1870 til 1885 var stationsforstander O.S.E. Wolder på Haslev Station postekspeditør. Han efterfulgtes 1. januar 1886 af F.V. Dreyer, der fra 1. oktober 1889 blev postmester og virkede til sin død i 1922.

Først i 1913 fik Haslev Postkontor egen bygning opført af Kgl. bygningsinspektør professor Martin Borch.

Efter 1 juli 1922 blev Lars Juul Ertmann postmester, han afløstes 1. december 1928 af postmester V.M. Schjellerup, som virkede til 31. december 1939. Derefter fulgte Rasmus Lærkner 1. november 1939 - 11. december 1951. Rasmus Jacobsen fra 1. februar 1952 - 31. marts 1962. Fra 1 april 1962 har

postmester Harry B. Christiansen været postmester.

PETROLEUMSLYS.

Haslev gik i 1894 en "oplyst" tid imøde. Man etablerede gadebelysning i Jernbanegade og på Stationsvej. I marts og april måned var piletræerne fældet. I slutningen af 1893 havde sognerådet vedtaget at opsætte gadebelysning, og en prøvelampe med petroleumsbrænder var blevet opstillet i svinget udenfor agent Ulrich's tømmerplads. Der var først tænkt på 10 lygter, men andre var af den mening, at det var for lidt, og sognerådet vedtog da at forøge antallet til 16.

De første 4 prøvelygter blev i januar 1894 opstillet følgende steder: 2 ved Stationsvej, henholdsvis ved læge Boserups villa (det senere Carstensens Hotel - nu SEAS), som han var flyttet ind i året før, den 19. oktober 1893, og en ved Enighedsvej. Endvidere en ved læge Hansen og en ved gadekæret. Den 5. april 1894 kunne man tænde alle 16 petroleumslygter til stor glæde for beboerne. Vejmand Niels Christensen passede lygterne.

GADEKÆRET MED EN ENSOM GADELYGTE.

ELEKTRICITET.

Haslev var jo en fremskridtsby, og allerede i samme måned som petroleumslygterne var opstillet, kunne man drøfte anlæggelse af en lysstation i Haslev.

Men først den 6. juli 1895 samledes 40 af byens borgere til en drøftelse af elektrisk lys. Der blev tegnet 320 blus og til gadelygterne skulle bruges 30. Den 4. oktober 1895 - 25. års jubilæumsdagen for Haslev som stationsby - tændtes blussene. Det var en stor dag for byen og ikke mindst for agent Ulrich.

I en samtidig beskrivelse hedder det: "Det hvide lys var i det hele genstand for megen opmærksomhed."

Forud for oprettelsen af den elektriske lysstation i Haslev, havde agent Ulrich gjort et stort arbejde. Der var mange spørgsmål og problemer, som skulle løses. Dem der tegnede sig til den elektriske lysstation, forpligtede sig i 10 år til kun at benytte det elektriske lys til oplysning af forretningslokaler og værksteder. En sådan forpligtelse påhvilede dog ikke de private lejligheder.

Elektricitetsværket, der kun var beregnet til nogle få ledninger, blev lagt i Ulrichs gamle mejeri. Kapaciteten var ikke stor, og det kneb med strømmen til den øverste del af byen. Forstander Davidsen foretog så i 1906, at man skulle oprette et større værk. Dette vandt dog ikke gehør.

Agenten solgte sit el-værk til A/S Carl J. Ulrich den 17. juli 1908. Det blev dog kort efter overtaget af A/S Haslev Elektricitetsværk, hvis formand var birkefuldmægtig Opstrup. Værket blev kun drevet i kort tid, idet man overdrog tømrermester H.F. Hansen i 1908 at bygge en ny bygning til et nyt værk i en gade, som var ved at blive anlagt mellem Jernbanegade og Præstevænget. Gaden fik i 1921 navnet Frederiksgade. På den måde ville man hædre lensgreve Frederik Moltke, for hans indsats som sognerådsformand i 40 år, og for hans gave ved oprettelsen af "De Gamles Hjem".

Elektricitetsværket forrentede sig godt. I det ny værk var der 13 motorer med ialt 50 hestekræfter.

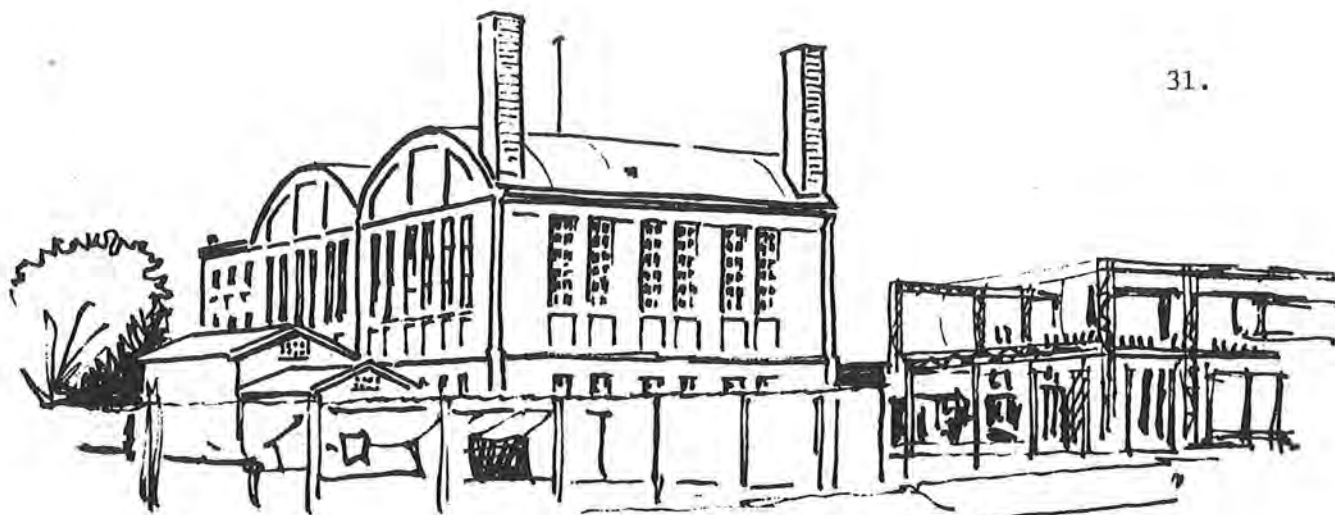
Den 17. august 1922 blev værket solgt til SEAS for 165.000,- kr.

Senere solgte SEAS det gamle el-værk, og bygningen er nu efter i en årrække at have tjent andet formål, indrettet til Haslev Museum.

Da Haslev Lavspændings-Elværk var begyndt, arbejdedes der med at skabe andre mindre el-værker på egnen. Et forsøg på at starte et højspændingsværk blev gjort i 1907 under navnet Broksø-Projektet. På grund af forskellige krak i pengeinstitutterne blev sagen ikke gennemført.

Der arbejdedes videre med at få elektricitet i alle sognene, og stadig med lavspændingsværker, bl.a. i Dalby, Hårlev, Alslev og Lyderslev. Samtidig kom tanken om et højspændingsværk frem igen.

Den 19. december 1912 stiftedes så Sydsjællands Elektricitets Aktieselskab (SEAS) på Hårlev Hotel. Værket blev bygget i Haslev med 600 KW og 50 KW transformerstation med 922 forbrugere. Der var købt 3 tdr. land nær banen, så et vigespor kunne anlægges til pladsen.

SEAS' KEDELCENTRAL PÅ NORDBORGVEJ.

Den 29. april 1914 startede kedelværket. Da dette var kommet igang, sluttede flere og flere sig til.

Efter denne vanskelige start voksede nettet og forbrugernes antal steg og medførte en stadig udvidelse, flere jævnstrømsværker blev opkøbt. I 1928 kom Møen med og i 1928 byggedes en 50 KW ledning til Falster.

I 1914 havde man kontor på selve kraftstationen i Haslev. I 1919 købte man en ejendom i Søndergade, "Palæet" for 43.000,- kr. Da man skulle bruge mere plads, købte man Langes Realskole på Tingvej i 1924, og i 1936 udvidedes denne med en tilbygning. Senere er kontorafdelingen blevet udvidet med tilkøbte og nyopførte bygninger omkring den første bebyggelse på Tingvej. Ligeledes er anlægget på Nordborgvej ændret.

I 1940 byggede SEAS kraftværket på Masnedø, som igen blev udvidet i 1960. På Stigsnæs ved Skælskør kom i 1966 endnu et kraftværk i brug.

Selskabets første direktør K. Ørum, blev ansat i maj 1915 og virkede til sin død den 7. april 1945, hvor han blev skudt af tyske håndlangere.

SEAS' HOVEDKONTOR PÅ TINGVEJ (DEN SYDLIGE DEL VAR TIDLIGERE LANGES REALSKOLE)

GASVÆRKET.

Den 15. december 1964 lukkede Haslev Gasværk efter 65 års brug.

Allerede i oktober 1897 blev der talt om bygning af et gasværk. På dette tidspunkt var man ellers dårligt kommet over benovelsen, som beboerne fik, da agent Ulrich ved byens jubilæumsfest i 1895 tændte det elektriske blus. Men det var nu kun den nederste del af byen, som fik elektricitet fra værket.

Ved et sognerådsmøde på Bregentved i januar 1898, blev der nedsat et gasværksudvalg. I Januar købte man 5 skæpper land øst for slagteriet, idet man mente, at man så kunne bruge slagteriets drejeskive til vogne med kulladninger.

Opførelsen af gasværket blev sinket af den store lock-out. Da gasværket kom igang i december 1899, havde man bl.a. lagt 19.000 fod rørledning og opstillet 42 gadelygter. Det var udsædvanligt, af en by af Haslevs størrelse at have et gasværk. Der var tilsluttet 297 målere, og det første år produceredes der 114.000 m³ gas med 427 tons kul.

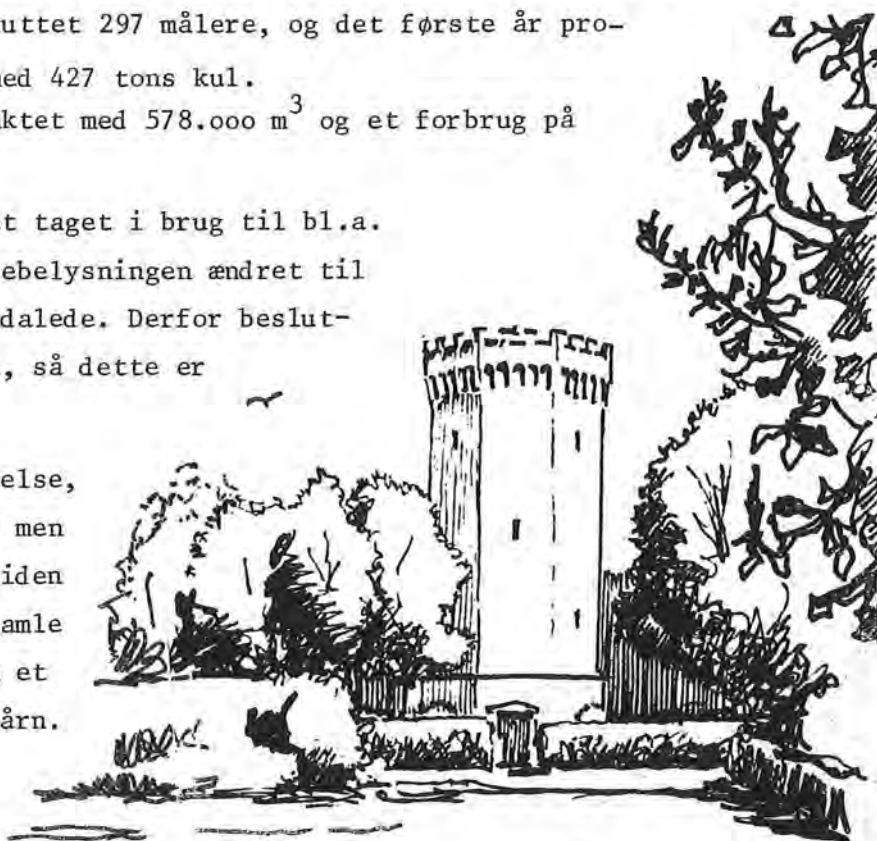
I 1948 - 49 nåede man højdepunktet med 578.000 m³ og et forbrug på 1810 tons kul.

Efter den tid blev elektricitet taget i brug til bl.a. husholdning og i 1949 blev gadebelysningen ændret til elektrisk lys og gasforbruget dalede. Derfor besluttede man at nedlægge gasværket, så dette er kun en saga blot.

Samtidig med gasværkets oprettelse, tale man om at få et vandværk, men det kom først i 1908. Det er siden udskiftet med et nyt, og det gamle vandtårn, som står tilbage som et vartegn, er ikke mere et vandtårn.

APOTEKET.

Der var i 1857 oprettet et apotek ved Søtorup ved cand.pharm. Oluf Mygdal, som den 30. november 1856 havde fået bevilling til at drive apotek på Søtorup Mark efter at der havde været forslag om at placere apoteket andetsteds, bl.a. i Dalby. Dog først 1. august 1859 kunne Søtorup Apotek åbnes på sit egentlige bestemmelsessted. Mygdal drev apoteket i 35 år.

Den 21. april 1893 tog Haslev-Freerslev sogneråd initiativet til flytning af apoteket i en skrivelse til Justitsministeriet. Det bemærkedes, at Søtorup Apotek lå på et afsides sted udenfor kommunikationsvejene, og i stor afstand fra alle egnens læger. Beboerne i den stadig og hurtigt voksende Haslev By, hvor 2 læger var bosiddende - var for en stor del handlende, industridrivende og arbejdere, der ikke rådede over køretøj, og derfor var henvist til at rekvirere deres medicin pr. jernbane fra Køge Apotek. Det meddeltes også, at apoteker Mygdal var villig til at flytte apoteket. Flytningen bevilges den 3. juli 1893.

Til anlægsplads for det nye apotek købte apoteker Mygdal en grund beliggende lige ved banegården, (matr. nr. 1^{ac} og 12^{fy} af Haslev by og sogn), nuværende Jernbanegade 5.

Her åbnedes apoteket den 28. juli 1894, og den første visetats afholdtes den 12. september samme år på det sted, hvor apoteket stadig er beliggende.

HASLEV APOTEK I JERNBANEGADE.

SANATORIET.

Haslev Sanatorium blev opført i 1903. I sommeren 1902 arbejdedes der med tanken om at opføre et sanatorium i Haslev, eller som man kaldte det dengang: et Brystsygesanatorium. Det var læge Helms, der var foregangsmanden.

Det største håndslag fik man af lensgreve Fr. C. Moltke på Bregentved, som skænkede 8 tønder land af Haslevs vestlige Nordskov. Man regnede med at opføre en bygning med 43 senge til en pris af 60.000 - 70.000,- kr.

Haslev By stod også velvilligt overfor tanken om sanatoriet. Man regnede med at byen igennem sanatoriet ville få en årlig meromsætning på 20.-30.000,- kr. Et halvt hundrede af Haslevs borgere samledes i juli 1902 og tegnede sig for 550 kr. til det indvendige i sanatoriet. Samme efterår gravede man efter vand og fandt i 79 fods dybde vandførende lag, som kunne give 2000 tønder vand i døgnet. Der blev også af sognerådet sørget for en gasledning ud til sanatoriet.

I sommeren 1903 var man i fuld gang med byggeriet. Mange Haslev-borgere undrede sig over den nye slags sten, der brugtes. Det var sten, der lignede solsikkekager, 2 tommer tykke, og de stilledes på højkant, - Der blev også bygget en portnerbolig.

Arkitekter var B. Ingemann & Søn, den ledende ingeniør Jess Jensen, murerarbejdet udførtes af P. Olsen, Dianalund, og tømrerarbejdet af H. Rasmussen, Tølløse.

Man antog inden indvielsen personalet, der bestod af følgende: Læge Helms, en sygeplejerske, en elev, en husholderske, en portner og hans kone.

Der blev plads til 22 patienter, og man regnede med en daglig udgift pr. patient på 1,20 kr.

Indvielsen fandt sted den 5. december 1903 og blev foretaget af overpræsident Oldenburg, København. Det foregik på en dag med bidende kulde. Mange gæster kom med toget, og 5-6 "silkeforede" herrer fra København stod nu på Haslev station og trippede i den kolde sne, samtidig med at de skelede misundeligt til landmændenes træskostøvler og fedtlæder. En københavnsk avis skrev også lidt spottende om, at overpræsident Oldenburg nedbad ved indvielsen Guds velsignelse over sanatoriet.

Alles hoveder blottedes da, og bønderne stak de store udskårne træpiber i lommen, imens der blev bedt.

Det er nok ikke første gang, at Haslevs befolkning har stået for skud.

Bygningen blev igennem de mange år ombygget og udvidet med tilbygninger, og i 1960 ændredes sanatoriet til behandlingshjem for Sclerosepatienter, da var tuberkulosen på retur i Danmark, således at der ikke mere var behov for de mange sanatorier.

Sygehuset i Haslev.

I 1899 fremsendte læge Helms et andragende til sognerådet i Haslev-Freerslev om, at der blev bygget et sygehus i Haslev.

På den tid måtte man i almindelighed sende patienterne til sygehuse i Ringsted, Næstved og Fakse. Til Næstved foregik sygetransporten med toget, men når det drejede sig om smitsomme sygdomme, kunne dette ikke lade sig gøre.

Læge Helms regnede med, at der var 8.000 mennesker i Haslev og de omliggende sogne, der hørte til Sorø amt. Man mente dog, at sogne som Aversi, Ulse, V. Egede og Dalby-Tureby, der alle lå i Præstø amt, også kunne være interesserede. Man nåede derved op på 10.000 mennesker.

Læge Helms forslag vandt tilslutning. Agent Carl J. Ulrich ville stille en grund til rådighed. Den optimisme, der rådede, svandt efterhånden, da amtet svarede, at man nok ville være med til at afholde byggeriets udgifter, men ikke deltage i driftsudgifterne. Man regnede med 2,50 kr. pr. sygedag for hver patient.

Sagen gik i stå, men i 1910 dukker den op igen, og 6. juni 1912 indsendte arkitekt F.C. Hansen, Sorø, en plan for sygehuset med tilhørende overslag, der lød på kr. 109.000.

I august 1913 overdroges arbejdet til murermester Chr. Larsen, tømrermester Schwartz og blikkenslager Beering, alle fra Haslev. Grev F. Moltke, Bregentved, skænkede grunden, 2½ td. land, som lå hvor amtsudstillingen havde været på Bregentvedvej i 1906.

Byggeriet kostede 130.000 kr. Sygehuset indviedes 2. januar 1915, men i 1919 fik man først epidemi-afdelingen til 157.000 kr. I 1939-41 skete der en større udvidelse og modernisering til 330.000 kr., og i de senere år er der sket ikke så få forandringer.

I 1919 havde Haslev sygehus en middelbelægning på 40,5 patienter i årets løb indkom der 462 patienter. Samlet udgift pr. sygedag var 6,50 kr.

Ja, således skabtes sygehuset i Haslev ved sammenhold og ihærdighed.

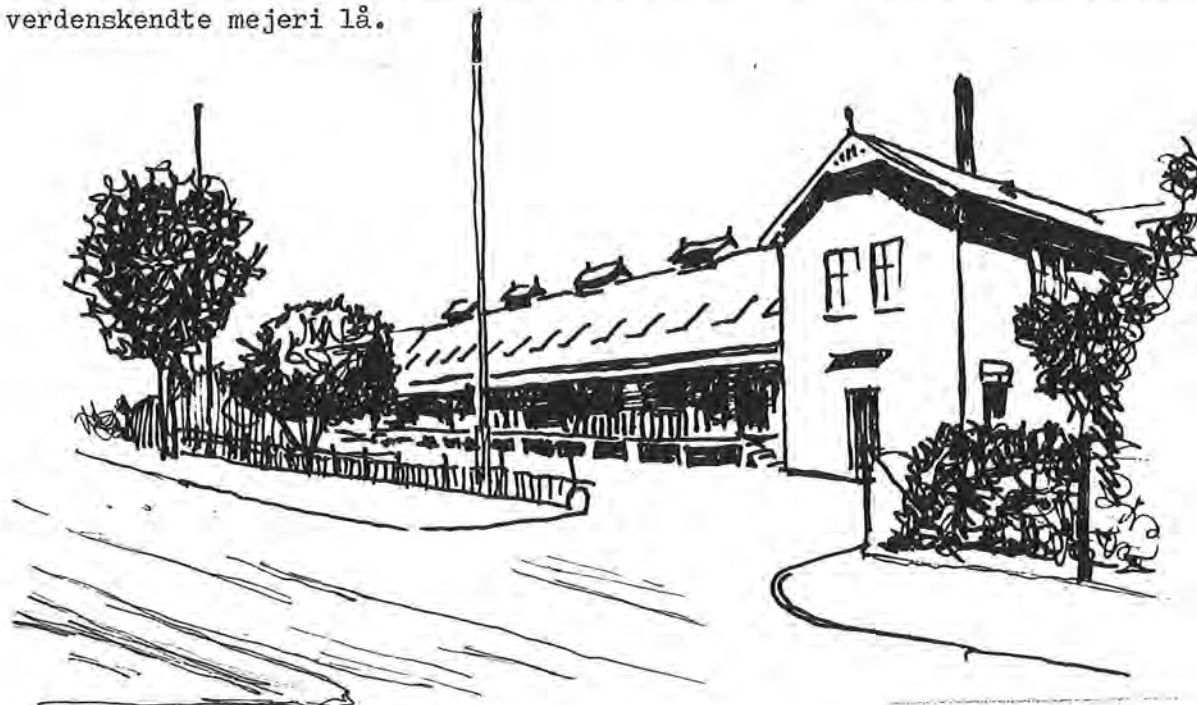
Mejerierne.

Haslev havde i 1889 fået et andelsmejeri. - Men i 1899-1900 opførtes verdens største mejeri "Trifoleum" i Haslev, og byen havde dermed fået en seværdighed, der trak besøgende til fra hele verden.

Trifoleum var et herregårdsmejeri, oprettet af godsbesiddere og forpagtere på herregårdene, som en modvægt til andelsmejerierne, der efterhånden havde opnået så fine og ensartede resultater med deres produkter, at deres smør blev foretrukket.

Trifoleum fik bl.a. mælk fra Bregentved, Thurebyhold, Ulsegård, Gisselfeld, Hessede, Assendrup, Gisegård, Lystrup og Jomfruens Egede. Det var på et tidspunkt mælk fra ca. 4.000 køer daglig.

I 1950-erne lukkedes mejeriet, og meget ser anderledes ud, hvor det fordums verdenskendte mejeri lå.

I Vestergade oprettedes 1910 mejeriet "Danevirke" med C.A.Nissen som mejeribestyrer. Mejeriet fik mælk fra ca. 150 køer gennem 8 leverandører. I 1920 blev der foretaget en større ombygning på mejeriet. Driften på mejeriet opførte i 1950-erne.

Da Haslev havde eget bryggeri.

Der var engang, da haslevitterne drak "svalepilsner" fra eget bryggeri. Hvad bryggen hed, og hvordan øllet smagte, ved vi ikke, men vi ved, at der i slutningen af 1800-tallet blev oprettet et bryggeri i Haslev. Nærmere betegnet i 1878 løb det første lokale øl ud af hanerne fra bryggeriet, der lå, hvor købmand Røbers ejendom lå, det nuværende lægecenter og supermarked.

Den første brygger og ejer var Lars Jørgensen, der fra 1878 og frem til ca. 1900 sørgede for at slukke tørsten i byen. Hans afløser var brygger Hansen, der frem til 1915 drev bryggeriet. På dette tidspunkt må mosten ikke længere have smagt

borgerne. I hvert fald blev bryggeriet nedlagt og ejendommen overtaget af købmand Røber og knyttet til dennes store købmandsforretning.

Minder om bryggeriet eksisterer ikke længere i dag. I årene efter blev vejstykket baf bryggeriet kaldt "Bryggergade" eller Baggaden. Sidstnævnte holdt længst ved, men forsvandt så af folkemunde, som så mange af Haslevs originale gadenavne, og gaden blev siden påført navnet "Nygade".

Haslev lervarefabrik

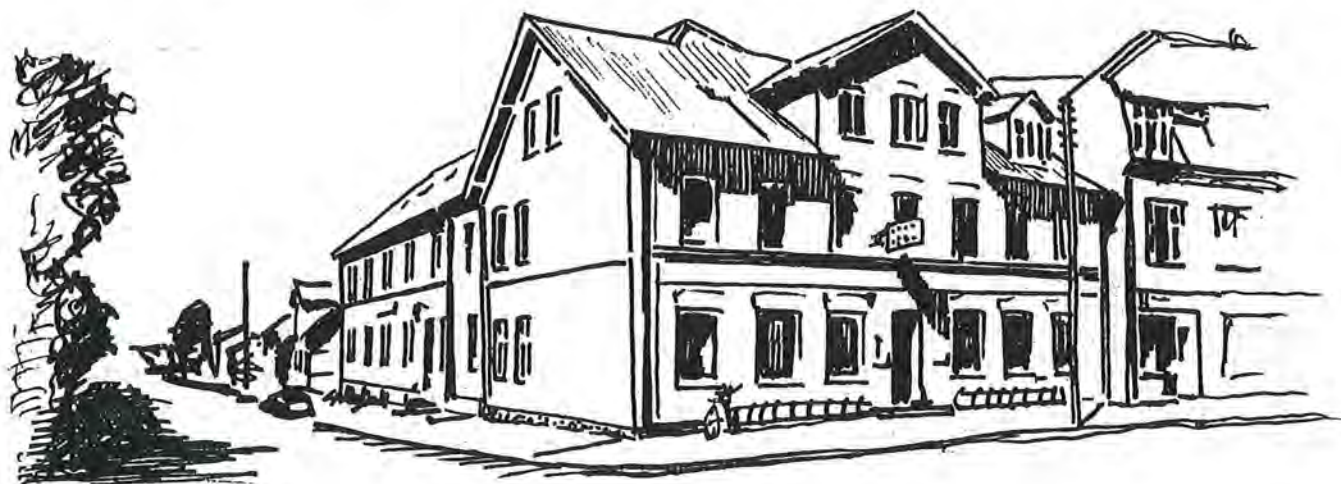
I 1898 var Haslev en by i udvikling. I marts blev der dannet et konsortium, som ville anlægge en lervarefabrik ved Haslev. Der blev tegnet en aktiekapital på 10.000 kr. Fabrikken skulle ligge på gårdejer Lars Jensens mark. Det var byens købmænd, der stod bag oprettelsen af virksomheden, hvis formand var købmand Georg Jensen.

Allerede i begyndelsen af juni 1898 var den første brænding færdig. Bestyrer på fabrikken blev den dygtige pottemager Rasmus Houlbjerg, som man hentede fra Jylland. Virksomheden gik godt med et godt aktieudbytte. Senere gik man over til at hente leret på Holtegårdens mark ned mod skoven. Råglasuren lavede man selv af blymønje og tilsatte det pibeler. Slemmeriet og lervalsen blev trukket ved hesteomgang. Al drejning af potter foregik på sparkeskive og blev formet med hånden, en metode, som man bruger den dag i dag, suppleret af maskindrejning.

Efter R.Houlbjergs død i 1928 opløstes A/S. Kort efter solgtes fabrikken til dir. Chramer Petersen fra Hegnetslund lervarefabrik, som igen afhændede den til Schous fabrikker. Chramer Petersen købte den tilbage i 1938 og solgte den atter i 1940, hvorefter den omdannedes til interessentskab. De tre af interessanterne blev efterhånden købt ud, og i 1955 blev Einer Hellerøe eneindehaver af fabrikken, og dermed gik fabrikken en ny tid imøde, idet den udvidedes og moderniseredes med installation af el-ovne.

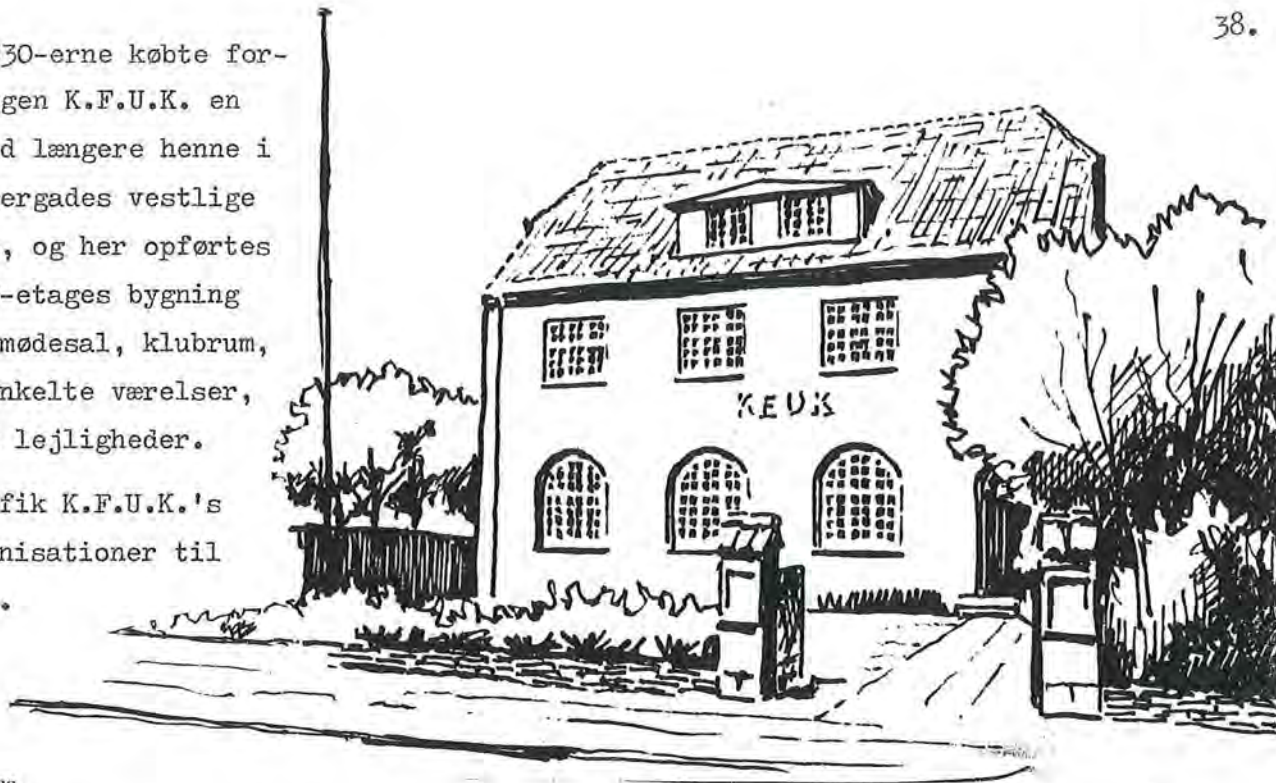
Missionshotellet (K.F.U.M. & K.F.U.K.)

I 1919 købte K.F.U.M. i Haslev det gamle afholdshotel i Vestergade for 58.000 kr., en stor sum, men bygningen var også stor og rummelig med bl.a. restaturation, mødelokaler og festsal samt en række værelser ud til Nørregade.

I 1930-erne købte for-
eningen K.F.U.K. en
grund længere henne i
Vestergades vestlige
ende, og her opførtes
en 3-etages bygning
med mødesal, klubrum,
og enkelte værelser,
samt lejligheder.

Her fik K.F.U.K.'s
organisationer til
huse.

Axelhus.

I 1886 Opførtes hotel Axelhus med rejselade og J.Jensens franske bageri. Der var også kolonialmagasinet i bygningen ved siden af.
Som Alfred Grenaa overtog i 1924 efter han etablerede sig i 1917, på den anden side af Jernbanegade i "HOLSTEDHUS".

Sparekassen

for Grevskabet Bregentved og omegn,
(nu Bikuben).

Den 12. juli 1882 stiftedes Spare-
kassen for Grevskabet Bregentved og
omegn (senere Bikuben). Det første
kontor var på Stadafgården, hvis lo-
kaler man benyttede indtil 23. decem-
ber 1893, hvor kontoret flyttedes til
nye lokaler i en bygning på Stations-
vej i Haslev by. Her fik sparekassen
til huse indtil en ny bygning blev
opført i Jernbanegade i 1936.

Blandt de personer, som sad i bestyrelsen under de første år, var bl.a. som
formand lensgreve Fr.Molke. Bestyrelsesmedlemmer Niels Johannesen, sogne-
foged Jens Mathiassen, malermester A.W.Kruuse, godsforvalter Gjessin, post-
mester Dreyer. Bestyrer var I.Frantzen.

På Stadafgården var der åbent hver søgnedag, og man havde en kontordag i såvel
Turebyholm som Haslev.

HASLEV BANK.

Der var grøde i Haslev for 70 - 80 år siden. Byen var godt på vej ud af landsbytilværelsen. Den var allerede et betydeligt handelscenter for et stort opland, der blev bygget livligt og skolebyen var ved at tage form. Mere end en institution eller forretningsvirksomhed kan datere sin tilblivelse fra denne periode. Man havde derfor godt brug for nye muligheder i pengeomsætningen, og den 3.marts 1894 blev A/S Haslev Bank stiftet. Og hvem andre end agent Ulrich gik i spidsen.

Et møde blev afholdt på stationskroen eller Haslev Gjæstgiveri med 150 deltagere. Et udtryk for tilliden til ideen og dens far fik man ved, at der blev tegnet en aktiekapital på 40.000 kr. på selve mødet. Agent Carl J.Ulrich blev bankens første formand.

Banken fik fra starten til huse i agent Ulrichs ejendom på hjørnet af Jernbanegade og Sofiendalsvej i de samme lokaler, hvor landsretssagfører P.Opstrup havde kontor.

I 1911 købte man til nedrivning tøf-felmager L.P.Hansens ejendom i Jernbanegade og opførte her den imponante bygning, hvor banken stadig har til huse.

Arkitekt var Haslevs kirkearkitekt Lønborg Jensen.

I 1939 foretog man en væsentlig ombygning og modernisering af lokalerne, og i 1964 kom en ny ombygning på tale.

En væsentlig udvidelse blev foretaget i 1976 - 1977, hvor man efter køb og nedrivning af nabobygningen, opførte en ny stor moderne bygning i forbindelse med den gamle veltjente bankbygning.

Haslev Andels-Svineslagteri.

Svinets historie taber sig langt tilbage i sagnets uvirkelighed. De gamle nordiske guder strides dagen lang på Odins Vænge, hvorefter de faldne rejste sig igen, og alle vendte tilbage til Valhal, hvor de spiste flæsk og drak mjød til. "Dette var et liv for Guder".-

Svinet var blandt de første husdyr herhjemme. Affaldsdynger fra stenalderen rummer bl.a. knogler af svin. - Gennem middelalderen voksede svineholdene betydeligt.

Fra statistisk side anføres svineholdet herhjemme omkring 1800 til ca. 150.000 stk. medregnet byernes bestand, idet man op gennem tiderne havde haft svin til eget forbrug.

Den stadig voksende bestand og de eksportmuligheder, som opstod i 1800-tallet betød, at man måtte finde en mere rationel form for slagtning. I årene 1887-1896 var en række slagterier skudt frem med det første Andels-Svineslagteri i Danmark: Horsens Andels-Svineslagteri i spidsen.

Den 26.marts 1896 kom så turen til Haslev. Hin martsdag afholdt Haslev Andels-Svineslagteri sin konstituerende generalforsamling. Foregangne mænd var bl.a. gårdejer Ole Olsen, Tjæreby - og agent Ulrich. - Haslev kommune havde givet tilsagn om gratis byggegrund. Slagteriets byggesum blev kr. 70.075,10 med en kapacitet på slagtning og behandling af ca. 20.000 svin om året. Alligevel måtte man bygge til og ændre i bl.a. 1897 - 1898 - 1900.

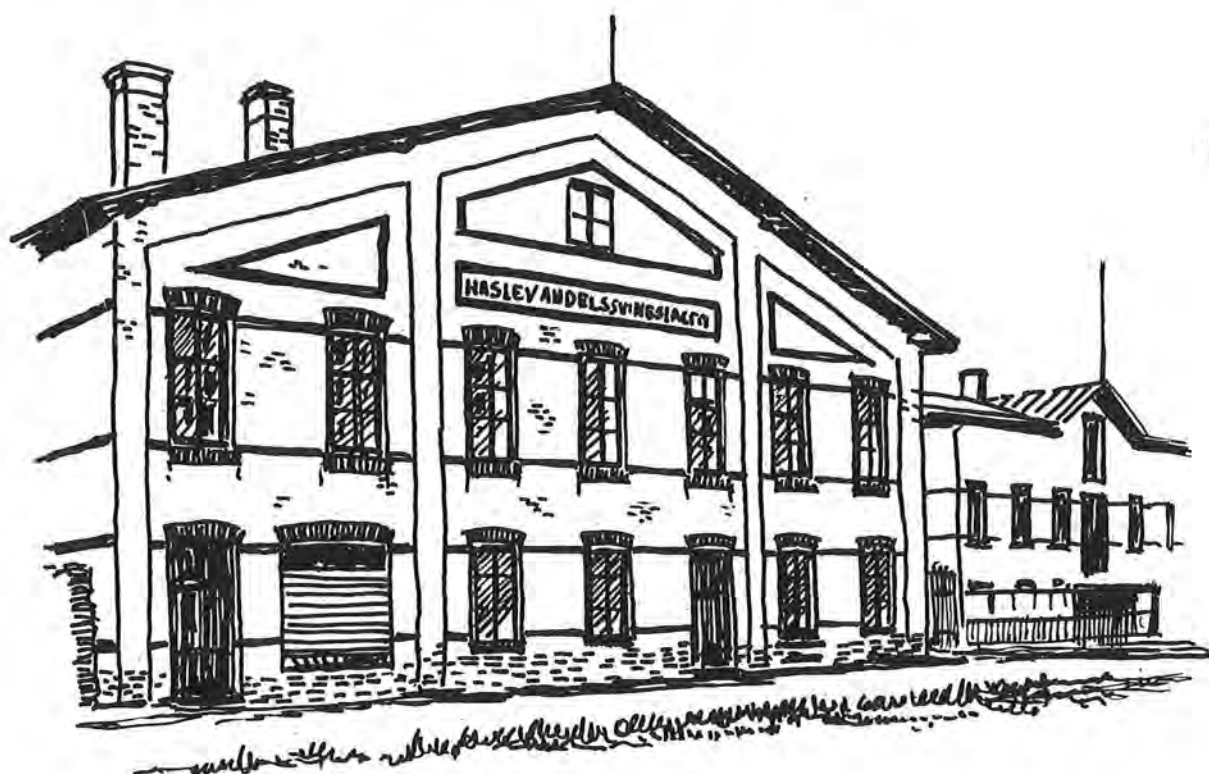
I 1917 blev opført en ny destruktionsanstalt.

I blikkenslager Henriksens nyopførte ejendom i Jernbanegade fik slagteriet i 1929 indrettet en ny butik, som lededes af en uddannet slagtersvend.

I 1903 opførte man en bygning på slagteriets grund til ægpræserving.

Slagteriet gennemgik i årene efter krigen en større ombygning og modernisering. Men udviklingen medførte, at slagteriet måtte nedlægges. - Slagtningen af kreaturerne ophørte således i 1966.

1.august 1969 blev det endeligt nedlagt og solgt til F.S.A.

Brandvæsenet.

Indtil 1865 var det herregårdene, der sørgede for at sende sprøjter til ildebrandene på deres gods. Men allerede den 4.marts 1858 blev et cirkulære fra Justitsministeriet angående anskaffelse af sprøjte til landsognene fremlagt i Haslev-Freerslev sogneråd.

Den 23.august 1858 afholdtes et ekstra sogneforstanderskabsmøde i Haslev skole. Anledningen var, at amtet krævede en erklæring på, om man ville anskaffe to sprøjter.

Flertallet af forstanderskabet indså nok nytten af en sådan sprøjte, men man var ved flere nærliggende herregårdes sprøjter godt forsynet, og derfor ville man først anskaffe sprøjter, når det blev påbudt.

I løbet af sommeren 1862 kom man dog til det resultat, at der til kommunen kun skulle anskaffes een mindre landsprøjte, som skulle anbringes i Haslev by. De andre byer, nemlig Troelstrup, Freerslev og Høstentorp fik ingen sprøjter.

Sprøjten blev bestilt hos sprøjtefabrikant Ludvig Rasmussen, København. Den afhentedes i Ringsted den 31.december 1864 og placeredes i Haslev præstegård, indtil man i september 1865 kunne flytte ind i det nyopførte sprøjtehus ved kirken. Haslev voksede, og allerede i 1893 dukker tanken om en ny sprøjte op. Samtidig skulle der også bygges et nyt sprøjtehus, som stod færdig 1894, efter at det gamle var brudt ned. Den nye sprøjte ankom 6.oktober 1894, og både denne og den gamle sprøjte blev anbragt i det nye sprøjtehus.

I sommeren 1895 overvejede kommunen at få et brandkorps, men der skulle dog gå flere år, inden dette blev virkelighed. I august 1898 kom imidlertid en større reformation af brandvæsenet.

Det brandpligtige mandskab inddeltes i forskellige korps med særlige formænd. Der kom et brandkorps og et redningskorps samt et særligt politikorps. Det væsentligste ved reformen var, at der blev ansat en trommeslager, som skulle slå til lyd ved brand.

I slutningen af 1905 blev der anskaffet en sprøjte, som blev prøvet den 19.dec., og den kunne omtrent sprøjte til toppen af Trifoleums skorsten.

I april 1916 vedtoges der en nyordning af brandvæsenet i Haslev. Efter denne ordning skulle enhver mandsperson i 20-50 års alderen være pligtig til at tjene

brandkorpset. Man kunne dog betale sig fri for denne pligt. Under brandkorpset var en lønnet afdeling, der skulle møde ved enhver lejlighed. Denne afdeling bestod af 1 brandinspektør, 1 arrestant og 10 brandsvende, alle med en fast løn.

Selv om denne ordning blev vedtaget i 1916, blev korpset dog først oprettet 1. december 1919 med arkitekt Fr. Halleløv som brandinspektør.

En ny brandstation på torvet blev skænket af lensgreve Fr. Moltke og taget i brug januar 1920. Flytningen af materiellet skete en søndag, og trommeslageren gik i spidsen ved denne lejlighed.

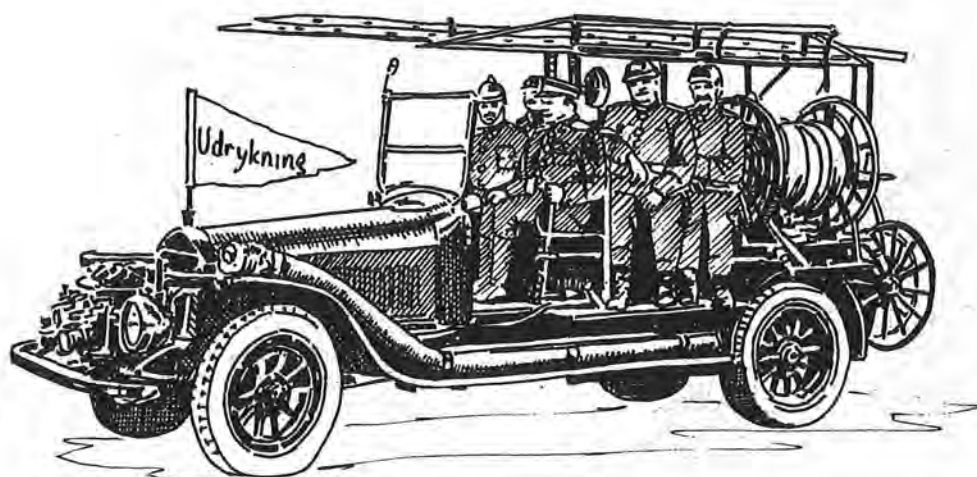
For udviklingen af brandvæsenet i Haslev fik ildebranden på Trifoleum 2. januar 1924 sin betydning.

Der var sprøjter fra Haslev, Ringsted og Næstved. Her var det bl.a. Ringsted med sin automobil-sprøjte, der ydede den største hjælp. Derfor fik Haslev's brandinspektør løfte om kr. 1.000,- fra Trifoleum, hvis der anskaffedes en automobilsprøjte til byen. - Det lykkedes derefter at skaffe ca. kr. 9.000,-, og da sognerådet bevilgede kr. 5.000,-, kunne man gå i gang med at løse opgaven, som dog tog næsten 2 år. Hos mekaniker Ludvig Nielsen købte man en brugt "NAPIR" automobil, som havde tilhørt lensgreve Fr. Moltke, Bregentved. - Den blev ombygget af brandvæsenets egne folk efter tegninger udført af ingeniør Quist Hansen.

Sprøjten blev officielt indviet 6. september 1926 og havde kostet kr. 16.000,-.

På grund af pladsmangel blev de to hestetrukne håndsprøjter i 1938 solgt til Den Grønlandske Handel.

Den højt lovpriste brandsprøjte påmonteret grev Moltkes "NAPI" gjorde sit arbejde godt i en halv snes år.

Men i 1938 måtte man udskifte denne til en mere moderne sprøjte, som blev indkøbt hos Meisner-Jensen, København, for kr. 20.000,-.

Efterhånden opstod tanken om en ny brandstation. I 1934 diskuterede man dens placering ved Rådhuset i Frederiksgade eller et andet sted.

15.november 1949 kunne man holde rejsegilde på bygningen, der blev placeret ved Themstrupvej. Her havde man allerede i 1944 bygget beskyttelsesrum, som nu gik med ind i de nye planer. - 23.september 1950 fandt indvielsen sted. Den kostede kr. 188.000,-.

Kommunen havde nu slukningspligt i 7 omliggende kommuner: V.Egede, Bråby, Testrup, Aversi, Førslev, Terslev og Ørslev. - Kommuner som senere er sammenlagt i Haslev storkommune.

Meget materiel blev indkøbt og udskiftet gennem årene.

I 1958 kunne man således sende 3 slukningstog af sted til ildebrand.

Fra 1.april 1965 overgik brandslukningen til Falck-Zonen, som overtog materiellet m.v.

BRANDSTATIONEN PÅ THEMSTRUPVEJ - NU FALCK - ZONEN STATION

Folkebiblioteket.

Haslev folkebibliotek har ingen lang historie. Biblioteksforeningen holdt sit første møde 8. oktober 1919. Biblioteket begyndte den 15. april 1921 i Nygade. Senere fik det til huse bl.a. i Niels Johannesens bygning i Jernbanegade. Endelig blev der opført en bygning i Præstevænget til biblioteket.

Nu må man ikke tro, at Haslev-borgerne ikke inden 1919 kunne låne bøger. Det kunne de allerede for 100 år siden, idet vi ved, at der eksisterede en læserforening. En af foregangsmændene herfor var Haslevs sognepræst O.M.Schiøtz.

Der var såvidt vides bogopbevarings- og forsamlingslokale i den gamle skole i Haslev.

Skolebørnene i Jydekrogen kunne låne bøger i skolen, men det gjaldt altså kun børnene. Dette bibliotek overgik senere til folkebiblioteket i Nygade.

I August Olsens boghandel kunne man for 10 øre låne en bog. Udlånsbøgerne stod i et særskilt lokale. De var boghandlerens private samling.

Til posten som bibliotekar har man fra starten fundet en mand, der vil tage opgaven som leder op, kommunelærer K.B.Nielsen, som var villig til at fungere gratis, indtil det nye bibliotek var stabiliseret. I Nygade havde man lejet 2 værelser i en rødstensvilla hos husejer A.Andersen. Villaen lå på hjørnet af Torvegade og Nygade. I sommeren 1923 flytter man til nye lokaler, lejet hos Niels Johannesen i Jernbanegade 47. Her bliver biblioteket indtil den nye bygning i Præstevænget er færdig i 1935.

I foråret 1934 har kommunen nemlig skænket Biblioteksforeningen en grund i Præstevænget, og man henvender sig til arkitekt F.Halleløv, som herefter projekterer og opfører en bygning, der indvies fredag den 30. august 1935. Tirsdag den 3. september bliver den første åbningsdag.

I 1945 dør bibliotekets enestående leder K.B.Nielsen. Han efterfølges af Bibliotekar Jens A.Nielsen.

En udvidelse af biblioteket har ofte været på tale. I januar 1968 tages en ny pavillon i brug og i 1971 atter en udvidelse med en pavillontilbygning.

Haslev Folkebibliotek råder over mere end 100.000 bd. Den årlige tilvækst omfatter ca. 8-10.000 bd. Udlånet andrager ca. 130.000 bd. årligt, så en længe ønsket udvidelse må ventes inden længe.

UNDERVISNING AF BØRN.

Kong Christian den II var den første, der gjorde forsøg på at få indført almindelig undervisning her i landet.

Han befalede præsterne og degnene på landet at undervise bønderbørnene i kristendommens sandheder, samt at læse og skrive dansk.

I begyndelsen boede degnen ikke i sognet, men de ældste disciple fra den nærmeste latinskole kom til kirkebyerne for at undervise.

Til Haslev kom der disciple fra Køge og Ringsted. Disse unge mennesker forsøgte ofte tjenesten. Derfor fik man en fastboende degn, som kaldtes sædedegne i modsætning til latinskolens disciple, der kaldtes løbedegne.

Degneskolen til 1721.

Degnen i Haslev nævnes første gang i 1456. I 1700-årene var degneboligen en 4-længet gård, der lå vest for kirken. Rasmus Drachardt var degn i 1738. Han tjente årligt 66 rigsdaler ved kirkeofre og fik i naturalier 50 brød, 11 flæskesider, 35 halve gæs og 50 snese æg.

Degnegården havde et jordtilliggende på 23 tdr. land, som lå mellem Ringstedvej og Enighedsvej. Degneboligen bestod af 1 storstue, 1 lille kammer, 1 gangkammer, 1 dagligstue, 1 kvistkammer, 1 rødekammer, køkken, kælder og loft. Stuelængde 17½ fag, vestre længde 6 fag, nordre længde 13 fag. Til gården hørte 7 køer, 2 stude, 4 kalve, 3 søer, 8 grise, 3 gæs og 1 gase.

Drachardt døde i 1739 og i skriftet opgøres hans formue til 386 rigsdaler. Han ejede meget gods og guld, men kun een teologisk bog.

Der er endnu bevaret en del af den gamle degnegård, idet degnehuset i Kirkestræde omtrent er det samme som gårdens stuehus. Det er nu privatbolig. Med pietismens komme til til Danmark i begyndelsen af 1700-tallet fulgte kravet om øget oplysning blandt almuen og naturligt fremførtes også forslag om, at der skulle oprettes skoler på samtlige krongodser.

Rytterskolerne 1721 - 1870.

Rytterskolerne blev oprettet 1721 - 1727 i de 12 rytterdistrikter, der hørte hjemme omkring kronens større gårde.

Rytterne var indkvarteret i barakker på hovedgården eller ladegården, og bønderne (rytterbønderne) måtte betale rytterholdspenge i rede penge, naturalier eller ved hoveri. Til hver rytterskole opførtes en grundmuret bygning med skolestue og lærerbolig.

Haslev og Freerslev hørte til Tryggevælde rytterdistrikt, som fik 18 skoler.

Skolerne i Haslev og Freerslev fik ligesom alle øvrige rytterskoler en sandstensplade indmuret i facaden, og disse 2 plader er bevarede i Freerslev nye skole og Haslev Borger- og Realskole. Selve skolestuen i disse skoler var meget sparsomt udstyret. Der var 2 lange borde med plader på plankebukke og et par bænke med benene nedgravet i gulvet.

Rytterskolens beholdning af bøger bestod af:

- 1 bibel
- Nogle ABC'er
- Katekismer
- 1 salmebog
- 1 forklaring til Luthers katekismus.

Ifølge den nye skolelov, der kom i 1814, skulle i sognene laves en skoleplan. En sådan blev først udført i Haslev den 1. januar 1825.

Rytterskolen blev i 1860 udvidet og ombygget. Skolen brændte 1884, men forinden havde man i 1870 fået en ny skolebygning, for efterhånden blev rytterskolen for lille, og man besluttede at bygge Kildehøjskolen, som indviedes 22. november 1870. Det var første forsøg på at lave en udvidet skole (realskole).

Skolekommissionen vedtog i 1881 at anbefale en ny klassedeling for Kildehøjskolen på følgende måde:

- A - en yngste klasse (dreng og piger) - 2 dage undervisning pr. uge.
- B - en mellemklasse (dreng og piger) - 4 dage undervisning pr. uge.
- C - en ældste drengeklasse - 3 dage undervisning pr. uge.
- D - en ældste pige klasse - 3 dage undervisning pr. uge.

Dog således, at ældste klasse fik 4 dage ugentlig om vinteren og 2 dage om sommeren og yngste klasse omvendt, dog kun hvis læreren ønskede det.

Gammel by nr. 6, hvor der var spindeskole fra 1782 til 1795.

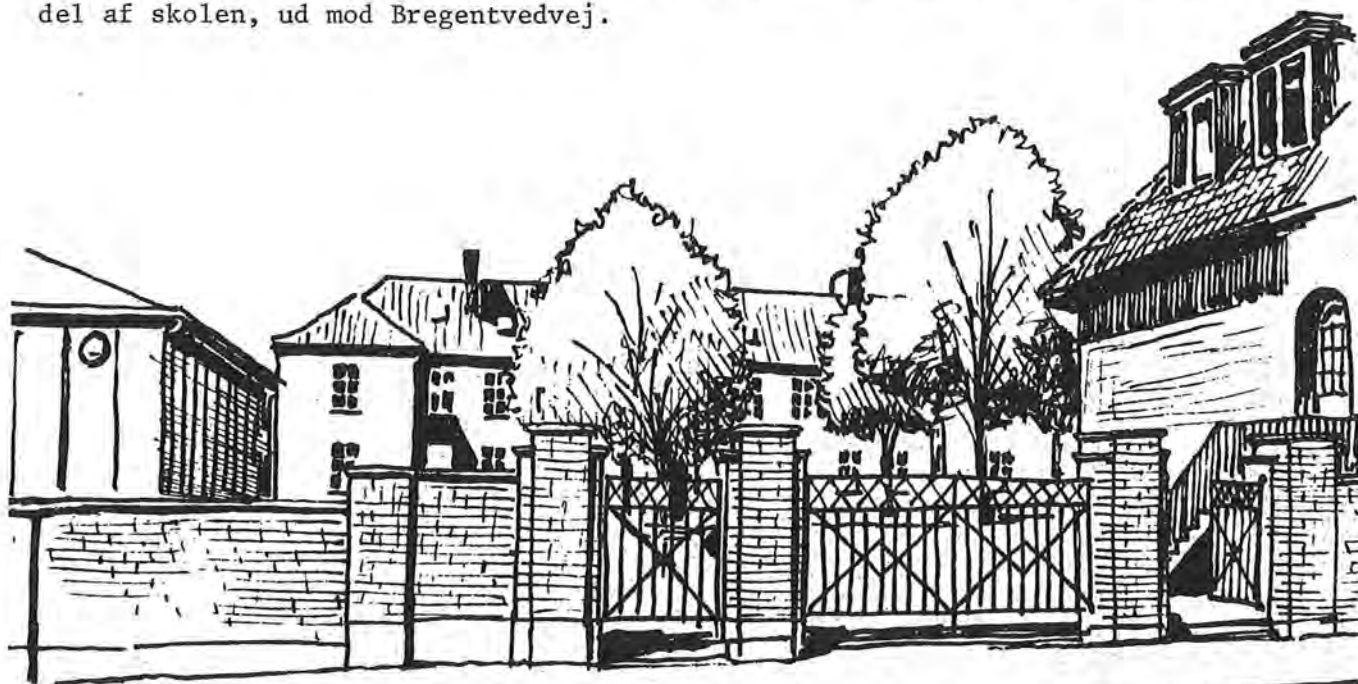
September 1886 begyndte skolen som fortsættelsesskole med hverdagsundervisning, men dette ophørte igen 1892 på grund af manglende tilskud.

Haslev skoles undervisning var på et meget højt stade. Efter en provstevistas 1884 skrev provst Weber til sognerådet, at ingen af hans skoler stod højere og kun få ved siden af.

Haslevs næste kommuneskole, der blev taget i brug 1897 (den nuværende Grøndals-skole) blev bygget som afløser for Kildehøjskolen. Ved indvielsen var der 100 børn og kun 2 lærere. Skolens beliggenhed ved Bregentvedvej bevirkede, at man i 1908 skrev til sognerådet:

"Den megen færdsel på vejen ud for skolen forårsager en ikke ringe forstyrrelse i undervisningen, idet børnenes opmærksomhed ofte bliver afledt. Lærerpersonalet anmoder derfor om, at de to nederste ruder i hvert fag vinduer til klasseværelserne bliver ombyttet med ruder af mat glas".

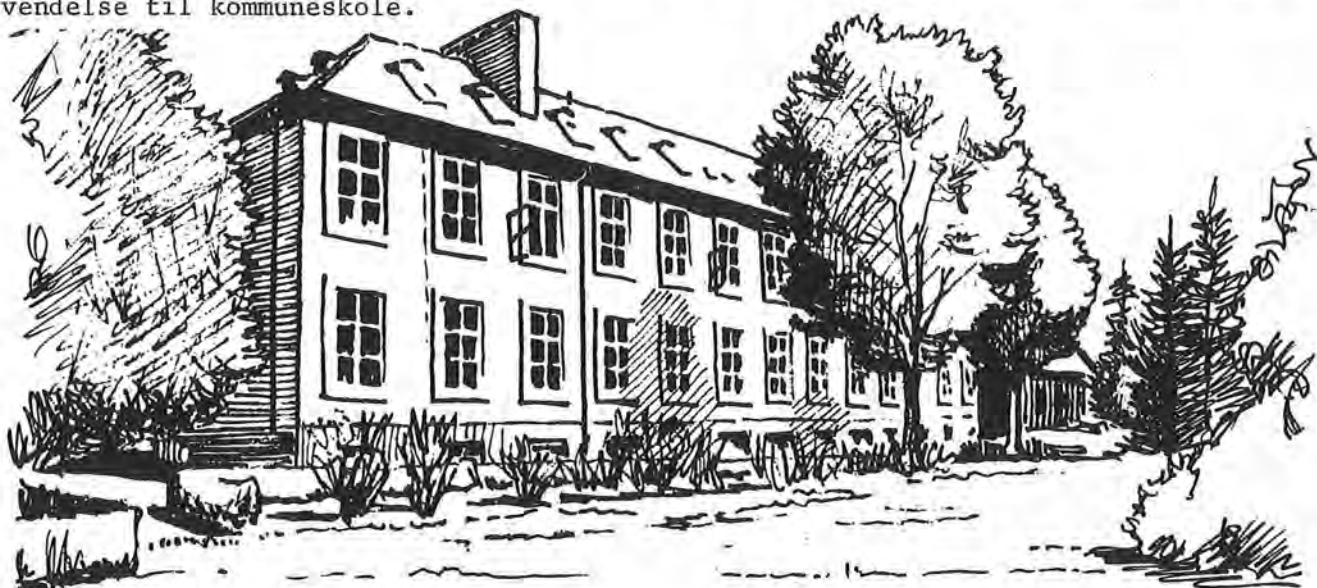
I 1914 blev der opført en tilbygning med 3 nye klasseværelser og pedelbolig samt håndarbejdsklasser på 1.sal. Tilbygningen blev opført som en vinkel på den gamle del af skolen, ud mod Bregentvedvej.

Skolen forblev derefter uændret til 1926, hvor man udvidede med en stor ny bygning med klasseværelser, gymnastiksal og bolig til pedellen (tegnet af arkitekt Rasmus Brüel). Kommunen optog i den anledning et lån på kr. 35.000,-. Men den ønskede realskoleordning blev ikke til noget i denne omgang.

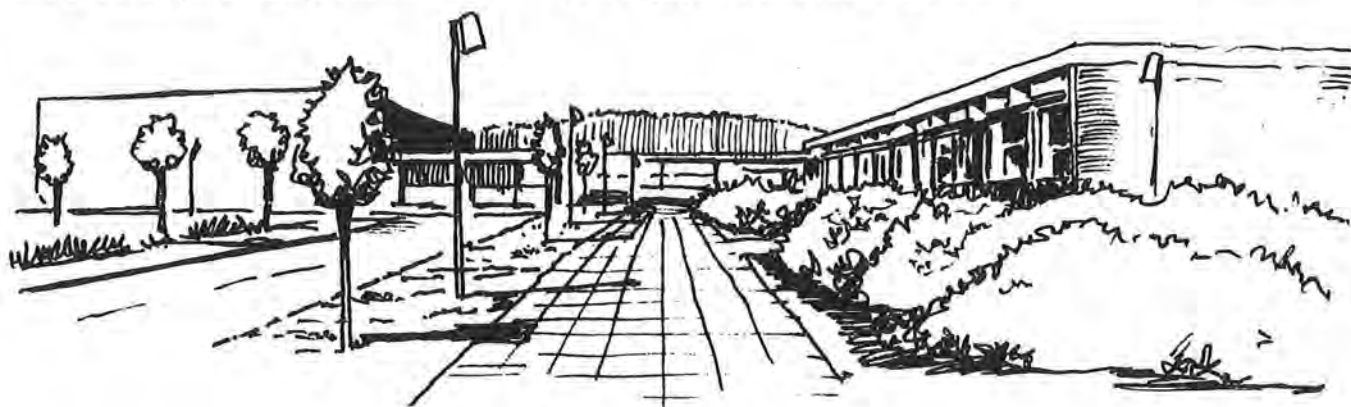
Man indførte i 1933 ordning med borgerskoleeksamen, som først afskaffedes i 1947. Herefter fik skolen navnet Haslev Borger- og Realskole.

Skolen på Bregentvedvej blev nedlagt i 1967 som kommuneskole og indtil 1976 brugt til forskellige andre formål. Efter en større ombygning i 1976-77 igen taget i anvendelse til kommuneskole.

Den nye Haslev Borger- og Realskole på Themstrupvej blev officielt indviet 11. okt. 1967. Men forinden var første del "småbørnsfløjen" blevet taget i brug 6. jan. 1964 og sidste del taget i brug 15. aug. 1966.

Haslevs nyeste kommuneskole "Nordskovsskolen" blev opført 1973 - 75 og taget i brug 1974 (1. etape) 1975 (2. etape) indvielse aug. 1975.

I Haslev fandtes der foruden de almindelige skoler også en række privatskoler. Men der var også flere dengang, der havde råd til at have en lærerinde i huset, så børnene kunne undervises hjemme. I 1880 hjemmeundervistes der således 16 børn i Haslev-Freerslev kommune.

Hos gårdmand Jens Andreassen, Haslev, holdtes der i nogle år en fri- og privatskole. Som lærer ved denne skole virkede løjtnant N.P. Hansen.

I 1894 fik redaktør C. Bagger, Haslev, oprettet en privatskole, hvis leder blev lærerinde Anna Marie Larsen (virkede senere ved Haslev Borskole).

Af andre skolen kan nævnes Frk. Signe Hansens pøgeskole i Jernbanegade, der begyndte i 1885.

Olaf Langes realskole, som fik til huse på Tingvej i en bygning fra 1895, nu en del af S.E.A.S.' hovedbygning, måtte ophøre 1914, da man fik et nyt Gymnasium.

Lidt om Bregentved-Gisselfeld Birk's historie.

I 1664 fik Henrik Gjøe tilladelse til at oprette et birketing ved Turebygård, og så vidt vi kan se, var tingdagen lørdag.

Oprindeligt blev tinget holdt under åben himmel, hvor der fandtes sten som sæde for stokkemændene. Men ved Turebygård træffer vi henimod 1700-tallet på et tinghus.

Da Turebygård eller Tureby-holm, som det nu hed, blev kgl. ryttergods, blev tinget ved Tureby ophævet, idet dommene faldt ved det trykkevældske distrikts birketing. Men da greve A.G.Molke i 1747 havde købt Turebyholm, fik han tilladelse til i stedet for det gamle Tureby birketing, at oprette et birk for sine tre gårde: Bregentved, Turebyholm og Eskildstrup. Bevillingen blev givet 15. december 1747.

Hvad birket omfattede.

Til Bregentved birk kommer til at høre bl.a.: Haslev, Freerslev sammen med et stort antal andre sogne fra Ringsted - Stevns - Fakse Herred.

Birkedommer fra Langeland.

Allerede i 1747 melder den første ansøger sig til birkedommerstillingen: Det var Frantz Ulfeld.

Kvalifikationerne må ikke have været tilstrækkelige, for det bliver Niels Thoroup fra Tranekær slot, Langeland, der bliver valgt, og hans valg konfirmeres af kongen den 11. maj 1748.

I begyndelsen havde han sin bopæl på Turebyholm. Greve A.G.Molke bestemte, at der ved Bregentved skulle bygges en tingstue.

Til birkeskriver får Thoroup lov til at antage sin fuldmægtig Peder Wiimb, som blev udnævnt af A.G.Molke 12. august 1748, og valget fik kgl. konfirmation 13. september 1748. Han var desuden medforpagter af Turebyholms avling fra 1. maj 1748. Tinget skulle begynde den 4. november 1748 med ordinært ting hver fredag. En ugedag, der har holdt sig igennem mere end 200 år. Bregentved birks justitsprotokol var lovet færdig den 7. november 1748. Men protokollen nåede først til Bregentved den 12. november, og det var selveste bygmester Eigtved, der bragte den til Bregentved.

Først nu kunne birkedommer Niels Thoroup og birkeskriver Peder Wiimb indtage deres sæder i den højst beskedne retsbygning, hvor der dengang skulle være otte stokkemænd ved retsmødet. En varetægtsattest havde man på Bregentved og Turebyholm, men ellers blev straffene afsonet i Næstved eller Køges arrester. Ganske vist var Jomfruens Egedes birk blevet oprettet 3. januar 1674, og blev kongelig birk den 3. december 1813 og havde så indtil 1825 birkefoged (birkedommer) sammen med Bregentved og Gisselfeld birk og kom fra 1825 under Fakse herredsting.

Birkedommer Thoroup, der 1754 blev godsinspektør og fra 1765 tillige birkedommer på Gisselfeld, mageskiftede sig et par gårde til i Vester Egede.

Disse lagde han sammen til én gård, som han gav navnet "Christianslund". Han vedblev alligevel med at være birkedommer ved Bregentved. Men da han senere også blev borgmester i Næstved, udnævntes Niels Bech 14. juli 1769 som adjungeret og succederende birkedommer ved Bregentved.

I begyndelsen af 1782 afstod Niels Bech birkedommerembedet til Albrecht Gotlob Bech, og han døde 1. juni 1782 i Haslev, 49 år gammel.

Birkedommer A.G.Beck fik 6.februar 1782 kgl. konfirmation på sin udnævnelse til Bregentved birk.

Birkedommer Beck boede først i Bråby og fra ca. 1800 på Christianslund. - Han døde 21.marts 1825 på Christianslund, men blev begravet i Bråby.

Dommerkontoret var i Laustrups tid på Christianslund, og mange imod øst havde en lang vej dertil.

Derefter blev Nicolai Preben Nohr, der også var birkedommer ved Vallø stift, kaldet 7.juni 1825 til dommerembedet. Han fik som skriver Hans Sjerven Lautrup, der fik bolig på Christianslund, medens birkedommeren boede i Herfølge.

Kancelliråd Lautrup blev 7.juni 1833 udnævnt til birkedommer ved Bregentved birk og fortsatte med at være birkeskriver.

Dalby kommer til Bregentved birk.

I 1844 bliver birkedommer og skriverembedet ved Bregentved og Gisselfeld birk ledigt, idet birkedommer Lautrup den 13.august blev syg i København og døde natten imellem den 27. og 28.september. - Der er 21 ansøgere til embedet. Birkeskriver Ringberg bliver konstitueret i embedet.

Iblandt de 21 ansøgere, der søgte birkedommerembedet ved Bregentved i 1844 blev assessor ved Københavns politiret Peter Munthe Brun 1.december udnævnt til birkedommer ved både Bregentved og Gisselfeld birker. - Man kan forstå, at assessor Brun var en erfaren politimand, bl.a. som sekretær ved den såkaldte Dronninglundske kommission til undersøgelse af de i Skjæve sogn forefaldne drab m.v., og i februar måned 1842 som surnummeair assessor i Københavns politiret.

Brun fik sikkert også her brug for sin erfaring i politisager. I befolkningens omdømme fik han skyld for at være streng. Det var ikke ualmindeligt på det tidspunkt, at nogle af beboerne tog kaffe og sukker hjem fra købmændene og videre-solgte det, hvad der var ulovligt. Men det forandredes, da den nye birkedommer Brun kom. Når det gjaldt om at købe kaffe og sukker hos de hjemlige folk, hed det: "Næ, siden den lange Brun er kommet til Vester Egede, er'et itti te á få et gran".

Den 24.maj 1850 havde justitsministeren udsendt en skrivelse om, hvorledes man skulle forholde sig med de private birker, Bregentved og Gisselfeld, om de skal opretholdes som private birker eller nedlægges.

I en skrivelse af 20.maj 1850 udtrykker birkedommer Brun, at de bør bibeholdes, dels fordi beboerne vil få en meget længere vej til byernes tingsted, men væsentligt af hensyn til landpolitiet, der også, når selv-ejendom udbredes, kan blive særlig vigtigt.

Resultatet bliver, at Bregentved og Gisselfeld birker bibeholdes, og der bliver kun tingsted ved Bregentved.

Det var ikke altid let at finde jurisdiktionens grænser imellem Egedes og Bregentveds skove. Derfor opstod der i 1851 en trætte mellem herredsfogeden i Stevns herred og birkedommeren ved Bregentved, idet de mener, at de gensidig går ind i hinandens område.

4. marts 1857 kommer der kongelig resolution på, at grevskabet Bregentved og Gisselfeld klostres birker bibeholdes som en samlet jurisdiktion og herefter går over til at blive et kongeligt birk under navn af Bregentved-Gisselfeld birk.

Bregentved-Gisselfelds birkedommer havde efterhånden ikke let ved at holde justits i det store birk, og der blev 1870 indført en politiforordning, hvorefter der skulle antages en politiassistent til birket. Amtsrådet antog i slutningen af 1870 overbetjent I.A.Schmidt, København, der skulle have station i Vester Egede.

Han kunne imidlertid ikke opdrive en bolig der, og han fik i begyndelsen sin bolig i Rode bageri og bryggeri. Senere stillede greve Moltke et hus til rådighed. Det ligger på hjørnet af Piberhusvejen og hovedvejen - et hus, der var bygget på Borups jorder, men alligevel kom det til at hedde: Politiassistenten i Rode. Schmidt var ansat under det ridende politi. Han havde mange strenge ture på hesteryggen og måtte tage romerske bade imod en gigtlidelse. I 1887 afløstes han af politiassistent J.M.Jensen, Orlogsværftet, København.

47 ville være politibetjent.

Det område, som politiassistenten havde, blev for stort, da Hasles by voksede så stærkt. Og i 1894 søger birkedommeren og Haslev-Freerslev sogneråd om en politibetjent med bolig i Haslev. Sognerådet vil årligt skyde 150 kr. til. Stillingen opslås til 1.januar 1895. Iblandt de 32 ansøgere vælges postkører Christian Larsen, Haslev.

Da opsynsmanden over arresten i Vester Egede dør 1900, ansættes Chr. Larsen som arrestforvarer i Vester Egede med en årlig løn på 400 kr., samt varetægtspenge. Og nu vælges snedker Jacob Christiansen, Haslev, iblandt 47 ansøgere til betjent i Haslev. Haslev var alligevel ikke tilfreds. I 1901 søger man om at få et natpolitibetjent. Men amtet vil ikke have med denne sag at gøre. Først senere blev politistaben udvidet.

Som tidligere nævnt blev ting- og arresthuset i Haslev bygget 1905. Arrestforvarer Chr. Larsen flyttede med til Haslev. Han blev syg i 1912 og fhv. trompeter Peter Jensen Songe, Næstved, - bliver konstitueret, og der bliver givet en godtgørelse på 4 kr. pr. døgn. I 1913 døde Christian Larsen.

I 1904 var Johan Anthon Heinrich Dændler, der var født i 1846 i Horsens, blevet udnævnt til birkedommer. Han kom fra Nibe, hvor han havde været byfoged og borgmester. Dændler tog straks bolig i Haslev og måtte altså et års tid tage køreturen til Vester Egede. Han var den sidste birkedommer og virkede til 1919.

I 1919 blev der bevilget natpoliti til Haslev. Den årlige løn var 1200 kr. I dette år byggede man også politistationen ved siden af tinghuset. Sognerådet ansøgte om der ikke i denne bygning kunne blive sognerådskontor og mødelokale, men man var så langt fremme med byggeplanerne, at det ikke kunne lade sig gøre.

Indtil Loven af 18.maj 1937 om samling af politiet under et statsansat korps træder i kraft 1.april 1938, var politiet på landet kommunalt ansat. En af de mest markante skikkelser indenfor det stedlige politi var politibetjent Gether, som afpatruljerede Haslevs gader i 1920-erne og 30-erne.

Den 24.januar 1920 blev Hans Ditlev Fabricius, der var født 1864 i Ginnerup, udnævnt til dommer. Han virkede til 31.december 1935, hvorefter fulgte følgende dommere i retskreds nr. 17: Laurits Thomas Arnskov 1936-40, Axel Dam Krog 1940-52, Svend Peytz 1952-1962, Knud Gerner Larsen 1.oktober 1962. - I 1975 nedlægges dommerembedet i Haslev og dermed ting- og arresthuset.

TING- OG ARRESTHUSET (1905) OG POLITIKONTORET (1919)

Sognefogederne i Haslev.

I forbindelse med kapitlet om retsvæsenet vil det være naturligt at medtage et rids over sognefogederne i Haslev.

Sognefogedordningen indførtes i 1791, da man endnu ikke havde landpoliti, og deres opgave var primært at holde ro og orden. Dertil et par andre småjobs, såsom at folk holdt hviledagen i hu, samt passede kirkegangen.

Haslev sogn må have været et mere besværligt sogn end Freerslev, idet sognefogederr her i modsætning til andre steder oftest trak sig tilbage efter den 3-årige periode, der var sat som minimum for embedsførelsen.

Derfor er det også vanskeligt at få dem alle med.

Haslevs første sognefoged var gårdmand Anders Jørgensen, der ca. 1805 blev afløst af Simon Olsen. Sidstnævnte fungerede kun i tre år og afløstes i 1808 af gårdmand Søren Olsen, der formentlig virkede til 1817, hvor gårdmand Chr.Nielsen fik embedet.

Birkedommer A.G.Beck skriver 28.april 1821, at Chr.Nielsen formedelst sine omstændigheder og stilling som hoverigørende fæstebonde behøver al sin tid og virksomhed til sin gårds-, avling- og hoveridrift, hvorfor han søger sin afsked.

Han havde da forrettet embede i fire år. Med samtykke af greve A.W.Molke udnævnes så gårdmand Hans Olsen. At grevens godkendelse var nødvendig, viser et og andet om, at loven i de tider har haft sine begrænsninger.

Hans Olsen var sognefoged til 1828 og efterfulgtes af gårdmand Jens Larsen.

Herefter kom på anbefaling af birkedommer Lastrup, Jens Nielsen til. Birkedommeren skriver, han er villig til at påtage sig dette ombud og må betragtes som den mand, der er bedst skikket på egnen.

Den gode birkedommer må dog allerede i 1840 erkende, at han har taget grueligen fejl af manden. Om sognefogeden skriver Lastrup således det år: Denne mands forhold er i flere henseender af den beskaffenhed, at jeg ikke kan være tilfreds med ham som sognefoged. Han er efterladende i opfyldelse af sine pligter, mangler aldeles evne til at sætte sig i tilbørlig respekt hos sognebeboerne og er i temmelig høj grad henfalden til drikkeri.

Videre mener birkedommeren, at de mange unoder, der i den seneste tid jævnlig er begået af ungdommen i Haslev, må tilskrives sognefogedens udygtighed.

Til afløser for Nielsen udpeges derefter gårdmand Henrik Jensen, der var af en anden kaliber. Han var såre omhyggelig, og gang på gang greb han ind for at bremse de tiltagende ungdomsgilder i Haslev.

Det bør her bemærkes, at haslevitterne ikke var sådan at bide skeer med. De var ofte opsætsige ved snekastningen, og når der var smitsomme sygdomme i byen, måtte de ikke samles til gilder, men gjorde det alligevel.

Med en nidkær mand som sognefoged kunne disse grove overtrædelser kun ende i retten, hvad de da også gjorde. Således ved man, at da Henrik Jensen (sognefogeden) i 1844 kom ind på Stataf Kro, blev han af husmand Ole Pedersen og dennes søn Peder Olsen mødt med nogle injurende bemærkninger. Det kostede kort efter dem hver en bøde på 5 rigsdaler.

Henrik Jensen, der oplevede at se Haslev som stationsby i sin embedsperiode, afgik i 1877. Samtidig indførte man landpolitiet i de 11 sogne, hvor Bregentved havde haft ret til at vælge sognefogeder.

I Lysholm, der hørte under Gisselfeld, havde man indtil da ikke haft nogen sognefoged, men i 1878 skete underet, idet husmand Hans Jensen, Lysholm, blev valgt til sognefoged for Haslev sogn. Han afløstes først i 1895 af gårdmand Jens Mathiasen, Haslev, der fungerede til 1917.

Nyvalgt blev gårdejer Jørgen Rasmussen "Dejsgård", Levetofte sognefoged. Om ham ved man bl.a., at hans gård i 1889 brændte, medens han på Jernbanehotellet var med i et spil kegler. Allerede i 1901 var Jørgen Rasmussen blevet sognefoged i Førslev sogn, men trådte af, da han i 1913 flyttede til Hvidovre. Besøget blev dog kort. I 1915 var han tilbage i Haslev og blev som nævnt sognefoged to år efter. Jørgen Rasmussen var sognefoged frem til 1948, hvor han blev afløst af tømmermester Emil Hansen, der fik æren af at være den sidste sognefoged i Haslev, idet sognefogedembedet blev nedlagt i 1973.

Foreninger m.v.

Sporten holdt under forskellige former tidligt sit indtog i Haslev. Allerede i 1894 stiftedes der en cricket-klub, som havde bane på Haslev Torv.

I maj 1894 skrives der: "Haslev Cricket-klub driver nu med liv og fart sine øvelser på torvet, der med sit græstæppe afgiver en udmærket tumleplads for sporten."

Man meldte sig allerede samme år ind i Dansk Boldspil Union. Der var så dygtige spillere på Haslev-holdet, at de to spillere, Fåborg og Nielsen, blev udtaget til amtsholdet, der skulle spille mod Københavns Cricket-klub af 1893.

Da der imidlertid blev bygget huse ved torvet, måtte man opgive dette spil, da bolden undertiden gik ind ad bygningernes ruder. Dog blev der igen spillet cricket kort efter århundredeskiftet.

Selv om der ikke så tidligt blev oprettet en tennisklub i Haslev, var der dog en bane i Haslev, nemlig på Haslev præstegårds gårdsplads. Denne plads var i brug i 1895. Dette var dog kun som privat bane, hvad et billede fra den tid viser.

I Haslev stiftedes der i april 1908 en tennisklub med sagfører Weber som formand. Man købte af N.Christiansen "Nordborg" på præstemarken en skæppe land for 400 kr., og gik straks i gang med at lave banen på dette stykke jord.

Denne ædle sport har holdt sig i Haslev helt op til vor tid. - Man har også dyrket denne sportsgren i Gisselfeld Ridehus.

Keglespillet begyndte, da byen havde sin eksplosive udvikling i 1890'erne. Den 22.juni 1893 skriver Folketidende:

"Et dybfølt savn afhjulpet. Haslev Handels- og Industriforening vil nu endelig få en keglebane. Gæstgiver Knudsen anlægger en lukket bane syd for agentens have".

Keglebanen åbnede torsdag den 13.juli 1893 under festlige former. Man talte en tid inden om, at den skulle åbnes med kanonsalut og bengalsk belysning. Men det blev vist kun ved snakken.

Der skete stadig udvikling med hensyn til keglebanen. I 1899 flyttedes den til Ulrichsgade (i nærheden af Torvet). Denne nye bane åbnedes den 26.juli 1899 om aftenen, og det meddeles, at der blev slået ualmindelig mange skæve. Den nye bane fik det fine navn "Den adelige". - Næsten samtidig med, at det meddeles om denne nye bane, hedder det, at Haslevs barberere forhøjede prisen for barbering til 12 øre og klipning til 35 øre.

Alt gik godt for keglespillet til den 20.maj 1901, da Den Adelige Keglebane brændte. I den anledning var omtrent den halve by på benene. Men banen åbnedes igen den 23.juli 1902 med et gevinstkeglespil, hvor læge O.Helms fik førstepræmien og købmand L.Jørgensen andenpræmien.

I 1890-erne var Haslev - som det fremgår - en by med udvikling på det sports-mæssige felt. I 1893 var der oprettet cricketklub, og i maj 1896 fik man ved et møde på Axelhus dannet en cykelklub for Haslev og omegn, hvis formål det var at arrangere cykelvæddeløb.

Dog blev det ikke cykelklubben, men Haslev-Freerslev skyttefest ved Haslev Urned den 28. juni 1896, der arrangerede Haslevs første præmieløb.

Ved løbet deltog 14 cyklister.

Deltagerne kørte over tre en kvart mil på ruten Bregentved, Rode, Rønnede, Vesteregede, Gisselfeld og tilbage til Haslev Urned, hvor der i mellemtiden blev holdt sækkevæddeløb på festpladsen.

Som nævnt gennemførte ikke alle løbet. F.eks. besvimede en i Vestergade og måtte have en kone efter Hoffmannsdråber. Den hurtigste rytter var tømrer Axel Steffensen, Haslev, der kørte på tiden 56 min. og 40 sek.

Under uddelingen styrtede tribunen sammen med en halv snes mennesker, og det ledsagedes af et stort rabalder og hurraråb fra menneskemængden, og nogle af præmierne blev massakreret.

Endelig blev da cykelklubbens første væddeløb holdt fra Haslev-Køge-Ringsted og tilbage til Haslev Nordskovhuse den 3. august 1896. - Der deltog 10 ryttere i den 10 mil lange tur. Men kun syv fuldførte. Nr. et blev Julius Bødcher, Haslev, med tiden to timer og 48 min. - Nr. to er murer Nielsen, Dalby, nr. tre mejerist Madsen, Gisselfeld, nr. fire murer Jens Poulsen, Tureby.

I juli 1898 arrangerede cykelklubben i Haslev et tre mils løb, hvor alle 12 gennemførte. H.P. Hansen fik guldmedalje og murer Jens Poulsen sølvmedalje.

Imidlertid gik der nu nogle år, hvor der ikke var cykelløb i Haslev, men i 1903 blev der igen holdt væddeløb i byen. Sportsgrenen har dog ikke været holdt uafbrudt i live lige siden.

Haslev og Omegns Fugleskydningsselskab fik en kort levetid takket være byens birkedommer.

I juli 1899 holdt man den første fugleskydning, og den 15. august havde Haslev og Omegns Fugleskydningsselskab konstituerende generalforsamling, hvor redaktør Bagger blev formand.

Foreningen holdt fugleskydning hvert år i juli i Haslev Urned. - Det vil dog sige: I 1906 blev der på grund af den store amtsudstilling i Haslev ingen fugleskydning.

I 1907 var fugleskydningen som sædvanlig planlagt til at være i juli. Men birkedommer Dændler nedlagde forbud imod, at den blev holdt i Haslev Urned. Man måtte derfor opgive fugleskydningen. Senere samledes man for at drøfte, hvorledes man kunne holde liv i foreningen under de betingelser.

Det blev foreslået at prøve skiveskydning, hvor præmierne mere faldt efter fortjeneste, og ikke så tilfældigt som ved fugleskydning. En svaghed havde nyordningen dog. Man ville komme til at savne fuglekongen. En af byens aviser skriver i den sammenhæng: "Hr. Jespersen-Skree var den sidste majestæt af slagsen. Herefter får vi nøjes med skivekonger".

Fugleskydningen gik altså i stå, men den dukkede op igen.

I 1900 talte man om at få en ny sportsplads, da man ikke mere kunne bruge torvet, så man igen kunne drive sport, men først den 15. juni 1902 fik man stiftet en ny klub for cricket og fodbold. Axel Berantzino blev formand. Man fik tilladelse til at benytte arealet mellem den tekniske skole og kommuneskolen. Sommeren igennem blev der spillet cricket, og i slutningen af september gik man i hård træning i fodbold, idet man fik en udfordring i Faxe og AIK, Næstved.

Den nye sportsplads, der var stillet gratis til rådighed af grev Moltke, Bregentved blev også brugt af kommuneskolens børn, som spillede fodbold på den indtil jul under ledelse af lærer Kr. Hansen.

Haslev boldklub fik også navnet Skjold og havde i slutningen af 1902 ca. 70 medlemmer. I løbet af 1903 dukkede der mange små fodboldklubber op, f.eks. i Skudersløse, Troelstrup og i 1904 oprettede Haslev KFUM også en boldklub, der spillede på Landbrugsskolens marker. Fodbolden trængte sig mere frem på cricket-spillets bekostning.

Om vinteren havde klubben gymnastik, og i 1910 var det også på tale at danne en skytteforening. Men der blev dog lagt størst vægt på fodbold. I 1910 havde man haft 22 kampe, hvoraf 18 var vundet, tre tabt og et hold var udeblevet. Man havde scoret 106 mål imod 38. Begge SBU's rækker havde man vundet og fået 2 vandreskjold. - Man ønskede at få en bane, hvor man kunne få entre, idet man måtte holde de store stævner på Haslevgårdens marker.

Fra 1911 gik det tilbage med foreningen, og da sygehuset blev bygget, havde man ikke bane mere. Man spillede lidt v/Allegade. - Fr. Arler var formand til 1918.

I 1918 oprettede man så en ny forening, den nuværende HIF. Man lånte nogle gange Seminariets bane, men ellers spillede man bag ved sygehuset.

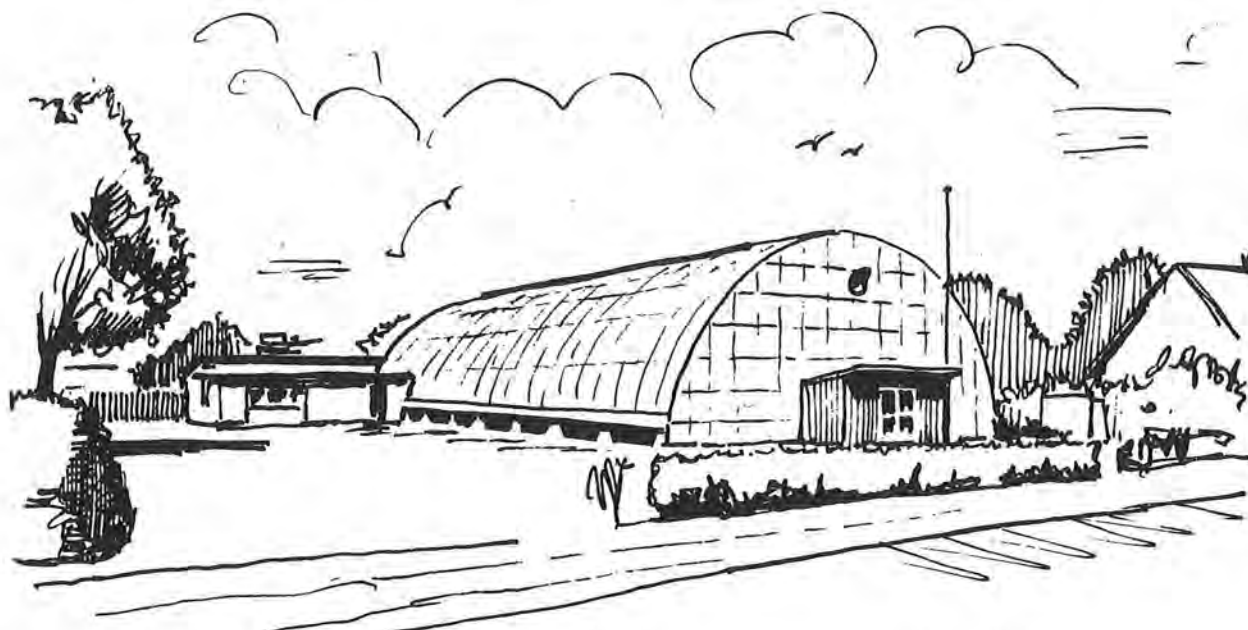
Da der var mange kvindelige medlemmer, der dyrkede idræt, vedtog man at bygge et omklædningshus, der ville koste 150,- kr., idet Ole Andersen ville gøre arbejdet gratis.

Man købte nu 6 stk. sort og hvidstribede trøjer samt 11 mørkeblå trøjer.

I 1920 har man 260 medlemmer.

Haslev fodboldhold var et meget stærkt hold. I 1925 vandt sydkredsens og kom derved i mesterrækken.

I 1927 køber man til sommerfesten en 2 dørs chevroletsedan for at få et overskud til køb af baner. Man køber i 1929 matr. nr. 11 d med 5 td. land for kr. 9.100,-. I 1938 tages de første spadestik til friluftsbadet og sportshallen. Usædvanligt for en by dengang at få begge disse ting.

Det vil ses af det foranstående, at Haslev engang var forbilledlig med hensyn til sportsinteresse.

Der kunne nævnes andre sportsgrene og klubber, men det vil være for omfangsrigt her at gennemgå dem alle.

Haslev fik andre aktive foreninger af mange forskellige slags. Ved århundredskiftet fandtes et sangkor, som kaldtes "Calrichkoret"? - De øvede sig efter sigende i et lysthus i Allegades sydlige ende. Af andre kor kan nævnes kirkekoret (Rechnagels sangkor) oprettet 23.november 1914 og sangforeningen "Gefion" fra 1912, der måtte ophøre kort før sit 50 års jubilæum.

8.august 1908 stiftedes F.D.F.

Arbejdernes Fællesorganisation oprettedes 1898.

I 1908 afholdtes for første gang Organisationens første 1.maj demonstration.

I 1913 oprettedes Haslev og Omegns orkesterforening, nemlig den 29.september.

Foreningen nedlagdes 31.marts 1974.

1917 kom Mesterforeningen for Bygningshåndværkere i Haslev og Omegn.

Spejderne kom med 7.oktober 1917, hvor man på Haslev Gymnasium oprettede en KFUM-trop.

D.U.I. fik en trop i Haslev i 1922.

På foranledning af afdøde skorstensfejermester E.Rasmussen startede man Haslev Marineforening i 1924. Foreningen holdt først til på Carstensens Hotel, senere på Axelhus og Jernbanehotellet. Ja, som sagt findes - og fandtes - der mange foreninger og klubber i Haslev, mere eller mindre markante - men lad os slutte her og henvise til andre kilder desangående.

Den første flyver lander i Haslev.

"Komiteen for flyvningen i Haslev". Dette navn vil kun de rigtig gamle haslevitter nikke genkendende til - for byens øvrige nuværende beboere lyder det vel nærmest som en dårlig spøg, at der fandtes en sådan komité i Haslev.

Men det gjorde der faktisk, og komiteen havde sin storhedstid i slutningen af august 1912. I dagene fra den 25. til 29. august formåede komiteen at skabe årets sensation i Haslev.

Selveste Ulrich Birch, den kendte flyver, ville komme til Haslev og demonstrere sit flyvende vidunder.

Bag arrangementet stod "Komiteen for flyvningen i Haslev" en kreds af borgere i byen. Mellem flyveren og komiteen oprettedes en kontrakt, hvori det bl.a. hedder:

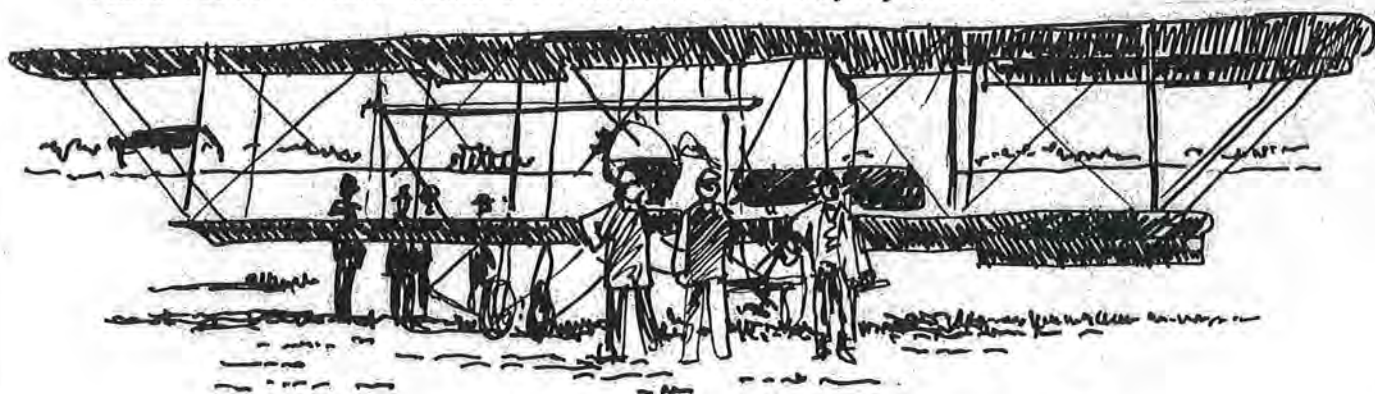
Flyveren kommer flyvende til Haslev førstkommande søndag aften mellem kl. 6 - 7 og foretager derefter en opstigning. Endvidere flyver hr. Birch mindst en gang hver dag påfølgende mandag, tirsdag o.s.v. mellem kl. 5 - 6, alt under forudsætning af, at vejret tillader det.

Vejret svigtede ikke de forventningsfulde haslevitter og andre, der i den store anledning var draget til staden. Der blev fløjet hver dag undtagen mandag, fremgår det af regnskabet, der blev ført af tidligere sparekassedirektør Th. Grundtmann Svendsen.

1912 var et år, hvor folk med glæde ville betale penge for at se en flyver. I komiteen sad bl.a. sadelmagermester Brandt, sparekassedirektør Frandsen og redaktør Bagger.

Flyvepladsen indrettedes, hvor nu Allegade og Themstrupvej ligger, på den lave og mest plane strækning ned mod Sofiendalsvej. Det var et arrangement, der kunne få borgerne op af klunkesofaerne - søndag var der 4.000 tilskuere, tirsdag 2.000. Enkelte særligt udvalgte passagerer var oppe i den bevingede maskine og så Haslev sådan lidt fra oven.

Under opvisningen var der musikunderholdning på flyvepladsen. Ulrich Birch, flyveren, oppebar foruden et fast honorar på 800 kr., halvdelen af nettoindtægten. Den sidste flyvedag i Haslev havde Birch vanskeligheder ved at komme op på grund af stærk blæst - han havnede i en havremark ved flyvepladsen.

FLYVEREN BIRCHs FLYVEMASKINE PÅ PLADSEN VED ALLEGADE

Amtsudstillingen i Haslev 1906 (7.-23.juli).

Man kan godt sige, at den storslåede amtsudstilling i Haslev i 1906 gjorde byen kendt på en ny måde. Herefter spurgte man bl.a. Haslev til råds, når man skulle holde større amtsudstillinger.

Amtsudstilling hed den, fordi den var arrangeret af mennesker fra Sorø og Præstø amter i fællesskab. Rundt i landet, når man hører gamle haslevitter fortælle, er man klar over, at udstillingen var noget enestående.

Den store udstillingsby, som arkitekt Rosen havde skabt på Bregentvedvej, hvor nu sygehuset ligger, trak tusinder til byen.

Udstillingen var åben i tiden 7.-23. juli og omfattede landhåndværk, industri og landbrug i Sorø og Præstø amter. Blandt særlige afdelinger kan nævnes: Landbohistorisk afdeling, kunstudstilling, elevarbejder fra teknisk skoler, skovbrug, arbejdende mejeri, kanin- og biavl, husflid, automobil- og cykeludstilling.

Udstillingens forlystelser bestod bl.a. af en bjerg- og dal-bane, keglebaner, ruche-bane, skydebane, karusseller, sommerteater, biograf, kapervogne til udflugter, el-oplyste festpladser og musikunderholdning.

Inden udstillingen åbnede, blev den forevist for den københavnske og den lokale presse. Københavnerne blev befordret de 7 mil til udstillingen i automobil og fik herigennem en særlig oplevelse.

Udstillingens vartegn var et 38 m højt tårn med elevator ved siden.

Luftskipper Lauritz Ferd. Johansen foretog opstigning med friballon den 12. og 15.juli.

Sydsjællands Sportsrideklub arrangerede hestevæddeløb, hvortil D.S.B. satte ekstra tog ind fra København og Nykøbing F.

På udstillingens 12.dag den 19.juli 1906 trak et uvejr fra syd op over Sjælland med regn, blæst og torden. En række bygninger blev herved mere eller mindre ødelagt, og besøgende måtte søge ly i de nærmeste huse f.eks. omkring kirkepladsen. I aftenens løb fik man oversigt over skaderne, og de fleste af dem blev hurtigt udbedret.

Begivenheden trak yderligere besøgende til, men et overskud kunne man se bort fra. Da udstillingen afsluttedes med tre kanonskud, og indgangen blev lukket for sidste gang, var der almindelig enighed om, at der var anvendt meget godt og energisk arbejde på denne udstilling, som havde vakt så meget opmærksomhed landet over. Men den var også blevet til ære for Haslev by og de mænd, der ved fælles virke og enighed skabte dette smukke værk.

Trafikale forhold.

Det almindeligste større transportmiddel på vore veje var vel for 60-70 år siden en hestevogn. Dengang var en lille bil på Haslevs gader en sensation. I dag vækker en enkelt hestevogn vel opsigt mellem de mange biler. Der var allerede i 1906 set "mange" biler i Haslev i forbindelse med amtsudstillingen, hvor en karavane af automobiler bragte den københavnske presse de første 7 mil fra hovedstaden til udstillingen i Haslev. Byen havde dog selv en "automobilfabrikant", idet mekaniker Anton Chr.Larsen (1858-1933) sammen med sin søn, senere el-installatør A.Olthaver (1893-1966) havde fremstillet en stor rød "træbil" - det var en lastvogn - på værkstedet i Jernbanegade 42.

Detailtegningen til omtalte benzindrevne bil var udført af den dengang 12-årige Olthaver. Den kørte på massive ringe og lavede et infernalsk spektakel, når den kom kørende ned gennem gaden. For 60 år siden var det nødvendigt at søge sognerådene om tilladelse til at køre på vejene med automobil. Det var ikke få sager, man i den anledning måtte tage stilling til, dette gjaldt også Haslev-Freerslev sogneråd. Således søger cykelhandler A.P.Egerup i september 1912 om tilladelse til at køre på den offentlige vej fra Snagen til Haslev. I 1913 søger sagfører Dangaard om at befare den samme strækning.

Der måtte ikke køres om natten undtagen i tiden mellem kl. 12 og 4. Mærkeligt ser det ud for os i dag, at en automobilejer i Haslev i september 1919 fik en bøde på 20 kroner for ikke at have standset bilens motor, inden han forlod den for at åbne en port. En hest løb løbsk af samme grund, og han måtte desuden betale en erstatning på 200 kroner.

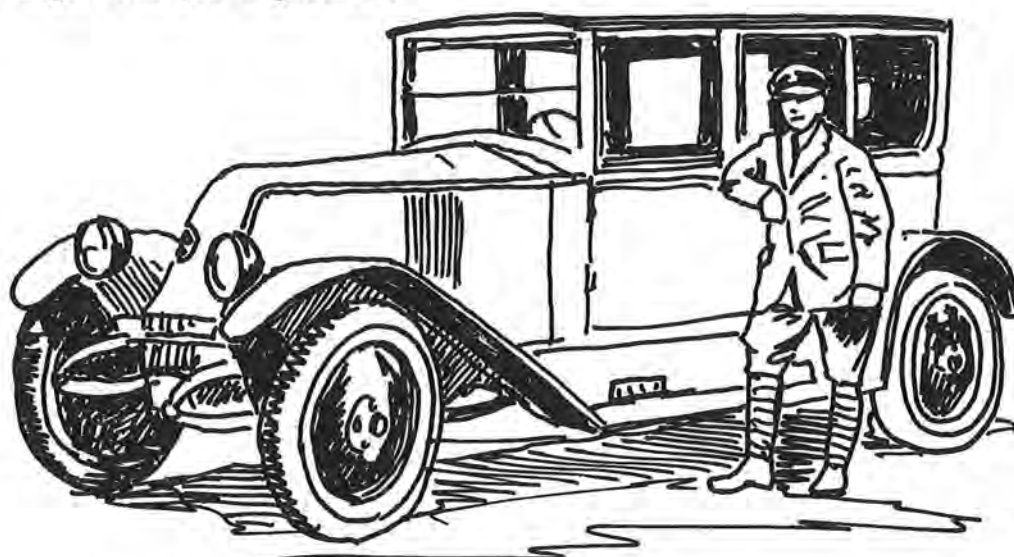
Biler og motorcykler havde fremgang omkring i landet. 1.juli 1919 var der således i Bregentved - Gissselfeld birks jurisdiktion 52 motorvogne og 75 motorcykler, og ifølge landbetjent Berthelsens opgørelse af 24. december 1920 var der på denne dag 55 motorvogne i sognet.

De første trafikskilte på Haslev-egnen blev opsat omkring 1920. Det drejede sig bl.a. om fartbegrænsningsskilte ved Bregentved, hvor man ikke måtte køre hurtigere end henholdsvis 15 km og 30 km.

Endnu i 1920 måtte man ikke køre på Haslev sogns veje med lastbil og rutebil uden tilladelse. I sommeren 1923 kørte en vognmand med lastbil på Troelstrupvej, uden at have fået tilladelse fra sognerådet. Han fik en bøde på 40 kroner.

Biltrafikken på vejene støvede voldsomt, ikke mindst i Vestergade, hvor vejen var i en meget dårlig forfatning. Beboerne søgte derfor i 1921 om en forbedring af vejen, men først i 1925 blev gaden tjæret.

Det er dog langt fra nogen større trafik, der ses i Haslev på den tid, sammenlignet med vore dages bilkøer i gaderne.

OVERLÆGE BOSERUPS BIL MED CHAUFFØR OMK. 1930.

Cyklen var i mellemkrigsårene langt det almindeligste transportmiddel, og i slutningen af 20erne og 30erne anskaffer de fleste mennesker sig en cykel. Blandt de forretninger, som har haft deres plads i Haslev i mange år, er Egerup og Niels Johannesen, som i 20erne havde en meget stor omsætning ved salg af cykler.

Cyklerne blev bl.a. importeret fra Tyskland, og der kom ofte et par jernbanevogne ad gangen. Det var blevet almindeligt at cykle, og ikke som tidligere i 1894, hvor Haslev Folketidende skriver: "En dame i brune pludderbukser og hvid hovedbeklædning cyklede i dag igennem Jernbanegade til stor forbavselse for de indfødte". I dagligdagen kunne trafikken dog ikke vække opsigt i gaderne. De få biler, der var, blandede sig med cykler og hestevogne, og blandt sidstnævnte huskes sikkert af mange de hvidmalede mælkevogne, der med røde bogstaver forkyndte, at de kom enten fra Andelsmejeriet eller mejeriet "Dannevirke". Disse var et dagligt syn på gaderne.

Tidligere på dagen kom de store mælkevogne fra herregårdene og landstederne til mejerierne med deres mælk, her var vel de største til mejeriet Trifolium. Også brødkuske, slagtere og fiskemænd kørte rundt med hestetrukne "kassevogne" i forskellige farver og satte deres præg på gadebilledet.

MÆLKEVOGN MED JUNGER TIL MEJERIET TRIFOLIUM OMK.1900.

Hos Ulrich & søn havde man flere store jyske heste til at trække vogne med korn, tømmer m.v. De var så kraftige, at de ofte blev anvendt til at flytte godsvogne på jernbaneterrænet, når disse skulle rangeres ind på lagerpladsen. En lærling med en trækvogn var også et af trækkene i gadebilledet, når materialer skulle bringes ud til svendene eller andre ting skulle flyttes fra sted til sted.

Fra omkring 1904 op til 1. verdenskrigs begyndelse havde man ofte hestemarked i Haslev. En sådan begivenhed kunne trække folk til byen. Jernbanegade kunne være sort af mennesker, og langs fortovs-kanten stod den ene hest efter den anden, side ved side, medens prangerne gik rundt mellem dem og følte, vurderede og tingede om prisen. På modsatte side stod så de parkerede hestevogne oppe på fortovet med vognstængerne strittende lige op i luften. Mændene, som der var flest af ved en sådan lejlighed, var ofte iført deres bedste tøj og bar kasket eller bowler. De havde begge hænder dybt begravet i lommerne, hvis de da ikke skulle bruge dem til at understrege en bemærkning med og af den grund tegnede med lufferne i luften

Gaderne var ved begyndelsen af vort århundrede anlagt som grusveje. Først meget senere fik man tjærede veje eller brolagt de mest trafikerede som for eksempel Jernbanegade, Stationsvej og Bregentvedvej. På enkelte veje fik fortovene en eller to rækker fliser, hvis der var noget fortov, - ofte var der kun en græs-rabat eller en grøn grøftekant.

Familien og boligen.

For også at give et billede af livet i den gamle landsby Hasle, er der her medtaget et uddrag af en beretning fortalt af Jens Henriksen, som var født i Haslev i 1839. Hans far var gårdmand og sognefoged Henrik Jensen, hvis jorde lå langs østsiden af den kommende Jernbanegade.

Jens Henriksen fortæller følgende:

Haslev var på den tid, da jeg blev født, en almindelig større landsby med 22 gårde, 10 i byen og 12 udflyttergårde. - Byen begyndte at vokse i 1870, da banen kom. Mine forældres gård var en almindelig bondegård med 2 stuer i stuehuset, en stor øvrestue, og en spisestue, som også var dagligstue, med 2 himmelsenge, et stort egetræsbord med fast bæk ved den ene ende og side, en bilægger-kakkelovn med indfyringssted i køkkenet, en slagbæk, hvori jeg sov om natten, en lænestol ved kakkelovnen, hvor min mor havde plads, samt et par træstole. - Stuen var ret stor og havde 3 fag vinduer til haven med gaden bagved. Til egetræsbordet i stuen knytter sig en af mine første erindringer. Det må have været midt i 1840-erne, at byens gårdmænd en aften var samlet hos os, vel sagtens for at drøfte et eller andet kommunalt emne. Min fader sad ved den øverste bordende, de andre rundt omkring bordet. Ved de 2 ydre sider var anbragt tøndes, hvorpå der var lagt brædder, for at skaffe flere siddepladser. De sad og nød deres brændevin og øl. På den bagerste faste bæk, som var betydelig højere end den yderste, sad en høj kraftig mand, som var kommet i skænderi med en lille spinkel mand, der sad lige overfor. Det endte med, at den første rejste sig, langsomt, langede den lille en ordentlig lussing, så hans lådhue rullede hen ad gulvet. Jeg løb hen og tog den op for at give manden den tilbage. Kort efter var de lige gode venner igen.

Øverste-stuen var møbleret med en himmelseng, en dragkiste og to klædekister med buet låg. Stuen tjente tillige som gæsteværelse for de mange liggende gæster, vi som regel om vinteren og langt henad foråret havde. Der var jo ingen kro i byen dengang og ikke nærmere end i Terslev og Rønnede. Disse gæster var mest kniplingshandlere, uldhandlere, knapmagere og slagtere.

I årene 1840-50 begyndte de slesvigske kniplingshandlere fra egnen omkring Løgumkloster og Tønder at rejse rundt for at sælge deres varer, der mest bestod af korsklæder (korskler), en bred holstensk knipling, som kvinderne ved højtidelige lejligheder brugte til at pynte deres huer med. Det var kun på visse egne af midt-sjælland, at disse brugtes. Det var mere oplyste og dannede mennesker, syntes jeg, end folk på Haslev-egnen, de havde fået en bedre skolegang og blev også først konfirmeret i 16-års alderen.

I 1857 boede hos os en kaptajn TECKT og en ingeniør LÜTZOFTT, som afsatte en jernbanelinie fra Rønnede til Ringsted. Banen skulle have gået så tæt forbi en del af den sydvestlige kant af Haslev, at de måtte hugge noget af hjørnestolperne på den daværende Peter Hansens gård for at sætte linien af. Gården er senere brændt (2. pinsedag 1866) og blev da flyttet ud ved Troelstrup skel (Rysagergården). Jeg var tit kørende for de to herrer ud, både ad Ringsted og Rønnede til og måtte holde i timevis på vejene og vente på dem. Kaptajnen havde en dreng til at bære sin frokostkurv med romflasken, som han vist kikkede lidt for dybt i. Han lå ikke sjældent i en lade eller under et skyggefuldt træ for at sove rusen ud.

Nogle år senere var generalstaben på opmåling, og en kaptajn EMIL MADSEN og hans unge frue (elskværdige og forekommende mennesker) boede hos os i 6 uger. Dem kørte jeg også tit for, når de skulle ud.

Omkring 1806'erne kom en ingeniør BERG og en arkitekt KNUDSEN, som afsatte en anden jernbanelinie fra Ringsted til Rønnede. Også de boede hos os, men ingeniøren led af samme svaghed overfor flasken som kaptajn Teckt, og det var ikke hver dag, de fik rettet en landmålerstok ind.

Mange rejsende håndværkssvende af forskellige nationaliteter boede også hos os. Disse blev dog anbragt i halmen i et af udhusene og blev forsynede med tæpper og dækkener. Jeg husker, at der en varm sommeraften kom en rejsende svend, han var kun iført bukser, skjorte og kasket. Jeg fulgte ham ned i stalden, hvor han skulle sove og for at være sikker på, at han var der om morgenen (han havde nemlig ingen papirer), tog jeg hans bukser og kasket med ind. Men om morgenen var han alligevel forsvundet, og vi hørte intet til ham senere. Hvor langt han er kommet i den påklædning, er ikke godt at vide. En vinteraften i frost og sne kom fire tyskere og bad om natlogi. De var meget dårligt klædt. Den slags gæster fik altid mad og kaffe om morgenen, før de begav sig på vandring igen.

I 1849 fik vi bygget 6 fag til stuehuset, så vi fik 2 stuer og 2 kamre, og 1851 blev resten af stuehuset bygget om, så vi fik god plads. Der var 55 tdr. land til min faders gård, marken lå nord for gården, ned til Haslev Urned, der hvor nu Nygade og den østlige side af Jernbanegade er anlagt og bebygget. Den vestlige side af gaden er anlagt på Præstemarken.

1847 begyndte jeg at gå i skole, læreren hed Jensen, men jeg må tilstå, at jeg var en doven hund, og den bibelhistorie og lærebog, vi blev fyldt med dengang, interesserede mig slet ikke, kun når vi havde geografi og regning, var jeg med, men det var desværre så lidt, vi fik deraf. De børn, som var ude at tjene, kom næsten ikke i skole hele sommeren, så det var ikke stort bevendt med lærdommen. Læreren gjorde

ikke vrøvl af den grund, der blev vel stukket en side flæsk til ham en gang imellem.

Den eneste forbindelse med omverden, vi den gang havde, var en ridende post fra Ringsted til Vemmetofte en gang om ugen, men aviser var der jo heller ikke mange af. Præsten og fader holdt "Berlingske Tidende" i forening (den kom også kun en gang om ugen), og breve var der jo også yderst sjældent, undtagen til præsten. Senere begyndte de sammen at holde "Almuevennen", som blev redigeret af J.A.Hansen, den omhandlede mest den indenrigske politik i modsætning til "Berlingske Tidende".

Jeg husker fra 1848, at de unge karle fra byen rejste i krigen, og når så aviserne kom, var det jo om at gøre at få læst alt, hvad der stod om begivenhederne. En gang eller to om ugen samledes mændene i skolen, hvor præsten, læreren eller min fader læste for dem alle om nyhederne fra krigen. (Mange af mændene kunne hverken læse eller skrive). Bagefter drøftedes situationen, men flere af dem viste ikke, om Slesvig lå nord, syd eller øst for Sjælland. De bildte sig dog ind, at de tit kunne høre kanontorden derovre fra. Fader måtte ofte skrive breve for forældrene til soldaterne, ligesom han eller moder måtte læse brevene, som kom fra dem. Soldaterne var jo hjempermitterede hver vinter (dengang førte man kun krig om sommeren), og jeg husker en soldat, som jeg synes var meget smuk, han havde fået lyseblå officersvest på, den var knappet helt op i halsen med blanke knapper og afveg deri fra de andre i vadmestøj.

Det er kun lidt, jeg husker vedrørende Grundloven, men der blev holdt mange møder, og i mine forældres omgangskreds blev den meget drøftet, og glæden over den var stor. I begyndelsen havde vælgerne dog ikke megen interesse for at benytte deres valgret. Fader tilsagde alle gårdmændene til et møde i vores gård for at husmændene kunne komme til at køre til valget i Ringsted. Ellers ville gårdmændene lægge sammen 2 med hver hest, og en tredje med en vogn, og på den måde kunne de jo ingen passagerere have med.

Ved et politisk møde først i 50'erne, som sognets folk holdt hjemme hos os, kom daværende pastor SCHIØTZ til stede og deltog i en politisk diskussion, han og fader var ikke helt enige, da præsten var højremand og fader var venstremand. De blev så ivrige, at præsten råbte: "Jeg kan sætte Dem i band, sognefoged - " Hertil svarede fader: "Næ, dertil er præsten kommet 200 år for sent til verden".

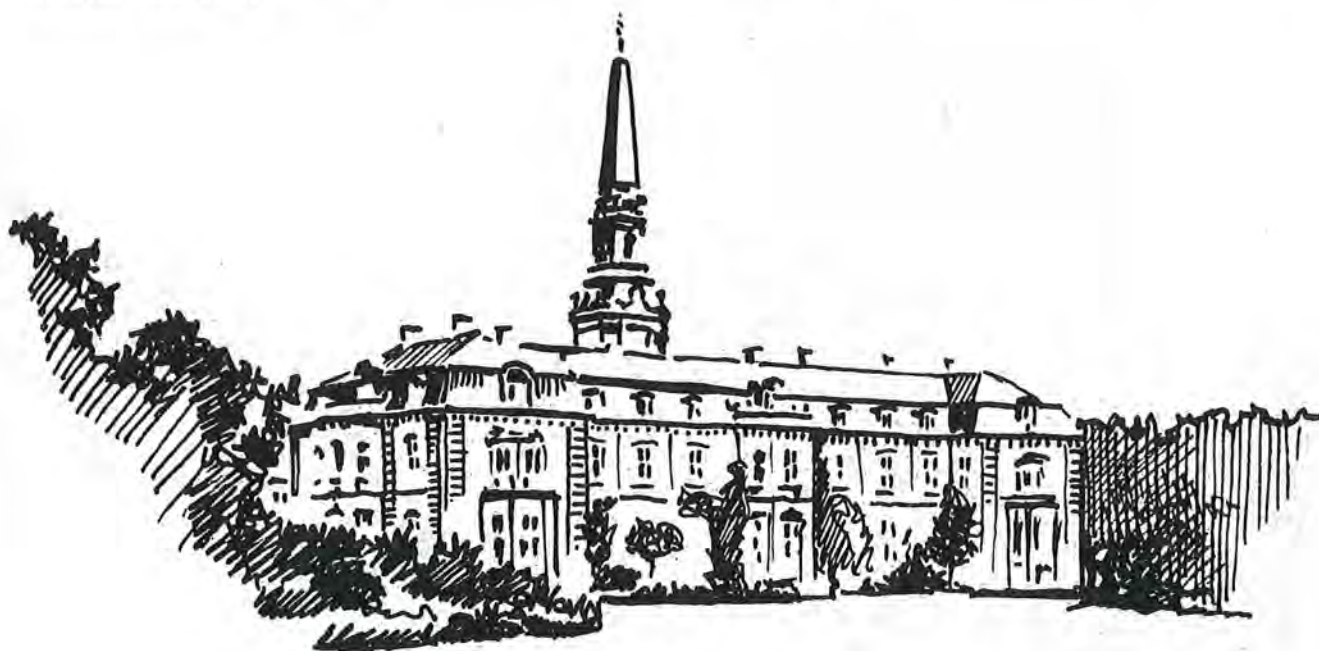
1854 blev jeg konfirmeret og var hjemme, til jeg i efteråret 1856 kom på Hindholm højskole, hvortil jeg igen kom i efteråret 1859.

Allerede som barn var jeg første gang i København, kørende på stiv vogn, selvfølgelig. Vi havde jo smør, flæsk og 4-5 tdr. korn med. Det var sommer, og vi kørte hjemmefra om eftermiddagen og bedede i Køge og Tåstrup kro. Sidstnævnte

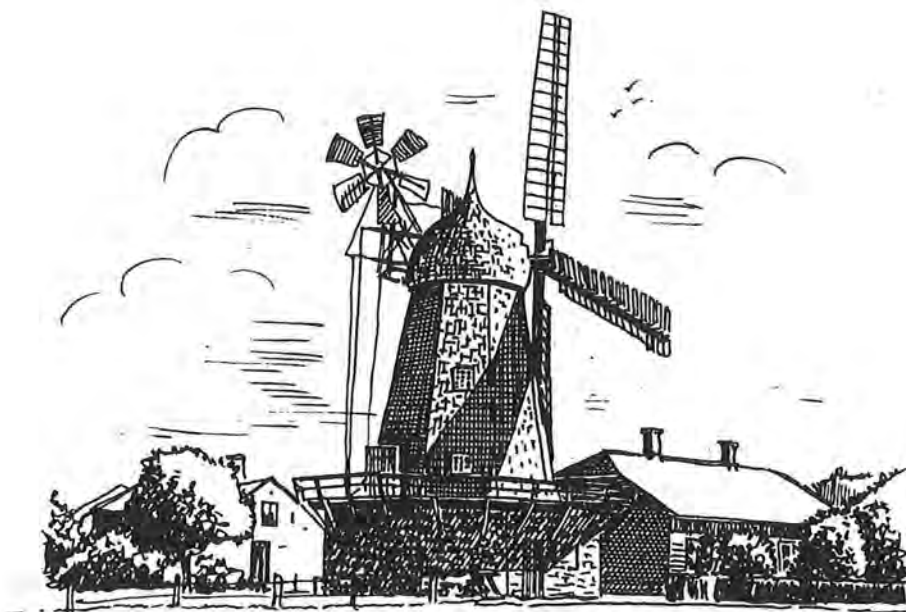
sted var jeg meget optaget af at se på jernbanen, som dengang var anlagt mellem København og Roskilde. Medens jeg studerede den, stod solen op, men jeg syntes bestemt, at det var den forkerte side, så jeg løb til min fader og betroede ham min bekymring, hvorover gårdskarlen morede sig meget.

Sidst i halvtredserne blev der blandt bønderne under Grevskabet Bregentved samlet penge ind for at rejse en statue af grev ADAM WILHELM MOLKTE, han fortjente i høj grad vor agtelse og hengivenhed, som den humane godsejer han var. Bondestanden var jo mindre oplyst den gang end nu, og de fleste havde vel ikke begreb om, hvorledes det skulle ordnes. Men efter at komiteen havde holdt flere møder for at drøfte de vanskelige sager, og man endda var lige nær, enedes man omsider om at henvende sig til grev Peder Molkte, Holtegården (en nevø til ovennævnte grev A.W.Molkte). For ganske vist skulle statuen være en gave fra bønderne, men da grev P.Molkte havde en bondegård i forpagtning, kunne det jo nok tillades, at han var med, og han blev valgt til formand, et hverv, han satte en stor ære i, og som han til fulde forstod at lede. Uden greven som formand var det vel næppe blevet til andet end vrøvl det hele, thi overfor ham turde bønderne ikke rigtig komme med indvendinger, han havde nemlig altid svar parat, som da et komitémedlem en gang tvivlede om muligheden af at få transporteret så stor en sten til Bregentved, som skulle anvendes til sokkel for statuen, svarede greven: "Sludder, soklen på Peter den Stores monument i St.Petersborg er 25 gange så stor og den blev f.....g...m... båret fra Krim til St.Petersborg på menneskehænder". Statuen blev altså til virkelighed.

Om ovennævnte statue findes enkelthederne vedrørende den tilblivelse m.v. at læse i ARNE MAJVANG's Haslev og Freerslev sogns historie II - Bregentveds historie, siderne 200-204.

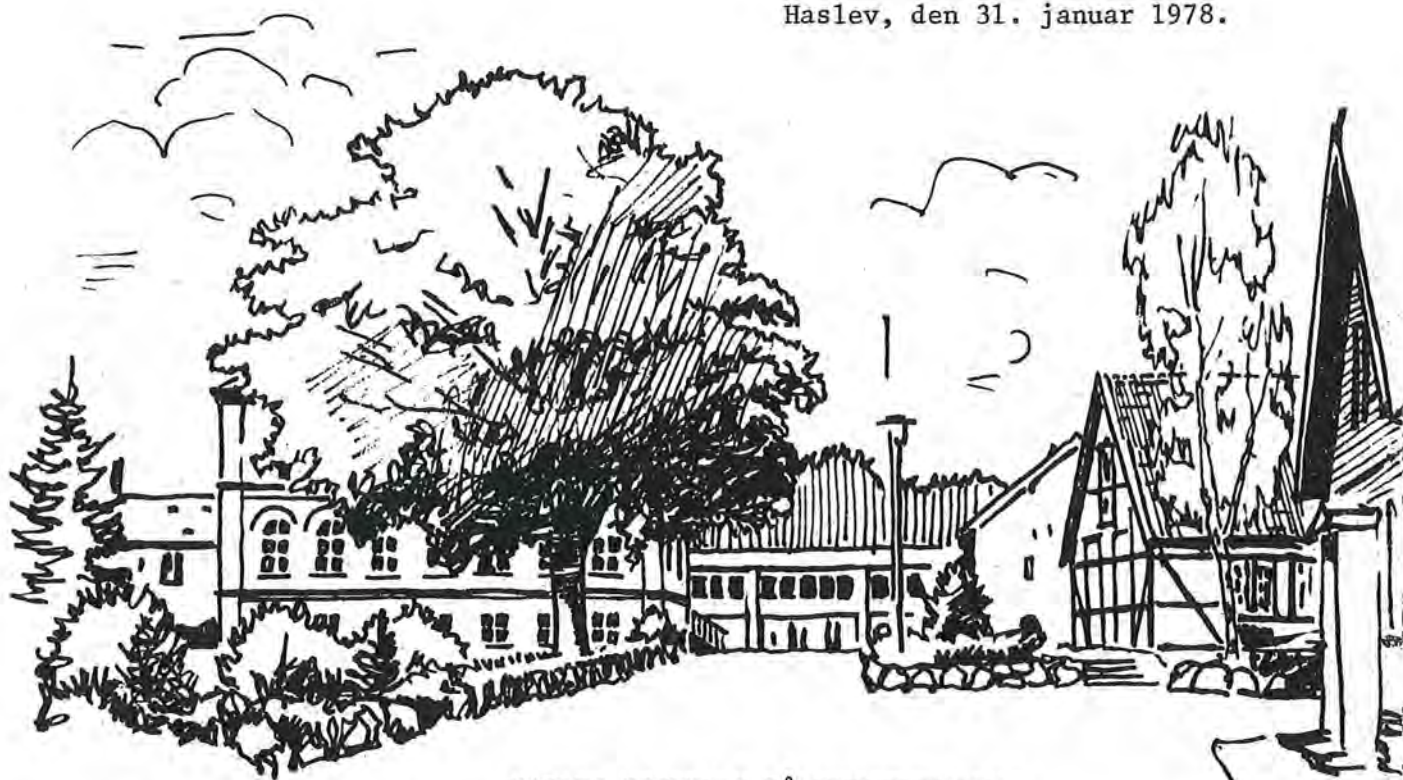
BREGENTVED SLOT.

HASLEV MØLLE OMK. 1890-1900

Hermed slutter denne korte vejledning, som man fra museet's side håber vil give de besøgende inspiration og lyst til et videre studie af Haslev's historie, der vel ikke adskiller sig fra en række lignende stationsbyers udvikling i de store træk, men som på mange punkter alligevel har et lokalt præg med et særligt islæt. Man håber endvidere, at både udstillingen og dette hæfte vil bibringe forståelse for bevarelse af det gamle Haslev, såvel i genstande, billeder og skriftlig materiale, som det topografiske, idet man fra museets side også vil forsøge at medvirke til bevarelse af de ældre bygninger rundt omkring i kommunen. Bygninger som giver byen sit præg, ikke mindst på baggrund af det lokalhistoriske område.

Haslev, den 31. januar 1978.

HASLEV HØJSKOLE PÅ BREGENTVEDVEJ.

P. Bokhave